

REVISTA DE CATALUNYA

Director: FERRAN SOLDEVILA

Volum XIII

Barcelona, Juny 1931

Any VIII-N.º 70

Santiago Rossinyol

AMB la mort de Santiago Rossinyol, esdevinguda aquest mes de juny als setanta anys de la seva vida, resta clos un període singularment interessant de la nostra renaixença contemporània. Seria injust d'afirmar que literàriament Rossinyol s'ha sobreviscut; l'èxit que ara fa un any obtenia amb la seva darrera obra escènica, demostra que el públic que cohesionava amb la seva literatura, no s'havia dispersat totalment encara i que les generacions més joves no eren insensibles a la suggestió del prestigi guanyat amb una intervenció activíssima en la vida literària de la Catalunya de començaments de segle.

Trenta anys de producció abundosa i diversa, fan de mal classificar i encabir en una nota que més que una crítica és un homenatge; altrament, encara no disposem de la perspectiva necessària per a reduir a les línies simples d'un diagrama crític, el valor i la potència d'una obra el conjunt de la qual ha estat produït en un dels moments més intensos de l'evolució literària de Catalunya. El públic, segurament, s'ha desplaçat més ràpidament que ell en aquests anys i això és un dels altres motius perquè sigui arriscat emetre

un judici categòric que per ésser prematur forçosament hauria de resultar o massa sever o insuficient, per l'excessiva porximitat de la seva persona dotada d'un poder de seducció certament irresistible.

L'únic que es pot assegurar sense por d'errar és que Rossinyol ha estat, potser inconscientment, un dels impulsors més actius de la modernització de la literatura catalana. De la trinitat gloriosa Guimerà, Iglésies, Rossinyol, que ha mantingut el quart de segle més vibrant de la nostra literatura escènica, a ell li toca l'honor d'haver-li donat l'accent cosmopolita que no tenia; no vull pas dir que hi hagi aportat els valors més universals, però li ha donat una aquïtat que en relació al que hi havia abans d'ells equival a una incorporació de modernitat i de sociabilitat que les literatures estrangeres, l'espanyola especialment, no han passat per alt.

Rossinyol ha estat un barceloní vuitcentista autèntic, macerat en el París de fi de segle. La seva qualitat d'artista pintor, art que ha cultivat fins l'hora de la mort amb un entusiasme que no s'ha refredat ni un instant, li donava una receptivitat distinta dels altres literats catalans del seu temps; en canvi el seu temperament de literat ha influït sensiblement en la seva obra pictòrica que aviat es convertia en un poema compost d'estrofes innumbrables sobre el tema sentimental, vagament romàntic i melangiós dels seus jardins.

Fill del cor de la Barcelona vella, de la Barcelona burgesa i tradicional del vuitcents, a través de tot els seus avatars artístics i literaris, conserva l'afició al tipisme, a la facècia i a l'humor amb què el barceloní de l'època dissimula aquell sentimentalisme que s'imagina que és una falla del seu concepte pràctic de la vida. La sortida discretament escèptica, de vegades l'estirabot dislocat, és l'antidot del sanglot, la contrapartida burgesa de l'emoció comprometedora, la solució per restablir l'equilibri entre la claudicació sentimental i la infantil energia de l'home que per convèncer-se que el negoci i la casa és abans que tot, ha de recalcar la barba al pit i parlar poc i amb autoritat.

Rossinyol és el tipus representatiu d'allò que altres vegades he anomenat la generació del vuitanta, temperaments apolítics per reacció a la intensitat polític que precedí a la restauració, generació que gaudia dels beneficis materials de l'engrandiment de Barcelona i de la prosperitat de Catalu-

nya i, el que és més interessant, preparava l'adveniment d'un gust nou, d'una sensibilitat inèdita.

En aquest aspecte, la influència de la personalitat de Rossinyol haurà estat decisiva; es pot dir que ell fou l'apòstol i el patriarca d'aquell moviment distingit amb el nom de "modernisme" que ningú però, podria explicar ni definir amb exactitud. Era un moment de transició confús i inquiet, en el qual convien i es succeïren els corrents més contradictoris. Era el fi de segle que flagellava les parts més delicades d'Europa, allò que Rossinyol absorbia amb fruïció a París i transmetia a la pacífica Barcelona endormiscada, estèticament, en la decadència acadèmica. Tot conspirava a estimular, a transportar la revolució estrangera a casa nostra; el floralisme, la política escèptica de la restauració amb el desastre colonial i l'evolució del catalanisme cap a la política d'intervenció. Calien uns revulsius per vitalitzar les fórmules d'un gust estantís i catalogar noves fonts d'inspiració artística.

El naturalisme francès i les escoles poètiques nascudes de la reacció contra aquella fórmula del romanticisme popularista, l'impressionisme i totes les tendències que combatien en els estadis de les arts plàstiques, contribuïren a crear un tipus nou de sensibilitat barcelonina, el representant més autoritzat de la qual fou Santiago Rossinyol, amb la seva figura de bohemí fastuós, eixida del ronyó de la Barcelona atrafegada i ben estant, estalviadora i ambiciosa, casolana i cosmopolita.

L'obra de Rossinyol ha respost constantment a aquestes premisses; l'autor i l'artista han estat fidels sempre al seu temperament; entaulà la batalla amb lleialtat i malgrat que els enemics se li rendissin incondicionalment, ell ha continuat combatent amb les mateixes armes i del mateix lloc estant. Ha escrit llibres, novel·les, ha fet teatre, ha pintat, sense trair-se mai. Si algú creïés que en cert moment de la seva vida ha cedit a un impuls de transigència per captar-se el favor popular, s'enganyaria i seria injust. Rossinyol no claudicà ni un sol moment; tan sincer era quan escrivia "L'alegria que passa" o el llibre "Oracions", obra típica de la seva primera època, com quan donava "Gente bien" o els "Analfabets", depressió màxima de la seva producció escènica.

En totes les ocasions ha respost als seus antecedents i ha suportat la popularitat com un gran senyor. D'ençà que debutava com a cronista l'any

1898 amb l'exposició i iniciava les seves correspondències parisenques a "La Vanguardia" de Barcelona, fins a la seva mort, no ha tingut oscil·lacions sensibles. El temps haurà anat més de pressa que ell, però tampoc tampoc no ha fet res per deturar-lo, i és en aquesta actitud, que de vegades sembla despreocupada o indiferent, on es troba la seva grandesa i la seva servitud. Amb aquesta actitud, enriqueí la nostra literatura amb una sensibilitat que no tenia, suscità una frisança nova en les generacions coetànies i més pròximes a ell; no ha creat figures representatives, però ha escrit el millor poema a l'engrandiment de la Barcelona vuitcentista, condensada en la figura del protagonista de "L'auca del senyor Esteve"; deixa un teatre característic; ha rehabilitat en el mercat estètic del món un gran pintor injustament desvalorat; d'un poblet insignificant n'ha fet una de les estades més seductores de la nostra mar; ha llegat un museu que és una glòria per Catalunya i en la memòria dels que tingueren la fortuna de tractar-lo, deixa el record d'una simpatia invencible i la imatge d'un home cordial, que ha fet riure i ha fet plorar sense fel.

CARLES CAPDEVILA

Notes sobre la proclamació de la República a Girona

EN aquesta jornada del 14 d'abril de 1931, a primeres hores de la tarda, jo em trobo en el meu despatx, envaït pels llibres: llibres als armaris, sobre la taula, sobre les cadires, damunt el piano... Algú, amablement, sol dir-me: "Els llibres aviat et trauran de casa." No, no me'n trauran; al contrari: ells han estat, ells són, ells seran sempre una de les grans joies de la meua vida; ells formen, dins la llar, un fogar silenciós. Són sense dubte—cada dia me n'adono més—els millors amics, aquells que parlen francament a l'esperit, que no ens enganyen, que no ens fan cap traïció.

Llibres pertot, i també papers vells, papers esgrogueïts pel temps, que ningú no voldria a casa seva... hostes indesitjables per molta gent que no capeix llur valor. Ah! vosaltres, molts que em llegiu, potser no sabeu encara l'encís subtil d'aquests papers, les coses que diuen, les ensenyances que dicten, les idees que suggereixen. A través d'ells, migrats com semblen, petites desferres d'arxius abandonats, viu tot el passat, amb les seves lluites, les seves misèries i les seves grandeses. Jo ara tinc ací, sota els meus ulls, un passaport del temps de les repressions *fernandinas*. I a través de les seves notes, dels seus segells, de les seves signatures, endevino la tragèdia inenarrable de l'home arrabassat a la seva llar i als seus, perseguit com un malfactor, que va d'ací d'allà, camí de l'exili. Aquest home inconegut, anònim en la Història, de nom i professió vulgars, ajudà, tanmateix, a conquerir una mica de llibertat per a la nostra pàtria, lluità per

a establir una constitució, conspirà contra la més odiosa de les tiranies. Per això jo no sabia contemplar sense una punta d'emoció aquest tros de paper que el drapaire rebutjaria.

* * *

Tu ja saps, lector, que jo sóc un home aficionat a la història, que m'agrada escriure de coses d'història. El meu ideal seria de fer reviure el passat del nostre poble, en algun dels seus aspectes més dramàtics, en alguna de les seves gestes més glorioses. Si alguna vegada m'ha semblat acostar-me a aquest ideal, si algun he arribat a fer sentir al llegidor l'emoció de la història, he sentit la més íntima i la més pura de les joies.

Doncs, en aquests moments, en aquest despatx em trobo completant un estudi silenciós, on no arriben els sorolls del carrer, sobre la invasió francesa de l'any 1823 i les seves conseqüències. Pressento, però, les noves jornades que s'anuncien quan han passat més de cent anys. Jo escric fins allà on m'és possible, la història; mes el poble la fa la història; acaba de fer-la en unes eleccions plebiscitàries que seran memorables en els annals d'Espanya; l'està fent ara mateix.

Tot a l'entorn hom diria que es respira quelcom d'inquietant i d'esperançador alhora. Els senyals no fallen. El dia d'avui no serà pas com un de tants dies grisos, monòtons, en filera interminable. Aquest dia, "si el cor no ens enganya", tindrà una plena i alta significació en la història de Catalunya i de tot Espanya.

La Ràdio, sobtadament, després d'uns minuts de confusió, ens dona la bona nova: la República acaba d'ésser proclamada pel poble de Barcelona i en altres ciutats. És el somni llargament acariciat que es realitza. És l'ideal de tota una vida assolit, per fi. Mai no havia sentit aquesta emoció que ara envaïx tot el meu ésser.

No cal dir com m'apresso a deixar els llibres i els vells papers. La història ara és ací, ben vivent, i jo mateix puc veure com "s'elabora". No és pas precis d'anar enrera a cercar-la: la forgen aquests homes que jo conec, que veig pel carrer, que emplen la plaça pública i que no són pas, per tant,

com aquells fantasmes, creació de la fantasia o del desvari, que s'esvaeixen tan bon punt anem per a atrapar-los.

El primer que faig és sortir a la porta de casa. Cal anunciar aquesta nova als veïns, dir-los ben alt que allò que tant hem estimat és un fet. I com si fos un jovenet, em poso a cridar amb totes les meves forces: "La República ja és proclamada! Visca la República!..."

No em sap pas greu aquest entusiasme que, de primer antuvi, podria semblar irreflexiu. Hi ha coses de les quals jo crec que no hem d'avergonyir-nos mai: una d'elles és l'entusiasme i les seves manifestacions sinceres. ¿Per què hauriem de servir sempre la serietat, la gravetat, la reflexió, la prudència—aquella prudència que ben sovint es confon amb la covardia de l'esperit o n'és la seva expressió mal dissimulada? És clar que totes aquestes coses s'adiuen amb l'experiència i amb els cabells blanquinosos. No hi fa res. El cor—cor jovençà—bot dintre del meu pit i no podria contenir els seus batecs.

Si algú, en aquests moments, es mostra encara escèptic o prudent, si "s'hi pensa", abans de compartir aquest entusiasme, arriba fins a fer-me certa malícia, perquè ja no es pot dubtar d'allò que sentim tan a prop, d'allò que veiem amb els ulls benns oberts, d'allò que ve a la seva hora, després de la necessària gestació, preparat de llarg temps per homes lliures a la presó o a l'exili.

Entre els meus veïns hi ha un bon vellet republicà al qual m'apresso a donar la benaurada nova. "Sabeu? Ja tenim la República. La bandera vermella, groga i morada que vós tant haveu estimat, i la nostra bandera barrada onegen triomfants en aquest dia de glòria."

El vellet tremola d'emoció; no troba paraules per dir la seva emoció; unes llàgrimes entelen els seus ulls. "Digueu, digueu: oi que és veritat?"—"Ja ho crec que ho és. Ara anem rebent notícies. Hi ha una gran joia per tot. Ningú no s'oposa a la proclamació de la República. L'exèrcit li fa acatament. Estigueu joiós..."

Aquest vellet ha estat napoleònic, garibaldí, francòfil. Sap de les lluites per la llibertat de tots els pobles. Fou un devot de Pi i Margall. —*Don Francisco*, diu ell, amb respecte i veneració. Durant la gran guerra posà totes les seves esperances en la victòria dels Aliats. França era la Revolució, la Marsellesa, la Llibertat, el Dret, la Justícia... Darrerament s'havia sentit un poc

decebut. Però el seu amor a la República, matisat per un esperit de catalanitat que enamora, no l'ha deixat mai.

El meu vellet, que veu realitzades les il·lusions de tota la seva vida, m'estreny fortament les mans i em diu: "Gràcies, gràcies; ara ja em puc morir." —"No, vós no podeu, vós no us heu de morir encara. Cal que vós, que heu tingut la sort de veure néixer la República, la vegeu ben consolidada, lliure de tota mena d'enemics. I la hi veureu; n'estic segur. Vós sou un home fort..."

* * *

Passen les hores ràpides i la ciutat provinciana s'anima. Hom ha proclamat ja la República a l'Ajuntament. Es una festa, una vertadera festa major. De tant en tant, però, es sent alguna inquietud. Algú fa córrer notícies dolentes. "A Barcelona, uns caps calents, gent que tanmateix hauria de tenir una mica de seny, s'han precipitat barroerament. A Madrid encara no l'han proclamada, la República. Qui sap el que pot passar! Fet i fet no hi ha res de cert."

Nosaltres no volem dubtar, no dubtem; fins i tot creiem que el dubte seria com un delicte en aquestes hores decisives. Els homes que han preparat la República i ara la proclamen a tots els vents no han pas tingut dubtes ni defallences en les circumstàncies més adverses, en les situacions més perilloses. Confiem en ells i deixem que els que no poden lluitar noblement, cara a cara, sota la llum, propalin en l'ombra aquests rumors.

De com té lloc aquest esdeveniment a Girona, ara sols volem recollir-ne, poetitzant-les potser, unes notes significatives; la relació històrica potser la farem un altre dia, amb tot repòs, amb aquella serenitat que dona la perspectiva de les coses. Són, doncs, aquestes notes, escrites a corre-cuita, en moments d'intensitat, les que, després d'aquest proemi, vaig a oferir-te, lector, esperant que les llegiràs sense trobar-hi a faltar la documentació que, ara com ara, em sembla que no és pas necessària, i potser més aviat hi faria nosa.

La noia de la bandera

Primerament vull esbossar el gest de la que anomenaré la "noia de la bandera". Cap a mitja tarda del 14 d'abril una bella joveneta es troba entre els manifestants. Hi ha força confusió encara; molts, entre els mateixos "actors", no saben pas ben bé el que passa: tothom, però, té el convenciment de la victòria, per tal com seria inútil que la reialesa provés de defensar-se. Els que van al davant de la manifestació porten la bandera republicana; però hi ha un moment que tots la voldrien portar. Els braços s'aixequen per a abraçar-la, i pels carrers estrets i costeruts no hi ha manera d'obrir-se pas. Aleshores aquella noia formosa i ardida, obeint una suggestió d'algun dels capdavanters o un impuls del propi cor, agafa la bandera ben alta i se la posa sobre el pit. Altres noies s'hi ajunten i tothom fa pas. Ningú, ni els més instintius, no gosa protestar. Es un triomf de la civilitat i de la bellesa.

La noia de la bandera no ens recorda pas aquelles dones enfollides del París revolucionari que demanaven a grans crits la "sang impura" dels tirans; no és pas cap "verge roja". En el seu front, sobre els ulls clars, resplendeix el seny català. No temeu que, sota el seu guiatge, hi hagi ningú que volgués cometre cap mala acció. Heus ací que els manifestants es topen amb un clergue, un poc esverat, i s'afanyen a obrir-li pas amb tot respecte. "Passi, passi, no tingui por..."

Aquella noia bé és mereix almenys uns mots de felicitació. Ella s'enrojola tota i, sense donar gens d'importància al seu gest, em diu, decidida:

—Sap? El meu avi ja ho era de republicà!

No li cal pas dir res més. El republicanisme té, en algunes de les nostres comarques, una forta i gloriosa tradició. Ah! si aquell avi, si els vells republicans ara tornessin! Veurien que llurs esforços i llurs treballs no han pas estat debades. Varen morir, conseqüents amb l'ideal, esperant esperant sempre... Qui sap si "esperen" encara?... En tot cas, hom hauria d'anar a la vora de llurs tombes i dir-los, baix baixet: "Sabeu? Allò que

tant estimàveu, aquella cosa en la qual no vàreu deixar de creure ni un sol moment de la vostra vida, ara ja és un fet: tenim a Catalunya, a tot Espanya, la República, i ella ha vingut de la millor manera possible: jurídicament, podríem dir; sense trastorns i sense sang. Estigueu contents: la llavor que vàreu escampar ha fructificat en una primavera ideal, molt més bella que les altres. Estiguen contents.”

I ells segurament ens “sentirien”.

El bust de la República

Deu ésser un d'aquells bustos de la República que havíem vist anys i anys pels Centres Republicans de les nostres comarques. Aquests bustos de guix, plens de pols, solien estar col·locats sobre una petita peanya de fusta, entre els retrats de Pi i Margall, d'esguard suau sota les ulleres, i de Salmerón, de mirada ardent. De tant veure aquella matrona ens semblava vulgar, sense cap beutat i significació. Havia esdevingut ja com un de tants records històrics, com un símbol passat de moda, incapaç de suscitar cap gesta.

Doncs, avui, hom ha tret aquest bust i l'ha col·locat a la façana de casa la ciutat, entre les banderes de la República i de Catalunya, i us dic que, sota les bombetes de llum elèctrica, ha agafat una bellesa i una distinció insospitades. Si no teméssim d'exagerar, diríem que ens fa pensar amb Pallas Atenea.

Aquesta imatge de la República és una bella matrona plena de carns, de pits abundosos, de cabells onejants sota la gorra frígia. Potser avui ha estat treta per primera vegada des d'una atmosfera blavosa de fum a la llum de l'àgora. Gent de tots els estaments socials la contemplen amb curiositat o amb admiració. El poble—obriers i menestral's—li tributa un senzill homenatge. I una nena, que no es cansa de mirar-la, en fa, ingènuament, l'elogi:

—Jo vull tornar a veure aquella senyora tan maca—diu.

Un vellet que l'acompanya i que deu ésser el seu avui, aixeca la nena en els seus braços i li fa un petó.

Ell també esguarda enlaire, i en els seus ulls espurnegen dues llàgrimes...

Retrats reials

A la meua ciutat, llavors de la Revolució de Setembre, el poble cremà un retrat d'Isabel II, pintat per Madrazo, que hi havia a l'Ajuntament. Alguns artistes, entre ells el vell Berga, intentaren oposar-s'hi. Tanmateix, hauria valgut la pena de conservar aquella obra d'un pintor tan excellent: així hauríem pogut contemplar-la al Museu, com una evocació, no sols d'un personatge, sinó d'un regnat, d'una dinastia. Aquestes destruccions de vegades són irreparables; però, malauradament, no podem exigir, en moments de justa revolta, que el seny domini les multituds.

Ara imagineu-vos que, en una de les revolucions del segle passat, hom hagués arribat a destruir els retrats de Carles IV i la seva família, per Goya: hauríem perdut per sempre, no sols unes obres d'art genials, sinó també uns documents preciosíssims per a l'estudi de tot un període històric. Goya, en pintar aquells retrats, fou no sols un artista formidable, sinó també un gran psicòleg i un historiador imparcial i veridic. Aquells retrats que admirem al Museu del Prado són la Monarquia borbònica, són tota una època de la història d'Espanya.

Actualment no hi havia pas el perill de destruir cap obra d'art. El retrat del darrer Borbó, a Casa la Ciutat, era un treball sense pena ni glòria, més llampant que altra cosa, en el qual l'artista no havia sabut posar ni amor ni odi. Aquests retrats són condemnats a l'oblit, en unes golfes, entre els mals endreços.

Malgrat això, els consellers de la República, amb bon encert, amatents a donar una sensació d'ordre, fan desaparèixer ràpidament aquest retrat, abans el poble no vagi a despenjar-lo i destruir-lo en mig de la plaça pública, sota el símbol de la República forta i serena, que no sap de venjances.

Un bell retrat de Galàn i García Hernández ocupa ara aquell lloc d'honor, amb els colors de la República. L'artista els ha representant donant-se les mans: amb aquest gest fraternal, units en el deure i en el sacrifici, donaren llur sang generosa pel nou règim que ells no havien de veure, i entraren en la Immortalitat.

Un episodi inquietant

Vet ací un ciutadà moderat i pacífic, que mai no s'havia significat com a militant en política, home culte, d'aspecte equànim i serè, que s'ha dedicat amb tota l'ànima a la seva professió i l'ha enaltida, i que ara, insospitadament, en un moment donat, es destaca entre la multitud gairebé com un revolucionari impulsiu.

Quan els consellers republicans, amb lens poders del poble que els va elegir i els aclama, es dirigeixen al Govern civil per a fer-se'n càrrec, aquell ciutadà es posa al davant de la manifestació. No fa pas discursos ni gesticula. El seu entusiasme és contingut. Ningú no endevinaria, pel seu aspecte tranquil, com es sent arborat interiorment per l'esperit de revolta.

Els magistrats del poble pugen a entrevistar-se amb el Governador. Aquest es resisteix a donar possessió del Govern a la persona designada pels republicans. Ell sap que la República ha estat proclamada a Barcelona; però, com que depèn del Ministeri de la Governació, espera ordres de Madrid. Caldrà, doncs, esperar. Demanarà una conferència telefònica. Donarà, mentrestant, totes les facilitats possibles als visitants. L'home, en realitat, té raó, i no caldria ésser massa exigent amb qui, lleialment, vol complir els seus deures fins al darrer minut. Tots ho reconeixen així.

Fins al despatx del Governador arriben aleshores els crits de la multitud impacient. El capitost surt al balcó i amb breus i convinents paraules dóna compte de la gestió feta. "Cal tenir seny, portar-se tots com a gent d'ordre, ben disciplinats—la República no pot ésser mai el llibertinatge—i esperar..."

Llavors es destaca d'entre els manifestants el ciutadà que hem vist tan seré, el qual, traient-se el rellotge de la butxaca, dóna, amb to comminatori, cinc minuts de temps per a què es faci el canvi de poders. El seu gest és decisiu, no té retop, i ja no cal dir que els més exaltats es posen immediatament al seu costat, disposats a fer el que convingui.

El capitost procura apaivagar els ànims exaltats, contenir els impacients, cridar a la raó els més exagerats; però tot és debades: alguns arriben fins a proferir aquests mots: "Traïdor! ja et coneixem! ¡ja ho sabem que t'has venut!..."

El ciutadà comminatori continua rellotge en mà; els cinc minuts ja només són quatre, són tres, són dos... El temps passa volant i el termini és fatal. La cridòria continua. Hom ha pogut esperar anys la proclamació de la República; hom no pot esperar ara ni un sol minut.

Apesarat, el capitost dóna compte als seus companys del que passa. El governador prova encara de celebrar una conferència amb Madrid; però no hi ha manera d'entendre's. Abaix, els guàrdies es comencen a veure impotents per aturar els manifestants, que voldrien pujar i envair el Govern civil.

Esperar més fóra una temeritat. Aleshores el darrer representant de la Monarquia borbònica a la província, tot movent el cap, com si volgués dir "no hi ha remei", estreny la mà dels magistrats del poble i desapareix en silenci per una petita porta secreta, cap a les seves habitacions.

Tot seguit el Governador republicà pren possessió del càrrec i entra en funcions. El capitost, des del balcó, ho anuncia al poble, en mig de grans aplaudiments. Però mentre es retira, ha d'eixugar-se una llàgrima. Llàgrima d'emoció i de joia, ho és també d'amargor, car encara ressonen en el seu cor aquells mots injustos, cruels, inconscients: Traïdor, ja et coneixem! ja ho sabem que t'has venut!..."

I aquell ciutadà torna a ésser l'home ponderat i seré, amb ple domini d'ell mateix, que hom ha conegut de tota la vida.

Banderes

Les noves banderes al vent són un motiu de joia per a tots. La de les quatre barres oneja més gloriosa que mai; la republicana, tota nova, és plena de promeses. Tan de bó puguin anar sempre ben agermanades dalt dels cims i al fons dels cors!...

La nena cerca, en la seva capseta de llapis, el roig, el groc, el morat, i es posa a dibuixar les dues banderes. Mentre parlem al seu entorn de la Monarquia que mor i de la República que neix en un meravellós infantament, ella es dedica en silenci a aquella tasca. Després agafa llacets amb les quatre franges vermelles i d'altres amb els colors republicans i els posa al pit de les seves nines.

Sembla que la nena està completament abstreta en la seva tasca, fora del món que la rodeja—en el “seu”, de món, aquell món prodigiós dels infants en el qual ens és tan difícil de penetrar—; mes, en realitat, ni una sola paraula del que hom diu li escapa.

De sobte, tot mirant-me amb els seus ulls innocents i bons, em pregunta què vol dir aqueixa nova bandera que porten els soldats. La nostra, diu, ja la conec de temps, i l'estimo molt; l'altra també m'agrada, però és nova per mi. ¿Per què ara han posat el color morat a la bandera vermella i groga que veiem els dies de festa a la façana del col·legi?

Preguntes d'infant, no sempre fàcils de contestar. “Aquesta bandera, filla meva,, és plena de promeses i esperances: és la bandera de la República, de la Llibertat, i per què ho és, no serà mai enemiga de la nostra bandera. Estimes les força totes dues.”

I la nena, seriosa, continua jugant amb els seus llacets i les seves banderetes de paper, mentre nosaltres “els grans”, al seu entorn, parlem de les infinites possibilitats que el nou règim inclou per als nostres ideals en una harmònica Federació d'Estat lliures.

Una monja desolada

En aquestes hores em trobo amb una monja francesa que acompanya unes nenes que surten del col·legi. El carrer és tan estret, que he d'aturar-me per fer pas. La religiosa, de mans de vori, pulcrament vestida, em mira amb ulls desolats. I jo, que endevino tot seguit la seva inquietud, li dic uns mots per a tranquil·litzar-la:

—No tingueu cap temença, germana; ningú no us farà cap mal; la religió és respectada per tothom.

Li ho dic sincerament, amb plena confiança, perquè conec el nostre poble i sé que en la seva pacífica gesta no el mou cap odi, no l'inspira cap baixa passió.

La monja, que s'ha aturat, m'escolta atenta, voltada de les nenes que li pregunten si l'endemà faran festa.

—Vol dir?, vol dir, senyor?...

—Ho pot ben creure-ho. Digui-ho a les altres germanes. No els ha de passar res, absolutament res. Podran continuar normalment les classes. Ningú no les molestarà gens ni mica. La República, ben orientada, és l'imperi del dret i la garantia de totes les creences.

—Així, doncs, em contesta, deurà ésser una República per l'estil de la que tenim a França...

Aquests mots, en llavis de la monja, podrien semblar paradoxals; però, en realitat, ens revelen el respecte que en els nostres dies mostra la republicana França envers els creients.

Llavors giro l'esguard vers un passat llunyà, i es dreça davant la meua imaginació la França revolucionària, el Terror, la guillotina insaciable... Desfilen aquells clergues emigrats que s'acolliren a la nostra terra. La nostra Revolució, penso, és pacífica, i només s'assembla a aquella en una cosa: en què es sent per tot la Marsellesa, l'himne immortal de tots els pobles lliures.

La monja, mentrestant, asserenada, em dóna les gràcies per les meves paraules d'encoratjament—voltada sempre d'aquelles nenes que l'endemà voldrien fer festa perquè endevinen que alguna cosa insòlita deu passar, i que aquesta cosa no té pas aires de tragèdia ni de malvestat, quan tothom sembla que n'està content, com si el poble s'hagués tret un pesombre de sobre.

Una mala nova

Cap a mitja nit, quan tot sembla que va bé, que no pot anar millor, una veu poc prudent llança per Ràdio aquesta notícia inquietant: "els carrilaires es neguen a conduir l'ex-rei fins a la frontera, i d'alguns grups surten veus demanant el seu afusellament."

La nova, naturalment, fa el seu efecte, sobretot en una casa on ens trobem, en la qual hi ha una vella dama reialista. Tots compartim, en aquests moments, la seva protesta, car tots creiem que, per a la salvació de la República que neix, cal que el darrer Borbó i tots els seus puguin sortir d'Espanya sense cap molèstia. Un acte inhumà, una venjança cruel i estúpida farien trontollar el règim novell. Recordem el petit servei que va fer a la República francesa aquell home que, amb un funest excés de zel, descobrí i delatà a Varennes els reis fugitius.

Algú, prop meu, evoca les ombres tràgiques de Carles I d'Anglaterra, de Lluís XVI de França, de Nicolau de Rússia—tan proper a nosaltres—, i diu, sentenciosament, aquesta vulgaritat que no deixa, tanmateix, de tenir un sentit: "la història es repeteix". Tots, però, en el fons, desitgem que la República naixent, que volem lluminosa, no taquí de sang el seu blanc mantell.

La velleta monàrquica, que en les primeres hores havia arribat a transigir amb el canvi de règim, tal com havia vingut, torna a sentir, per una reacció sentimental ben comprensible, una profunda simpatia per l'ex-rei, amenaçat potser dels més greus perills.

Són aquests, per part de tots, uns moments de vertadera inquietud, com si la salvació de la República que tot just saludem en l'horitzó de la pàtria

oprimida depengués de la certesa d'aquella nova impremeditadament llançada.

La notícia no triga gaire a ésser desmentida. L'ex-rei ha pogut emprendre, amb tota seguretat, sense aquella tràgica grandesa que admirem en els grans homes—Napoleó, per exemple—el camí de l'exili. Una vulgar gasolinerà el menarà al vaixell que li està destinat.

En assabentar-ho a la vella dama reialista, ho fem amb complaença: per ella, i per nosaltres mateixos. Aquells espectres de reis morts sota el coltell del botxí s'esvaeixen en la llunyania de la Història, i sols resta al davant nostre la figura d'un ex-rei molt ric, que podrà viure fastuosament en terra estrangera, tot pensant, però, en aquells moments en què l'home ha d'encarar-se fatalment amb la consciència que l'acusa, en els seus grans torts i sobretot en no haver-se sabut fer estimar, com altres reis—l'evocació d'Albert de Bèlgica és inevitable—del seu malaurat poble...

Colofó. La dansa federal

La gesta republicana del 14 d'abril acabà, a la meua, com en altres ciutats catalanes, patriarcalment: tothom s'expansiona ballant sardanes. Les ballen homes i dones, vells i joves, nens i nenes. I dansen amb més joia que mai: amb la joia de l'alliberació.

No és pas aquesta dansa aquell cercle infernal que la plebs degué improvisar a Poblet l'any 1835: aquella dansa macabra i sacrílega amb la mòmia venerable del gran rei Jaume; no és pas una dansa de folia i de sang, entre les ruïnes fumejants i les flames de l'incendi: és la dansa honesta de la llibertat.

En les hores adverses de la Dictadura, el nostre poble va desbafar-se tot ballant la sardana; en l'hora gloriosa que per fi ha arribat, també es dona al culte de la nostra dansa, obrint les seves anelles a tots els que vulguin entrar-hi. I jo veig ara en la sardana immortal tot un símbol: el símbol de la Federació, en la qual tots els pobles d'Ibèria, seguint l'exemple de Catalunya, entraran lliurement, donant-se les mans...

CARLES RAHOLA

La història i la llegenda de Julià l'Apòstata

LA curiositat per les lletres i per la història de l'antiga Grècia que ha sabut desvetllar entre nosaltres la tasca fins ara tan reeixida de la Fundació Bernat Metge, ens menarà de mica en mica a no desinteresar-nos per res que directament o indirecta es refereixi a l'hellenisme i més si tenim en compte que l'hellenisme segueix essent un dels pilars de la nostra civilització occidental que, per a nosaltres, és encara l'única civilització, sense que això vulgui dir que hàgim d'ésser hostils o hermètics a totes les altres. Durant la seva major esplendor, en els temps clàssics, l'hellenisme fou la concreció d'una cultura fonamentada en una sèrie de mites locals, quan no anava a cercar directament les bases de la seva moral en un racionalisme filosòfic. Però no fou mai, a la primeria, una cultura nacional, per la senzilla raó que la noció de pàtria era aleshores limitada al concepte de la ciutat. I aquest concepte de la ciutat no fou superat pel concepte d'una col·lectivitat més ampla, això és, pel concepte de l'hellenisme, fins que Grècia deixà de tenir vida política pròpia i esdevingué una província més del vast imperi romà. La divisió de l'imperi en imperi d'Orient i d'Occident va afirmar el caràcter fins a un cert punt nacional de l'hellenisme, que retrobem encara viu molts de segles després a Bizanci, completament transformat pel cristianisme, això sí, però vivent en el llenguatge del poble i dels magnats i en la cultura dels erudits, dels sacerdots i dels homes de govern.

Tot el que es refereix al món hel·lènic i a les seves visibilitats s'encadena no sols en el temps sinó en la lògica dels fets i de llurs conseqüències immediates, i un moviment com el del Renaixement clàssic, que encara estem vi-

vint, no n'és sinó la continuació. Hom s'explica, per tant, si d'altres consideracions no ho fessin plausible, que al costat de les colleccions dels clàssics grecs i llatins que ens dóna una entitat tant autoritzada com l'Associació "Guillaume Budé", de París, es publiquin: una collecció d'obres bizantines que ens ha ofert, entre altres, la traducció francesa, en dos volums, de la "Cronografia" de Miquel Psellos, que al nostre entendre és tan important per a la història bizantina com ho puguin ésser les cròniques de Ramon Muntaner i de Bernal Díaz del Castillo per a la història de Catalunya o de la conquesta de Mèxic, així com la vida de Pòrfir de Gaza, escrita per Marc el Diaca, i una collecció d'estudis antics que s'ha enriquit amb un volum del professor J. Bidez, de Gand, intitulat *La vie de l'empereur Julien* ("Société des Belles Lettres", París, 1930). El professor Bidez ja s'ha fet remarcar per d'altres estudis hel·lènics, com un treball crític sobre una obra de l'historiador Miquel Psellos, que hem esmentat ara mateix, una vida de Pòrfir, "el filòsof neo-platònic", un estudi sobre *L'évolution de la politique de l'empereur Julien en matière religieuse* (*Bulletin de l'Académie Royale de Belgique*, Bruxelles, 1914) i un llibre sobre *La tradition manuscrite et les éditions des discours de l'empereur Julien* (Gand i París, 1929). Per altra part, el professor Bidez està publicant dins la collecció "Les Belles Lettres", de París, les obres completes de l'emperador Julià, amb el text revisat per ell i la seva traducció francesa: tot això li dóna una indiscutible autoritat per a tot el que es refereix a la vida i als escrits de l'Apòstata.

Com diu el professor Bidez en començar el pròleg que posa a la seva notabilíssima obra, el nom de l'emperador Julià no ha caigut mai en l'oblid. No l'han oblidat ni els historiadors, ni els poetes, ni els novel·listes i dramaturgs. Menys encara els apologistes cristians, que l'han assimilat a l'Anticrist. Sense parlar de l'interès que per a Julià sentiren un Montaigne, un Voltaire o un Alfred de Vigny, recordem només el que li han posat, en temps posteriors que ja són els nostres, dos insignes homes de lletres com Enric Ibsen i Dmitry de Merejkowsky. Amb *Emperador i Galileu*, el gran dramaturg norueg va compondre una drama heroic, en dues parts de cinc actes cada una, a la manera dels drames històrics de Shakespeare. Les dues parts d'aquesta obra s'intitulen *L'Apòstasia de Cèsar*, la primera, i *Julià Emperador*, la segona i entre les dues comprenen els principals episodis de la vida del

famós ressucitador de l'heilenisme fins a la seva mort. Quant a l'escriptor rus, la seva novella *La mort dels Déus*, que aviat es traduí a totes les llengües, com s'hi havien traduït abans les obres d'Ibsen, abasta igualment els períodes més intensos de la vida de Julià fins a la seva tràgica fi en el camp de batalla, davant els exèrcits de Sapor II, rei dels perses.

Les obres d'Ibsen i de Merejkowsky són, evidentment, tendencioses, i ho són en sentit contrari. La de Merejkowsky és, en el fons, un cant al cristianisme que es va confirmant i establint damunt els vestigis del paganisme. La d'Ibsen és una apologia de les velles creences paganes o millor dit, una crítica de la nova Església que amb el seu esperit de renunciament i de submissió eixala la personalitat i l'esperit individualista, tan car al dramaturg norueg. Hom pot permetre a l'autor dramàtic, al poeta i al novel·lista, un esperit tendenciós exagerat en interpretar les figures històriques, si això és convenient a la seva obra artística i a la intenció inicial de l'autor; àdhuc, hom pot permetre'l, en certa mesura, a l'historiador, quan cerca de bona fe les causes pregonas dels fets que estudia. Però així i tot li exigirem sempre imparcialitat i equanimitat, qualitats que ens sembla trobar, i en grau eminent, des de les primeres pàgines, en el llibre del professor Bidez.

Hom ha presentat a Catalunya l'obra i la personalitat de l'emperador Julià com un patró del nacionalisme. No cal exagerar tant. Hom ha volgut limitar així l'abast de les seves immenses ambicions. L'home que, sentint-se filòsof i moralista i no tenint gairebé d'altre vocació que les lletres, es fa soldat per a salvar les Gàl·lies de les urpes dels bàrbars i que sentint un gran respecte per la llibertat individual es fa dictador per a salvar l'heilenisme i tot el que, culturalment i moralment, el representa, no pot ésser qualificat de patró del nacionalisme, sobretot quan el seu nacionalisme no es fomenta en cap sentiment de rehabilitació territorial o jurídica ni en cap intent d'hegemonia. L'orgull d'ésser grec entra per molt, és cert, en la posició que l'Apòstata pren davant la nova religió que va minant les consciències dels seus germans. Però ni pensa en imperi a base de la dominació grega ni vol excloure els països no grecs de l'obra de restauració heilenística que somnia.

No hem d'esbossar aquí, ni succintament, la biografia de l'Apòstata, prou coneguda i repetida. Hom comprèn que a certs moments de la història els fets més minuciosos d'aquesta extraordinària existència, tan curta i tan rica,

fossin apassionadors. Hom comprèn les tergiversacions i llegendes que suscità en els segles tèrbols que el món occidental va viure després de la seva gesta inaudita. Els fets essencials d'aquesta vida, contats per adeptes i enemics, han estat mantinguts per la història. I les biografies s'han repetit gairebé sempre, amb addicions o supressions, segons el gust i les tendències dels historiadors i comentaristes. D'un temps ençà, però, hom ha descobert documents nous i hom ha constatat que alguns dels textos utilitzats per biògrafs eren inservibles. Per altra part, alguns passatges d'obres molt conegudes han proporcionat dades que fins ara no s'havien escatit. Julià és l'únic emperador romà que hagi deixat una abundosa correspondència molt variada i en part confidencial, que explica, justifica i aclareix el seu famós *Misopogon*, tan diversament interpretat pels crítics de totes les tendències.

Al costat de narracions de viatges o d'expedicions militars, d'instruccions o de queixes adreçades a funcionaris, hom troba cartes familiars en les quals l'hereu de Constantí i de Constanci comunica les seves impressions o les seves previsions als amics íntims que va associar-se en la seva lluita més forçada que volguda contra l'Església triomfant. Les més interessants d'aquestes lletres eren ignorades pels erudits dels segles passats i les múltiples indicacions que se'n poden extreure no han penetrat encara en l'erudició tradicional, com observa el professor Bidez. El nou biògraf de l'il·lustre Flavià afegeix: "En els seus propis discursos, Julià parla espontàniament dels seus desigs, de les seves ambicions; més d'una de les seves obres de molta empena s'acaben amb pregàries on es palesa la seva religiositat. Julià pertany a un segle que ens ha deixat les més cèlebres confessions. La major part de les vegades, les dades autobiogràfiques disperses pels escrits de l'emperador han estat tractades amb menyspreu. Si hom vol, és clar, hom hi troba un Julià força teatral, per a no dir millorat; un Julià a vegades sentimental i ploraner, car el seu temps ha conegut la voluptat de les llàgrimes, però hom hi veu també l'esperit circumspecte, intrèpit i decidit de l'home d'acció". I el professor de Gand es pregunta: "Retrobar Julià tal com s'apareixia ell mateix en els seus records, ¿no és per ventura descobrir un Julià més real que el de les conjectures històriques?" I afegeix: "En fi, hom s'ha malfiat massa d'escriptors que, com Libanius o Eunape, no fan sinó amplificar les revelacions que provenien del príncep o dels seus confi-

dents. Per a aquesta banda també hi ha textos que ens faran penetrar en la intimitat del nostre heroi. Un Julià contat així, és a dir, per ell mateix o pels seus amics, i sense que hom perdi de vista els testimonis divergents, ens donarà una relació força diferent de les biografies corrents."

Pocs anys després de la mort de Julià, a les darreries del segle VI, Ammià Marcellí va publicar la seva "Història" que és el text més complet, més detallat, més pintoresc i més verídic, ens diu Bidez, que poguem consultar per a saber la idea que es varen fer de l'emperador els que el conegueren de prop. Gairebé al mateix temps, Eunape narrava el regnat de Julià extraient-lo de les memòries del seu metge Oribas; més tard, seguint l'exemple d'Eunape, Zòzim presentava el restaurador de l'hellenisme com un sobirà model. Entre la gent que llegia i adoptava les versions d'aquests historiadors era tan venerat el nom de Julià que, segons el testimoni de diversos autors, per a datar els esdeveniments hom imaginava una nova era que començava amb l'adveniment de l'Apòstata al poder. Un fenomen semblant es produïa després del triomf de la Revolució francesa, com se'n està produint actualment un altre, ara que els italians han establert l'era feixista iniciant-la amb la marxa damunt Roma. Al segle V, quan els cronistes i els autors coneguts sota el nom de "sinòptic" s'aplicaren a continuar la Història eclesiàstica d'Eusebi, varen seguir naturalment la tradició dels hagiògrafs i dels oradors cristians, sobretot la de Gregori de Nazianç, l'eloqüència del qual, qualificada pel professor Bidez de parcial, odiosa i extremada, havia donat a l'auster defensor de l'hellenisme un rostre de damnat, una figura de màgic capaç de les crueltats més horribles i un paper de representant del satanisme que empeny els homes a renegar de Jesús i a vendre's l'ànima al diable. Els cronistes del segle V completaven les llacunes dels historiadors cristians amb les dades que trobaven en els autors pagans.

Deixem la paraula a l'historiador belga tantes vegades citat: "En els inicis de l'edat mitjana, la llegenda de Julià segueix essent viva i fecunda, però esdevé monòtona. Hom deixa florir a les golfes les obres profanes. Només els monjos tenen encara lleure per interessar-se en les curiositats literàries. Per a distreure'ls tot edificant-los, els hagiògrafs es multipliquen i els ofereixen una tria cada vegada més variada de vides de sants i de passions de màrtirs. A fi d'humanitzar un xic l'heroisme dels confessors de

la fe i les mortificacions dels ascetes, llurs panegiristes utilitzen les reminiscències de velles novel·les. El sant comença per dominar o menysprear l'amor i en mig d'aventures inversemblants troba i desafia totes les seduccions del món i totes les crueltats dels perseguidors.

"Durant molt de temps, la llegenda de l'enemic de l'Església servirà per a amenitzar d'aquesta faisó les produccions de l'hagiografia. Julià, per exemple, haurà fet matar l'arià Artemius, ex-duc d'Egipte. L'autor d'una passió de Sant Artemius enquadra el poc que sap d'aquest màrtir en una llarga narració del regnat de Julià, presa de l'historiador Filostorga. Els autors havien contat aparicions de déus que anunciaven al protegit del Sol (això és, Julià), la seva mort i la seva apoteosi. A base d'aquestes referències, un sant—Basili de Cesàrea, el seu antic condeixeble—és qui d'aleshores ençà té aquests somnis i aquestes visions i és un altre sant, el màrtir Mercuri, qui apareix amb el Crist per a revelar que al mateix temps en què es mostra, des de dalt del cel va a matar d'un cop de llança el Flavià renegat. Com que aquesta narració va plaure molt, hom l'amplificà fent-la precedir de tot un conte fantàstic. Julià començà per repudiar una promesa cristiana; després compra l'Imperi al dimoni, el qual evoca mitjançant sacrificis sanguinaris. Aquesta mateixa evocació, perquè sigui més sensacional, és acompanyada de les més terribles operacions de màgia negra: criatures a les quals hom arrenca el cor de viu en viu i mares a prenys a les quals hom obre el ventre; no hi ha atrocitat davant la qual reuli la imaginació dels piadosos narradors. Els artistes i tot s'encarreguen de representar el drama de la seva damnació. A Roma, al segle XIIè, hom mostrava als pelegrins l'estàtua d'un faune que li havia parlat i l'havia induït a renegar de Crist. La criminal gosadia de l'Apòstata havia acabat per provocar i tot la intervenció de la Verge Maria. En un recull dels seus miracles, que data del XIVè segle, podem llegir encara el text d'una representació dramàtica intitulada: *De l'empereur Julien, que S. Mercure tua du commandement de Nostre-Dame, et de Libanius, son sénéchal qui cela vit en avision, se fist baptiser (par) S. Basille et devint hermite, et, pour revoir Notre-Dame en sa biauté, souffrit que on lui crevast les yeux; et le reillumina Notre-Dame.* En d'altres termes, a l'última escena, la Verge devallava del cel amb dos arcàngels per a tornar la vista al retòric d'Antioquia en el seu rústeg amagatall, cura força supèrflua, per altra

banda, car l'obra acabava amb l'entrada de Libanius en un paradís, les meravelles del qual només pogueren admirar els ulls de la seva ànima.

"En 1489, encara, per la festa dels sants Joan i Pau, dues preteses víctimes de la persecució de Julià, Llorenç de Médicis feia representar a Florència una obra on retrobem molts de caires de la llegenda cristiana i especialment el cèlebre apostrof: *O Christo Galileo, tu hai vinto*. Tanmateix, un nou esperit inspira ja l'autor d'aquesta producció. Julià ja no és un posseït del dimoni; estimulat pel seu patriotisme romà vol tornar a la Ciutat Eterna el seu antic prestigi; comprèn els deures d'un sobirà; té el sentiment de les seves responsabilitats; li agrada la glòria, i les sagetes que llança contra els seus enemics són les sagetes de la ironia. Llorenç de Médicis tenia certa erudició i a la Badia de Fièsole, la seva Acadèmia neoplatònica havia trobat el Julià de la història. Els amics de Marsile Ficino sentien qu'ehavia tingui les virtuts i les passions de les fortes individualitats del Renaixement i honoraven en ell el defensor de l'hellenisme."

No podem seguir, paràgraf per paràgraf, les remarques que fa en el seu llibre el professor Bidez. Seguirem, però, les seves petjades i afegirem que a la fi del xvè segle hom torna a llegir amb assiduïtat els historiadors pagans, sobretot Ammià Marcellí, i que hom descobreix, per dir-ho així, les lletres de Julià i la singular candorositat de les seves intencions. Aleshores hom es troba davant d'un personatge nou, d'un personatge distint del terrible persecutor, tan odiat pels oradors i hagiògrafs. I de mica en mica, mentre hom extreu dels manuscrits oblidats les seves obres desconegudes, s'esvaeix la llegenda medieval que havia prestat a Julià totes les perversitats imaginàries. Aquesta rehabilitació començà a França, amb la publicació del *Misopogon* i de les lletres de Julià, feta pels hugonots. Pere Martini, el prologuista d'aquesta edició, creu que l'apostasia de l'emperador és un efecte de la seva lleugeresa, de la seva superstició i de la seva ambició. Així i tot, Martini no s'està de retre homenatge a les virtuts eminents d'un sobirà al qual declara digne d'ésser comparat amb els més grans.

En les noves edicions de les seves obres, els elogis que Martini havia fet de les seves virtuts es repeteix i s'accentua i tot. Mentrestant, però, tan a Alemanya com a Anglaterra hom continua la tradició del teatre de l'edat mitjana i hom dóna, sobretot als teatres freqüentats per estudiants, tota

una sèrie de tragèdies en les quals l'emperador Julià segueix essent l'ésser diabòlic inventat pels hagiògrafs cristians. Tanmateix, un clergue francès, l'eminent hellenista orleanès Denys Pétau, presta a la memòria de Julià un gran servei amb la publicació d'un recull gairebé complet de les seves obres. Més tard, Ezequiel Spanheim dedicava a l'elector de Brandenburg, del qual havia estat ambaixador durant molts anys, un nou recull de les obres de Julià al qual afegeix, junt amb la refutació de Sant Ciril, les romanalles del tractat contra els cristians. A partir d'aquesta època, ja ningú, ni el jansenista Lenain de Tillemont, no gosa desconèixer la singular barreja de qualitats i defectes de l'Apòstata. Ja hem dit que Montaigne i Voltaire s'hi entusiasmaven. Shaftesbury i Fielding es desfan en elogis a l'emperador. Goethe s'envaneix de compartir el seu odi pel cristianisme i Shiller voldria tenir temps per a compondre una tragèdia, l'heroi de la qual fos Julià. El mateix Chateaubriand l'elogia i reconeix que Constantí fou un sobirà inferior al seu nebot. Si el primer va triomfar i el segon no, és que Constantí es va saber posar al davant de les idees del seu temps, mentre que Julià "es féu aixafar, diu el gran estilista francès, per unes generacions que ell pretenia contenir, que el varen gitar per terra i li passaren damunt del pit". Referint-se al *Misopogon*, l'apologia irònica que Julià va escriure per a oposar-se a les vexacions que rebia de la gent d'Antioquia, l'autor dels *Màrtirs del Cristianisme* escrivia: "Deixant de banda l'orgull cínic d'aquesta obra, un home investit del poder absolut, voltat d'un exèrcit de bàrbars completament addictes, un príncep que només amb un gest podia fer exterminar els seus insolents detractors i que es contenta de respondre a llurs provocacions amb un pamflet, és un exemple únic en la història dels pobles i dels reis."

A mesura que la història es va aliant amb la filologia per a la recerca de l'exactitud i de la precisió, observa el professor Bidez, es va produint, a l'entorn de l'obra de l'emperador Julià i sobretot a l'entorn de la seva vida, un escreix de publicacions. Segons les preocupacions del moment, hom s'ha representat d'una manera distinta la personalitat de l'Apòstata, posant-la a to dels gustos de cadascú i així, a còpia de remarques distintes, a còpia de juxtaposar aquestes diverses imatges de l'emperador, hom n'ha fet un personatge extraordinàriament complex, místic i racionalista a la vega-

da, fil·lofènic i imbuït de supersticions orientals, visionari i polític, home de lletres i soldat, un èmul d'Alexandre o de Trajà i de Marc Aureli, que ho posava tot al dessota del culte dels déus i que moria per la seva pàtria; un sobirà que adés es desvivía per la justícia i adés es mostrava parcial fins a la persecució, que unes vegades era assenyat i circumspecte i d'altres era impetuós i violent, que si avui es mostrava cortès i afable, l'endemà s'enfurismava i era eixut i sever. En fi, hom li atribueix unes vegades una senzillesa plena d'espontaneïtat i altres vegades una solemnitat pròpia dels pontífexs, però tot això no es contradiu pas en el fons. Hom ha anat veient que no hi ha gaire més complexitat en la personalitat de l'Apòstata que en la dels seus més il·lustres contemporanis. El professor belga ens proposa un exemple. La fe ardent i les crisis de dubte, diu, així com l'ascetisme ferotge i les delectacions literàries que trobem reunides en un Jeroni, les seves alternatives de vida contemplativa i de vida activa, fins la barreja de neo-platonisme i de cristianisme que donen un aspecte tan singular a l'existència i a la fe del bisbe Sinesi, no són per ventura oposicions tan flagrants com les que tornen enigmàtica la figura de l'Apòstata? I completa el seu raonament observant que Julià ens apareixeria menys estrany del que sembla si hom es prengués la pena de comparar-lo a un Genista Plethon, a un Bessarion, a un Malatesta o a tants d'altres representants d'una renovació de l'hellenisme molt semblant a la que Julià va afavorir.

"En realitat, penetrat d'influències cristianes a desgrat de la seva idolatria, Julià, remarca el referit professor, s'assembla almenys tant a un Agustí platonitzant com als representants de la filologia arcaica, dels quals es creia ésser deixeble. És per això que tot omplint de pregàries commogudes i d'exclamacions eixides del cor allò que ell s'assimila de l'escolàstica dels neo-platònics, mai no arriba a escriure com ells. Julià venera més que no comprèn un Jamblic. Digui's el qu'ees vulgui, aquest teürg, com Libanius i Màxim d'Efès, és un epígon, mentre que l'ànima inquieta i turmentada de Julià està penetrada en moltes coses de l'esperit dels temps novells."

A guisa de conclusió, el ja esmentat professor Bidez, escriu a les últimes planes de la seva remarcable *Vie de l'empereur Julien*: "Constatant que Julià havia volgut lluitar contra el curs dels esdeveniments, els que més simpatia han tingut per a la seva obra s'han imaginat que fou un revoltat,

un precursor inquiet, que palpava en les tenebres no sé quina mena de sentiments vagorosos tot cercant, a les palpentes, una síntesi capaç de trobar una conciliació i una tolerància universals. En lloc d'entestar-se a perpetuar el passat, hauria volgut, en realitat, preparar l'esdevenidor. I hom s'ha enginyat a endevinar allò que en ell, en les regions obscures del subconscient, fou el veritable punt de pertença de la seva acció. Cal felicitar-se, és clar, que l'aspecte grandios i tràgic de l'actitud presa per Julià estimuli així poetes i pensadors. Però no cal pas oblidar que l'Apòstata va pretendre representar el partit de la tradició i que sempre es va mostrar enemic de l'esperit de novetat. Allò que el distingeix i que fa la seva grandesa, no és ni la idea directriu ni l'empresa que va concebre, sinó les altes qualitats de la seva intel·ligència i del seu caràcter. És l'ardència, l'entusiasme i la sinceritat de la seva fe i és també l'esforç prodigiós de la seva voluntat. Fou un home decidit, obstinat, intrèpid. Les circumstàncies el varen obligar, durant deu anys, a usar de la dissimulació. Per a obeir a les seves aspiracions i salvar el culte al qual s'havia consagrat, mentre va viure Constantí va haver d'amagar la seva apostasia i de resignar-se a complir els compromisos d'un home polític per al qual el fi justifica els mitjans. Mai, però, no va tenir les febleses d'un esperit pusillànim i no va recular mai davant les responsabilitats. Més valor, més justícia, més fraternitat i més puresa, heus ací els manaments de la seva deessa Mithra que més sovint es repetia. Va menysprear les necessitats i els apetits del cos com pocs d'ascetes ho han fet. I verament, va viure la vida de l'ànima."

Esvaït l'aspecte diabòlic que la fervor dels hagiògrafs i dels predicadors cristians havien prestat gratuïtament a la noble figura de Julià i destriat el que hi havia d'excessiu en els retrats que ens deixaren els seus contemporanis o en les apologies partidistes que n'han fet alguns poetes de Goethe ençà, la crítica històrica moderna ha anat separant poc a poc els elements que cal atribuir a la història veritable de l'emperador i els elements purament legendaris. Despullant-lo dels seus atributs divins—el satanisme que hom li atribuïa era una mena de divinitat a l'inrevés—la crítica moderna ens dóna la seva mesura humana i dintre el marc d'aquesta mesura, l'Apòstata encara ens apareix més gran. Els seus defectes, les seves febleses, les seves oscil·lacions, les seves dèries, seran més paleses, certament,

però més explicables i perdonables. Les seves virtuts, en canvi, la seva bondat, la seva fervor, el seu entusiasme, el seu seny i el seu amor als homes i a la justícia, ens apareixeran més fermes i admirables, i la seva mort, com la seva vida, no ens semblarà aureolada per un tèrbol destí, sinó per una voluntat de millorament moral, per a si mateix i per als pobles que regia, massa rara certament en els annals de la humanitat.

ALFONS MASERAS

Les meves tres millors poesies

per

Tomàs Garcés

Hem adreçat als nostres poetes aquesta pregunta: "Dins tota la vostra producció lírica, publicada, quins són els tres poemes que reputeu com a millors?" TOMÀS GARCÉS ha contestat:

"He fet i refet aquesta tria moltes vegades, abans de decidir-me. Això vol dir que no estic massa decidit. Espereu, sens dubte, el plany que tothom ha formulat, més o menys explícit: tres poesies són poc. I bé, no. La dificultat no em sembla pas que resideixi en els límits exigus de la tria. El realment difícil és que l'autor pugui contemplar, amb l'objectivitat d'un crític, les seves pròpies obres.

Potser m'hauria agradat més de donar-vos tres matisos o tres maneres de la meua poesia, agafades en llurs moments de relativa felicitat. Però la pregunta és ben categòrica, i seria defugir-la. Em cal, vulgues que no, respondre-hi.

Ací teniu les que ara em semblen les meves tres millors poesies. No juraria pas que ho siguin."

Elegia

*Pobres morts, sota la pluja!
Ara els bressa, sospirant,
nus com són, la terra nua.
Els sospirs i un fumerol
blavenc al cel pàl·lid pugen.
Un àngel els desfarà
entre els vidres de la pluja.*

*El xiprer, somni glaçat,
i el vinyar, fresca corona,
sentinelles del repòs,
l'antiga recança ploren.
Plora la pluja. Xiprer:
on ha fugit la teva ombra?
Serà, quan te mogui el sol,
ala lligada que vola?
Però el sol ha rodolat,
apagat, sota la pluja!*

*Els morts van dintre un vaixell
tenebrós, sense lluernes;
travessen la freda mar
semmbrada de veles negres.
Oh, mar de la solitud!
Cau la pluja, xarxa espessa.
I diu la remor del vent:
pobres morts, sota la pluja!*

*Punxa la volta del cel
el vol de la cogullada.
Si ja adéu al pàmpol verd
el xiprer li obre les branques.
Què cantes, petit ocell?
què dius que la terra calla
i s'atura de bressar?*

*—Vinya verda, llenca blava
de la mar, rama d'argent,
la pluja, de veure-us, canta.—*

*Canta l'ocell; dalt del cim
s'esberla la clariana.
Torna a ser daurat el món;
al marge la flor es decanta.
Però se sent el glatir
dels morts, llur plor sense llàgrimes,
colgat en la terra molla.*

Per què?

*La vinya donava maragdes
a la pallidesa del mar.
Per què es desclou la llum de l'alba,
si tu no li'n feies senyal?*

*El món naufraga en la tendresa
i l'eixopluga un vel rosat.
Per què s'allarga la boirina,
si tu no aixecaves el braç?
Boira desfeta, alba desclosa,
i la pallidesa del mar...
Per què s'adormien les aigües,
si tu no volies mirall?*

(De "Paradís").

Primavera

*Al cim de cada branca hi ha una maragda breu.
Corona alada, l'ocellada vola.
Blaveja la muntanya, clapissada de neu,
i en un marge s'esmuny la darrera viola.*

*Infant, la primavera tren a la dansa el món.
Els teus ulls no coneixen aquesta embriaguesa.
¿S'adonen de la saba que dins la fruita es fon
i veuen groc i malva ratllar la verda estesa?*

*Ah, si ara endevinessis, en els brucs, el present
que per l'ocell l'ovella obedient deixava:
la llana es pastarà amb el fang del torrent
i serà niu segur sota la volta blava.*

*Ets com un arbrissó enlluernat de sol.
Res no saps del prodigi, oh tendra rosa vera!
Però, tant com el cant roent del rossinyol,
és el vol de ta mà qui ens du la primavera.*

(De "Paradís").

L'home que fou dijous

per Gilbert K. Chesterton

Capítol VI

El desemmascarament

Aquests eren els sis homes que havien jurat de destruir el món. A cada moment Syme feia esforços per no perdre el seny davant d'ells. De vegades creia per un instant que aquestes idees eren subjectives, que ell no veia res més que homes ordinaris, dels quals un era vell, un altre nerviós, un altre curt de vista. La sensació d'un monstruós simbolisme sempre el tornava a dominar. Cada figura semblava trobar-se, ell no sabia com, al confí de les coses de la mateixa manera com llur teoria es trobava al confí del pensament. Ell sabia que cada un d'aquests homes estava a l'últim extrem, per dir-ho tot així, d'una esbojarrada cadena de raonaments. Ell només podia imaginar com en una faula del món antic, que si un home anava pel cantó de ponent fins a la fi del món, trobaria alguna cosa—diguem un arbre—que seria més o menys que un arbre, un arbre posseït d'un esperit; i que si anava pel cantó de llevant fins a la fi del món, trobaria alguna altra cosa que no era ben bé ella mateixa—una torre potser de la qual la mateixa forma seria perversa. Així aquestes figures semblaven dreçar-se, violentes i inexplicables, contra un últim horitzó, visions del darrer confí. Els extrems de la terra es cloïen.

La conversa havia seguit sense parar, mentre ell es feia càrrec de l'escena, i no era l'últim dels contrastos d'aquell esmorzar el contrast entre el to fàcil i desembarassat de la conversa i el seu terrible sentit. Estaven lliu-

rats a la discussió d'un complot real i immediat. El cambrer de baix havia dit la pura veritat en dir que parlaven de bombes i reis. Només tres dies més tard, el Tzar s'havia de trobar amb el President de la República francesa a París, i, bo i menjant-se llur pernil amb ous en aquell balcó assolellat, aquells radiants gentlemen havien decidit com havien de morir tots dos. Fins l'instrument era designat; el Marquès de la barba negra, semblava, havia de dur la bomba.

Ordinàriament parlant, la proximitat d'aquest crim positiu i objectiu havia d'haver asserenat Syme, i l'havia d'haver curat de les esgarriances purament místiques. No hauria d'haver pensat en res més que en la necessitat de salvar, si més no, dos cossos humans d'ésser fets a bocins pel ferro i el gas detonant. Però la veritat era que en aquell moment ell havia començat a sentir una tercera mena de por, més trasbalsadora i pràctica que la seva revulsió moral o la seva responsabilitat social. Molt senzillament, no li quedava por per esmerçar en el President Francès o en el Tzar; ell havia començat a témer per ell mateix. La major part dels reunits feien molt poc cas d'ell, discutint ara amb les cares més acostades i gairebé uniformement greus, llevat de quan per un instant el somriure del Secretari corria esbiaixat per la seva cara com el zig-zag del llamp corre esbiaixat pel cel. Però hi havia una cosa persistent que de primer torbà Syme i a la fi l'esglaià. El President se l'estava mirant fixament amb un gran i desconcertant interès. L'enorme personatge estava ben quiet, però els ulls blaus li sortien del cap. I els tenia sempre fixos damunt Syme.

Syme estava temptat de fer un bot i saltar per sobre la barana. Quan ells ulls del President se li posaven damunt, es sentia com si fos de cristall. Gairebé no tenia un borrall de dubte que d'una estranya i sigil·losa manera Diumenge havia descobert que ell era un espia. Guaità per damunt la barana del balcó i veié sota mateix un policia dret i abstret contemplant els reixats brillants i els arbres assolellats.

Aleshores li vingué la gran temptació que l'havia de turmentar durant molts dies. Davant d'aquests homes poderosos i repulsius que eren els prínceps de l'anarquia, havia gairebé oblidat la figura frèvol i fantàstica de Gregòry, el mer esteta de l'anarquisme. Ara, fins pensava en ell amb un antic afecte com si de petits haguessin jugat plegats. Però recordava que encara estava lligat a Gregòry per una gran prometença. Havia promès de no fer mai aquella mateixa cosa que ara se sentia gairebé a punt de fer. Havia promès de no saltar per aquell balcó i parlar aquell policia. Tragué la freda mà de la freda balustrada de pedra. La seva ànima oscil·lava en un vertigen d'indecisió moral. Només havia de trencar el lligam d'una temerària prometença feta a una malvada societat, i tota la seva vida podia ésser clara

i assolellada com la plaça d'a sota. D'altra banda, no havia de fer més que guardar el seu antiquat honor, per ésser lliurat de mica en mica en poder d'aquell gran enemic de la humanitat, del qual l'intel·lecte mateix era una cambra de tortura. Cada vegada que mirava a baix a la plaça veia el confortable policia, un puntal de l'ordre i el sentit comú. Quan tornava a mirar la taula de l'esmorzar, veia el President que se l'estudiava encara calladament amb els seus grans ulls insuportables.

En tot el torrent de les seves reflexions hi havia dos pensaments que mai no li passaren pel magí. Primer, no se li acudí mai de dubtar que el President i el seu Consell el podien esclafar si continuava restant sol. El lloc podia ésser públic, el projecte podia semblar impossible. Però Diumenge no era home que es deixés anar tan fàcilment sense haver deixat parada, d'una manera o altra, la seva ratera de ferro. Ja fos amb una anònima metzina o un sobtat accident del carrer, amb l'hipnotisme o amb el foc de l'infern, Diumenge amb tota certesa el podia colpir. Si desafiava l'home, ell, probablement, moriria de sobte i enravenat allí mateix a la seva cadira o molt temps després com per una innocent indisposició. Si cridava la policia promptament, arrestava a tothom, ho deia tot i atia contra d'ells tota l'energia d'Anglaterra, potser s'escaparia; no d'altra manera. Ells eren una balconada de gentlemen dominant una plaça alegre i animada; però ell no es sentia més segur entre ells que si haguessin estat un vaixell de pirates armats senyorejant una mar deserta.

Hi havia un segon pensament que mai no se li acudí. Mai no se li acudí que pogués ésser espiritualment seduït per l'enemic. Molts moderns avesats a una mesquina adoració de l'intel·lecte i de la força haurien sentit flaquejar la seva lleialtat sota aquesta opressió d'una gran personalitat. Podien haver anomenat a Diumenge el Superhome. Si aquesta criatura és concebible, seria una mica com ell, amb la seva trontolladora abstracció, com d'una estàtua de pedra que caminés. Ell podia haver estat anomenat quelcom per damunt de l'home, amb els seus grans plans, que eren massa evidents per a ésser descoberts, amb la seva gran cara que era massa franca per a ésser compresa. Però això era una mena de baixesa moderna a la qual Syme no s'ajupia ni en la seva extrema morbositat. Com tot home, era prou covard per a témer una gran força; però no era prou covard per a admirar-la.

Els homes anaven menjant mentre parlaven, i fins en això eren típics. El Dr. Bull i el Marquès menjaven naturalment i polidament de les millors coses de la taula—faisà fred o pastís de Estrasburg. Però el Secretari era vegetarià i parlava àvidament del projectat assassinat davant de mig tomàtec cru i tres quarts de got d'aigua temperada. El vell professor menjava unes menes de farinetes que suggerien una basquejadora segona infantesa.

I fins el President Diumenge conservava el seu curiós predomini de mera massa. Perquè menjava com vint homes, menjava increïblement, amb paorós renovellament d'apetit, tant que era com contemplar una fàbrica de sal-sitxes. I amb tot, continuament, quan s'acabava d'engolir una dotzena de pastes i un litre de cafè, l'hauríeu trobat amb el seu gran cap tot decantat contemplant Syme.

"Jo he pensat de vegades", digué el Marquès donant una gran mossegada a una llesca de pa amb confitura, "si no m'aniria més bé de fer-ho amb una ganivet. La major part de les millors coses han estat enllestides amb un ganivet. I seria una nova emoció la de ficar un ganivet dintre un President francès i anar-lo regirant".

"Us equivoqueu", digué el Secretari apuntant les negres celles. "El ganivet era merament l'expressió de l'antiga baralla personal amb un personal tirà. La Dinamita no solament és el nostre millor instrument, sinó el nostre millor símbol. És un símbol nostre tan perfecte com l'encens i les pregàries ho són dels cristians. S'expandeix; destrueix només perquè s'expandeix; així mateix el pensament destrueix només perquè s'expandeix. El cervell d'un home és una bomba", cridà desfermant de sobte la seva estranya passió i picant-se el crani amb violència. "Jo em sento el cervell com una bomba, dia i nit. M'he d'expandir! M'he d'expandir! El cervell d'un home s'ha d'expandir, encara que esmicoli l'Univers".

"Jo no vull que s'esmicoli encara l'Univers", barbotejà el Marquès. "Vull fer una pila de coses bestials abans no em mori. Jo en pensava una ahir, al llit".

"No, si l'únic fi de la cosa és el no-res", digué el Dr. Bull amb el seu somriure d'esfinx, "no sembla valer gaire la pena de fer-la".

El vell professor s'estava mirant el sostre amb ulls malencònics.

"Tot home coneix dintre el seu cor", digué, "que no hi ha res que valgui la pena de fer".

Hi hagué un singular silenci, i aleshores el Secretari digué:

"Ens estem apartant de l'assumpte. L'única qüestió a tractar és com Dimecres ha de donar el cop. Jo entenc que tots hauríem de convenir amb l'original idea d'una bomba. Quant als preparatius materials, jo proposo que demà matí ell vagi primer a...".

El parlament s'interrompé sota una gran ombra. El President Diumenge s'havia aixecat i semblava omplir el cel al damunt d'ells.

"Abans de discutir això", digué amb una veueta tranquil·la, "anem a un saló reservat. Tinc quelcom molt delicat per a dir".

Syme es posà dret abans que els altres. L'hora d'escollir havia arribat a la fi l'espasa era damunt del seu cap. A baix sentia el policia que es

movia mandrosament i picava de peus, perquè el matí, encara que clar, era fred.

Al carrer, un piano de maneta engegà tot d'una amb una mena de sotrac una alegre tonada. Syme es redreçà com si allò hagués estat un clarí abans de la batalla. Es trobà ple d'un coratge sobrenatural que venia de qui sap a on. Aquella música dringadora semblava plena de la vivacitat, la vulgaritat i l'irracional valor dels pobres, que en tots aquells immunds carrers es tenien fidels a totes les decències i les caritats de la Cristiandat. La seva juvenil entremaliadura de fer-se policia li havia fugit del pensament; ell no pensava en ell mateix com en el representant del cos de gentlemen convertits en constables d'afecció o del vell excèntric que vivia en la cambra fosca. Però ell es sentia com l'ambaixador de tota aquella bona gent del carrer que cada dia sortia a la batalla a la música del piano de maneta. I aquest suprem orgull d'ésser humà l'havia elevat estranyament a una alçària infinita per damunt dels homes monstruosos que tenia al voltant. Per un instant, almenys, ell esguardà totes llurs rastreres excentricitats des de l'estrellat pinacle de la vulgaritat. Sentí envers tots ells aquella inconscient i elemental superioritat que un home valent sent damunt les bèsties poderoses i un home savi damunt poderosos errors. Sabia que no tenia ni la força intel·lectual ni la força física del President Diumenge; però en aquell moment, no en feia més cabal que del fet de no tenir els múscles del tigre o una banya sobre el nas com un rinoceront. Tot era engolit per una definitiva certesa que el President no tenia raó i el piano de maneta sí. Vibrava en el seu pensament aquella incontestable i terrible veritat de la cançó de Roland

"Paiens on tort et Chrétiens on droit"

que en l'antic francès nassal té grinyol i gemec de ferro. Aquesta lliberació del seu esperit del feix de la seva feblesa s'ajuntà a una ben serena decisió d'abraçar la mort. Si la gent del piano de maneta podia complir les seves antigues obligacions, ell també. Aquest mateix orgull seu de complir la paraula era que la complia a uns descreguts. Era el seu darrer triomf sobre aquells llunàtics, baixar al seu obscur catau a morir per quelcom que ells ni tan so's podien comprendre. El piano de maneta semblava tocar a marxa amb l'energia i les barrejades remors de tota una orquestra i ell podia sentir pregons i redoblant, sota totes les trompetes de l'orgull de la vida, els tabals de l'orgull de la mort.

Els conspiradors ja anaven desfilant per la ventalla oberta i per les sales de dintre. Syme fou el darrer, exteriorment tranquil, però amb tot el cos

i cervell palpitant amb un ritme romàntic. El president e's precedí per una irregular escala lateral, com una escala de servei, i dintre una sala freda, fosca i buida amb una taula i bancs com un saló de sessions abandonat. Quant tots foren dintre, ajustà la porta i la tancà amb clau.

El primer de parlar fou Gogol, que semblava esclatar d'inarticulada indignació.

"Això! això!", cridà amb un obscur excitament que tornava el seu feixuc accent polonès. "Dieu que no us amagueu. Dieu que us exhibiu. Tot és mentida. Quan voleu parlar de coses d'importància correu a entaforar-vos a la cambra fosca".

El President semblà prendre la incoherent sàtira de l'estranger amb complet bon humor.

"Encara no ho enteneu, Gogol", digué d'una manera paternal. Un cop ens han sentit dir poca-soltes en aquell balcó, ja no es preocupen d'on anem després. Si haguéssim vingut primer aquí, tindríem tot el servei ai forat del pany. No hi enteneu res vós de la humanitat".

"Jo moro per ella", digué el polonès amb una embarbossada excitació, "i mato els seus opressors. Jo me'n ric d'aquests jocs de fet a amagar. Jo esclafaria els tirans al mig del carrer".

"Ja veig, ja veig", féu el president movent amablement el cap, mentre s'asseia a l'extrem de la llarga taula. "Vós primer moriu per la humanitat, i després us a'ceu i esclafeu els seus opressors. No hi ha res a dir. I ara ¿us puc demanar que domineu els vostres bells sentiments i seieu amb els altres cavallers en aquesta taula? Per primer cop aquest matí es va a dir que com intelligent".

Syme, amb la pertorbada promptitud que havia mostrat des de l'original requeriment, fou el primer de seure. Gogol s'assegué l'últim botzinant darrera la seva barba fosca quelcom sobre "transigències". Ningú, llevat de Syme, semblava tenir idea del cop que anava a caure. Quant a ell, tenia merament la sensació d'un home que puja al cadafal amb la intenció de fer de totes passades un bon discurs.

"Camarades", digué el President aixecant-se tot d'una, "aquesta farsa ja ha durat prou. Us he cridat aquí baix per dir-vos quelcom tan senzill i desagradable, que fins els cambrers de dalt, avesats de tant de temps a les nostres frivolitats, haurien pogut sentir una nova serietat en la meua veu. Camarades, estem discutint plans i anomenant llocs. Jo proposo abans de dir res més, que aquests plans i aquests llocs no siguin votats en aquesta reunió, sinó deixats totalment a l'arbitri d'un membre de confiança. Jo proposo el camarada Dissabte, el Dr. Bull".

Tots se'l varen mirar. Després, tots feren un bot en llurs seients, perquè les paraules següents, encara que dites en una veu no gaire alta, tenien un èmfasi viu i sensacional. Diumenge picà damunt la taula.

"Ni una paraula més sobre plans i llocs s'ha de dir en aquesta reunió. Ni un petit detall més sobre el que ens proposem s'ha d'esmentar en aquesta companyia".

Diumenge s'havia passat la vida deixant parats els seus seguidors; però semblà que mai no els hagués deixat realment parats fins ara. Tots es bellugaven febrament en llurs seients excepte Syme. Aquest seia rígid en el seu, amb la mà a la butxaca engrapant la culata del seu revólver carregat. Quan vingués l'atac vendria cara la seva vida. Ell descobriria a la fi si el President era mortal.

Diumenge continuà afablement:

"Vosaltres comprendreu probablement que només hi ha un motiu possible perquè es prohibeixi la lliure paraula en aquesta festa de llibertat. Que els estranys ens escoltin no ve d'aquí. Ells s'imaginen que plaguegem. Però allò que importaria molt, fins la mort, és que hi hagués de fet algú entre nosaltres, que conegués el nostre greu propòsit, però que no el compartís, que..."

El Secretari tot d'una xisclà com una dona.

"Això no pot ésser!", cridava saltant. "No hi pot..."

El President tustà la taula amb la seva gran mà plana com l'aleta d'un enorme peix.

"Sí", digué lentament, "hi ha un espia en aquesta sala. Hi ha un traïdor en aquesta taula. No vull malgastar més paraules. El seu nom..."

Syme mig s'alçà del seu seient amb el dit ferm en el gallet.

"El seu nom és Gogol", digué el President. "És aquest farsant pelut que es fa passar per polonès".

Gogol s'alçà d'un bot amb una pistola a cada mà. Al mateix instant, tres homes se li tiraren al coll. Fins el Professor féu un esforç per aixecar-se. Però Syme veié molt poca cosa de l'escena, perquè fou cegat per una benèfica foscor; s'havia deixat caure damunt del banc, sacsejat per un espasme d'intens alleujament.

PAU ROMEVA, trad.

SECCIO DE POLEMIQUES

Per tal que cap manifestació valuosa de la producció intel·lectual catalana no resti enfora de la REVISTA DE CATALUNYA, dins aquesta secció seran acoïllits els treballs de to i tendències més diversos, i les rèpliques que suscitïn, sense altres limitacions que aquelles que la convivència social imposa a la discussió. Gairebé no cal dir que en acollir els dits treballs, la REVISTA DE CATALUNYA no entén fer-se solidària dels judicis que hi seran exposats (sense que això vulgui dir que s'hagi de trobar en absoluta conformitat amb totes i cadascuna de les idees contingudes en els altres articles del sumari). La Direcció es reserva el dret de rebutjar els escrits que, al seu judici, no apleguin les condicions de publicació, i de tallar les polèmiques quan cregui que han perdut interès o deriven cap a formes inadmissibles. Tot treball publicat serà, però, retribuït.

La concòrdia

(Rèplica al senyor Giménez Caballero)

I

GIREBÉ podria afirmar que mai no havia rellegit i meditat un article com ho he fet, ara. "La concòrdia en l'aventura" m'ha fet pensar en l'obstacle racial. Realment, com diu Giménez Caballero, el problema castellano-català—no el problema català com erròniament s'anomena—, és un problema de voluntat.

"Catalunya, quan ho voldrà, imposarà el seu pensament a Espanya i en capgirarà el curs històric—escriu Joan Estelrich en "Catalunya endins". I

Giménez Caballero exclama: "Quan ho voldrà? ¿Quin pensament és el que imposarà a Espanya? De quina manera desviarà el seu curs històric?"

Heus ací un problema mal enfocat. Les paraules de Joan Estelrich són apropiades per a "Catalunya endins"; inciten a desvetllar-se. Però des d'un punt de vista lliberal, serè, equànim, no poden prendre's literalment; no constitueixen una base de solució.

Voler capgirar el curs històric d'una nació—o de dues nacions—, presuposa ambició. Noble, és clar, però ambició aguda. En el fons, un sentit de superioritat. I atiar el dalit de la pròpia superació "Catalunya endins" és aconsellable. Com ho és propugnar-lo Castella endins. Però no ho podria ésser d'altra manera. En dir a un company nostre, a un soci nostre, que estem en un nivell superior a ell, risquem d'ofendre'l. Perquè tots, qui més qui menys, tenim un rei al cos.

Estelrich afegeix: "Quan ho voldrà s'entendrà amb els castellans". I Giménez Caballero pregunta: "¿Què espera per a entendre's amb els castellans?. Sense cap esforç veiem que aquelles paraules han estat preses en sentit literal. Per tant, no han estat interpretades. El que indica un desig de voluntat, de comprensió lleial, es converteix en imposició enutjosa.

Però el literat castellà diu més avall: "...l'essència de la cosa és: *la voluntat autèntica* d'arribar a un acord substantiu per ambdues parts". Exacte. Castellans i catalans s'entendran, ens entendrem, quan ho volgum uns i altres alhora. Fins ací estem d'acord. La solució radica en el pacte, en les *ganes*, en un *acte volitiu*.

Per què ens costa tant d'entendre'ns? La resposta sembla clara: "Perquè manca voluntat". A una banda solament, o a totes dues. Però també podria dir-se que amb tot i tenir voluntat—o volent tenir-la—, una concepció radicalment distinta de la nostra mútua posició ens separa i obstaculitza l'harmonia.

Seguim a Giménez Caballero: "El greu error dels actuals capitosts catalans enfront la resta d'Espanya consisteix a oferir-li sempre un mal negoci. Totes les ofertes de contractació... es basen en alguna cosa que ja retreien als catalans d'altre temps: *l'avara pobertà*". L'essència de les propostions catalanes, diu, és la següent: "nosaltres, catalans, ens separem de vosaltres, castellans"; o bé "no ens separem, però us deixarem inermes des-

armant el vostre esperit, repartint la vostra terra, desglossant al mestre d'escola la ingerència del seu idioma espanyol en els nostres assumptes, tractant a Ginebra una política pacifista que protegeixi la minoria catalana, i creant a Catalunya un organisme que ens assegurí una posterior i completa autonomia"... "Concòrdia? Concòrdia en què? Per a què? Concòrdia entre gossos famèlics, en la mateixa canera i davant una única escudella! Ja podeu maldar tots els teoritzants, tots els polítics, sobre aquest ferro. Faran molt de soroll. És fred".

Plantejada la qüestió en aquests termes, la solució lògica salta a la vista. "Porteu-nos a Castella una altra vegada la mar, la vostra mar històrica i divina. Veureu com s'aixeca Espanya com un sol home, sense el fusell a la mà; amb una abraçada, amb humilitat, al vostre encontre". "Vosaltres la Mediterrània. La compreneu, la sentiu, i és, històricament, vostra. Agafeu els productes de l'Espanya endins, sa'veu la nosra ruïna, la nostra pobresa, eixampleu-nos per aquí, cap al món. Col·laboreu, concordeu, sí, però en aventura i servei mutus. Quan torneu, Espanya serà un sol home a enaltir-vos i afalagar el vostre orgull secular. (Nosaltres ja ens ocuparem dels nostres mites occidentals: Amèrica, Africa...)".

En el fons és una interpretació *imperialista del problema*. I també *egoista*. Un ressò de *l'avara poveria* infiltrada en els nostres associats. Tant me'n dones; tant te'n dono. "Toquem i toquem", com diu la gent del poble en realitzar una transacció. Excel·lent sistema comercial.

Però aquesta interpretació és l'antítesi del liberalisme. És, permeteu-me la qualificació, *antieuropea*.

II

Des d'un punt de mira comercial, jurídic, no calen enllepoliments. Admetem que la voluntat d'entendre's, llavors d'Isabel i Ferran, fos una cosa espontània, sense pressions; un soci capitalista que s'uneix amb un altre soci capitalista: un consorci. Doncs un consorci es dissol de dues maneres: a termini fix, quan així estigui convingut prèviament, o a voluntat d'una de les parts. No calen primes ni oferiments ni subterfugis. Un soci diu: "me'n

vull anar", i l'altre no té dret a retenir-lo. Ambdós tenen idèntica llibertat de rescindir el contracte.

Però suposem que no es tracta d'una escissió, d'un rompiment. Llavors el soci no troba justes les condicions del consoci, diu: "no vull continuar així; crec necessàries tals o quals modificacions". Si l'altre les accepta, rectifiquen el contracte. Si no, poden deixar-ho tal com estava, o poden separar-se. Però mai, per cap motiu, l'un podrà forçar l'altre. Són lliures d'acceptar la continuació o de declarar finit el consorci.

La separació o la modificació del pacte serà un bon negoci o serà un mal negoci. Serà profitós per a un i altre, o per a un de sol, o dolent per a tots dos. Però serà sempre, justament, un dret indiscutible. El tindran tots dos.

Heus ací, des d'un punt de vista comercial, jurídic, l'*auto-determinació*. Ens sembla una cosa clara a bastament.

III

Digué Lerminier: "Els Codis no es fan perquè els desitgin o els reclamin els juristes, sinó que els porten els esdeveniments com a progrés d'evolució". I afegia jo, en escriure el *Catecisme liberal*: "El dret neix del fet, però és fruit de la voluntat; o sigui: la voluntat i la consciència collectives aplicades a l'estat de fet produeixen el dret".

¿Vol dir això que per a consagrar el dret cal que l'estat de fet real, material, s'hagi produït? No. És suficient que es palpi, que estigui en l'ambient. Catalunya no s'ha apropiat el dret que invoca; però a la consciència de cadascú està la realitat d'aquesta aspiració.

Giménez Caballero, intellectual castellà, amb tot i el seu desig de comprensió, ve a dir-nos: "Què ens doneu a canvi del pacte? Què ens oferiu com a preu de la nostra tolerància?". Jo, català que mai no havia escrit res sobre el nostre problema nacionalista, he de respondre: "res". Si el pacte és un dret, si la tolerància és una obligació moral, si parlem d'una comprensió mútua, d'una voluntat de concòrdia, d'unes ganes de pau, no podem posar preu a l'ús del dret. Altra cosa seria si Catalunya pretengués apropiarse quelcom dels castellans.

Fixem-nos bé en la base del problema. ¿Per ventura tractem d'alienar una propietat de Castella? Entre ella i Catalunya, ¿existeix alguna raó de dependència o d'usdefruit? ¿No és una aliança, un consorci, una raó de convivència la que va erigir l'Estat espanyol? Doncs, si no hi ha propietat, una i altra conserven el dret de proposar una modificació del pacte o de rescindir-lo—recordem-ho, *una i altra*—, i l'accedir a revisar-lo no serà mai una concessió. El dret no cal pidolar-lo ni comprar-lo. Es té o no es té.

El fet cert que mentre Catalunya lluità en la Mediterrània oriental i Castella en l'Islam, o que mentre s'expansionaren associades a l'Amèrica o allà on fos no hi hagués problema peninsular viu, no vol dir que el dret en el qual recolza aquest problema sigui una qüestió de negoci o de prosperitat. Amb expansió o sense expansió, amb comerç o sense comerç, el dret és un . Podien distreure's una i altra en negocis o aventures, però no varen renunciar, no han renunciat mai—ni podien renunciar-la en nom dels individus que encara no existien—, la possibilitat de revisar el pacte i fer un nou consorci.

El preu, la compensació, s'adiuen amb un acte de compra-venda, no amb una dissolució. Oferir un premi per un tracte que no té res a veure amb els negocis, seria una coacció, una conculcació del dret.

La posició dels catalans ha d'ésser aquesta: estem en un mateix pla; volem pactar; tenim voluntat d'establir la concòrdia damunt d'uns tractes nous; no volem donar-vos res ni prendre-us res. ¿Sentiu vosaltres, realment, el desig de tractar d'igual a igual? ¿Vosaltres, castellans, i nosaltres, catalans, estem d'acord que l'Estat espanyol és un estat de fet, consagració d'un dret, d'un pacte establert anys enrera? Doncs, no ens demaneu res més que tolerància, equanimitat, justícia. Si vosaltres les sentiu també, ens entendrem de seguida.

JOSEP M. VILA

Sobre la crisi del llibre

POTSER serà un atreviment que, com a obrer de fàbrica, també vulgui aportar la meua opinió sobre la crisi del llibre, que toca en els seus resultats als autors, i, pel que sembla, es va accentuant, no sé fixament en quines proporcions. Una de les causes més importants de la crisi, és, al meu entendre, la política, que ho abassega tot; però deixaré aquest aspecte a qui hi sigui més bregat, i jo aniré al tema que m'és més adient i més entenedor.

A Catalunya (i podríem dir a tota la península), sempre es podrà considerar com a migrada la venda del llibre, perquè la massa, en general, no pot disposar de mitjans per fer dispendis en llibres i altres coses de cultura. Qui pot, doncs, comprar llibres? Els benestants, els que guanyen bons sous; i, en un sentit més ample, tots aquells als qual sobren cabals, després d'haver satisfet totes les necessitats de llurs vides, incloent-hi els vicis en menor i major grau i les diverticions que ofereix la vida moderna. Però d'aquests a qui sobren cabals, no tots es preocupen de la cultura, ni compren llibres; ben segur que els qui ho fan són e's menys, i la major part d'aquests encara els deuen comprar per fer bonic, no per gaudir de la lectura com a substància intel·lectual o fins i tot recreativa.

Però a la massa del poble, no sols li falten cabals per comprar llibres, sinó per a allò més essencial de les seves necessitats. Moralment, podem dir que la part obrera viu miserablement; es poden trobar, és cert, obrers que viuen amb certa folga, però aquests són quasi arreu, amb poques excepcions, els més materialistes i els més enemics de tota cultura; són uns "barres" i uns rutinaris de mena.

Potser algú objectarà que la massa també malgasta: que va al cinema, al fútbol i a llocs d'immundícia, més lamentables. També aquesta objecció pot tenir dues respostes. Primera: que no és el diumenge el dia més apte per a llegir, sinó per esbargir-se de les cabòries de tota la setmana d'esclavitud del treball, i per tant, res més abellidor que la muntanya, el teatre, i fins el cinema, que ultra ésser econòmic, pot encara aportar alguna orienta-

ció. És en les hores de lleure que deixa el treball, quan s'hauria de llegir en comptes d'anar als cafès o a rondar sigui allà on sigui. L'altra resposta és, l'estat d'inconsciència i d'incultura que pateix la massa per abandó de tothom, començant, potser, pels intellectuals.

Com a obrer que sóc, puc quasi afirmar: que ço que acabo de dir, si no és absolutament exacte (caldrà un més llarg escrit analitzant més el tema), s'acosta molt a la realitat. Conec molts i molts obrers que, si disposessin de mitjans, tindrien a casa una bella biblioteca, i per cert, que no farien com aquell professor americà lloant uns "Tres mosqueters" en tal alt grau.

El dia que l'obrer pugui ésser considerat com un home digne i respectat en tots els seus drets, i per tant, pugui atendre totes les seves necessitats, comptant-hi la formació d'una cultura pròpia i d'una biblioteca selecta, els escriptors tindran solventat el problema de llur treball i de llur benestar econòmic.

D'això deduïm: que la lluita de l'escriptor va unida a la lluita del poble; i per aquest camí s'ha de seguir; tant els uns com els altres, vers el triomf de la Democràcia; perquè així serem tot el poble a comprar llibres i els autors podran dedicar-se de ple a la creació.

Aquells obrers als quals plauria de tenir una biblioteca, ja en comprem algun de tant en tant. Ens fan il·lusió, especialment les Edicions Proa, amb la seva Biblioteca "A tot vent", d'obres ben remarcables. Però sembla que li han sortit altres vents de cinc i sis pessetes i els obrers se les han de mirar amb enyorança. No és així com fomentarem l'afecció a la lectura.

I el mateix podríem dir d'altres Biblioteques, com la Barcino, amb els seus clàssics catalans i els seus clàssics del món, que són a uns preus inaccessibles per a l'obrer, el qual també té dret a assaborir-los. Tinc entès així mateix, que s'ha fet alguna versió de Rabelais, que s'ha tirat amb luxe i que no ha vist el públic.

No puc negar que totes les obres esmentades per cares, són d'una presentació admirable i bellament relligades; però nosaltres no necessitem del luxe, sinó del contingut; no volem viure de l'aparença, sinó de la substància; car una obra no s'ha fet per presumir-la, sinó per esprémer-ne tota l'espiritualitat que puguin contenir.

Potser no escau al meu grau cultural, de criticar: si he ofès, no sabria que dir-hi; la meva indignació és, perquè quan es fa una cosa, mai no es mira que l'obrer en pugui fruir; tot és, sempre, en perjudici seu i més encara quan té dalit de cultura, de conèixer les meravelles de la intel·ligència humana.

M. NAVALES I FUENTES

NOTULES

Arqueologia hel·lènica

Després de la quasi restauració del Parthenon el govern grec emprèn una obra arqueològica tan important i encara més apassionadora: l'excavació de l'antiga *àgora* atenesa. Diem que ho emprèn el govern perquè la iniciativa és del Servei d'antiguitats, que a Grècia té la importància d'un ministeri o gairebé; però, en realitat, el govern grec no hauria pogut tot sol emprendre's una obra tan costosa, més costosa que la majoria de les excavacions arqueològiques, ja que aquesta vegada l'exploració de l'antiga *àgora* atenesa implica l'expropiació de tot un barri, un dels més populosos i pintorescos de l'Atenes moderna, un barri dels més vells de la ciutat actual.

Per tal d'aconseguir l'auxili d'altri, el govern grec sollicità la cooperació de les *Escoles d'Atenes* que diverses nacions europees i americanes tenen d'anys ha establertes a la capital grega. Cap de les escoles europees no respongué a la crida. En canvi, l'Escola d'Atenes que manté el govern nordamericà, es prestà molt generosament a coadjuvar a la susdita exploració. L'àrea a excavar amida 117 mil metres quadrats, amb siscent immobles a expropiar i a destruir. D'aquesta àrea se n'han fet dues parts, una de 70.000 m., que excavarà l'Escola americana d'Atenes, dirigida per l'hellenista i arqueòleg, americà senyor Eduard Capp, i principalment per l'arqueòleg, també americà, senyor M. L. Shear, excavador afortunat de l'antiga Corint; l'altra zona serà excavada sota la direcció del cap del Servei d'Antiguitats del Ministeri d'I. P., doctor Kuruniotis. L'Escola americana d'Atenes es compromet a indemnitzar els propietaris dels immobles radicats en la zona d'excavació que li és assignada i així mateix indemnitzarà els estadants que es veuran obligats a canviar de casa; alhora es compromet a pagar les despeses de dempició i d'excavació compreses en la susdita zona i a no re-

clamar cap de les troballes, les quals passaran totes a mans del Servei d'Antiguitats del govern grec. L'Escola americana d'Atenes s'acontenta amb la primàcia de publicitat d'aquestes sensacionals excavacions, les quals no podran durar més enllà de deu anys. Els treballs preparatoris d'aquesta empresa arqueològica han durat dos anys, i ara, a les acaballes del mes de maig, la Missió americana ha encetat l'excavació bo i demolint dos dels immobles i alhora iniciant l'exploració del subsòl.

No cal pas ponderar l'espectació anhelant que arreu del món arqueològic ha despertat l'encetament de les excavacions de l'*Agora* d'Atenes circumdada de temps antic per nombrosos importants edificis, enllà dels pòrtics cèlebres. Aquestes excavacions faran probablement època en els annals de l'arqueologia hellènica.—F. E.

Catalunya en 1640

Sota el doble títol *Les lliçons de la Història, Catalunya en 1640*, l'Ateneu barcelonès ha publicat el discurs presidencial del senyor Ferran de Sagarra i de Siscar, llegit en la sessió inaugural del curs acadèmic de 1930-31. És una peça històrico-oratòria ben valuosa, on la documentació va agermanada amb l'esperit patriòtic i amb una manera parsimoniosa i senyora de presentar els esdeveniments. Especialitzat en l'estudi de la guerra dels Segadors, sobre la qual ens havia donat treballs tan interessants com el relatiu a l'assassinat de don Anton de Fluvià, i als homicidis, robatoris i saqueig del castell i terme de Palautordera, el senyor Segarra va escollir com a tema del seu discurs esdeveniments d'aquell període i va aclarir-los i reconstruir-los amb aportació d'alguns documents inèdits, del màxim interès. Ells ens demostren, un cop més, com és de falsa la relació de Mello, relativa al Corpus de Sang, i vénen a confirmar la narració que sobre altres documents havia bastit Rovira i Virgili. Ells ens demostren, així mateix, quina documentació tan important resta encara dins l'inèdit, també en aquest aspecte apassionant de la nostra història. I aquesta llacuna d'investigació apareixerà més palesa quan, en un dels números pròxims, el senyor Sagarra publicarà un estudi sobre la pretesa República de 1641. Podem avançar que aquest estudi constituirà, en diversos aspectes, una revelació.—F. S.

CRONIQUE S

Les arts plàstiques

El fet artístic més important que registren les arts catalanes durant els mesos recentment escolats és el revifament del cartellisme artístic. A començament del segle el nostre cartellisme semblava prendre volada: els industrials es decantaren a aquesta propaganda artística i els nostres pintors i dibuixants hi respongueren amb quantitat i bona qualitat d'obres. Després el cartellisme artístic, que mai no disminuï en altres terres, a Catalunya minvà en quantitat i en qualitat; i minvà de tan alarmant manera que es podia versemblantment augurar la seva mort. Els industrials no es mostraven gens inclinats a aquesta forma de propaganda; no s'organitzaven concursos ni exposicions de cartells; els artistes no rebien encàrrecs d'aquesta mena d'art aplicat, i els pocs cartells artístics que florien als carrers de les nostres ciutats eren banals si no eren dolents. Semblava talment que entre nosaltres el cartell artístic havia passat de moda i que àdhuc els artistes desconsideraven aquest particularíssim gènere artístic. Serà fàcil cosa el constatar la degeneració aconseguida anys enrrera pel nostre cartellisme artístic si ens donem la pena d'anar a veure'n la síntesi a les andanes de les nostres principals estacions del ferrocarril. Les estacions ferroviàries s'han convertit en museus immarcescibles del nostre més roï cartellisme artístic, que és el cartellisme que va dels volts de l'any 1910 al 1928, si fa no fa: divuit anys d'indiscutible estultícia artística.

Diem que les estacions ferroviàries (les del ferrocarril soterrani inclusiu) han esdevingut com uns museus immarcescibles del nostre més miserable cartellisme perquè els pitjors cartells del moment més desolat del nostre cartellisme hi són reproduïts per mitjà de la ceràmica, ço que fa que l'art fràgil i mustigable

que és el cartellisme es trobi inalterable per gràcia dels esmalts fixats al foc sobre la rajoleria fina, perfecta i fidelment reproductora dels cartells artístics que fabrica la manufactura *València Industrial*.

De dos o tres anys ençà el nostre cartellisme ha tornat a incorporar-se al moviment cartellista europeu millor orientat, i durant els mesos darrers s'ha manifestat per mitjà de diversos concursos amb una empena admirable. Han arribat nous cartellistes destres, elegants i perfectament identificats des dels punts de vista artístic, tècnic i reclamista amb les necessitats i exigències del cartellisme. Els noms de Morell, Molner, Aluma, Calsina, Muntané, Carbonell i d'altres que no volen venir a la punta de la ploma han posat tot d'un plegat el cartellisme català en primer rengle del cartellisme europeu i americà. No han aconseguit els nostres cartellistes l'originalitat i la contundència dels cartellistes alemanys i francesos, però bé s'equiparen amb els bons cartellistes dels altres pobles tradicionalment cartellistes. No desesperem, doncs, de poder aplaudir aviat un cartellisme català que pugui parangonar-se amb el cartellisme francès o germànic més embadalidor.

Per a ben reeixir li calen potser al nostre cartellisme algunes formes d'activitat que sempre ha negligit. En primer lloc, li és indispensable d'organitzar exposicions de cartells artístics catalans ja editats; també exposicions de bons cartells inèdits, aquells cartells que els nostres millors artistes portaren a concurs i no aconseguiren premi; així mateix exposicions de cartells no portats a concurs i que resten ocults en els tallers dels artistes que els pintaren a manera d'exercici, de passatemps o de mostuaris. Cal també organitzar exposicions de bons cartells estrangers, ja editats. Cal, sobretot, poder oferir a la propaganda artística mundial seleccions del nostre cartellisme artístic, ço que no és tan difícil com a simple vista pot semblar. A Anglaterra, a Alemanya i en altres terres de gran cultura artística i cartellística es publiquen revistes d'art molt depurades i especialitzades en la divulgació del reclam artístic. Hi ha, a més, grans i acreditades revistes d'art que de tant en tant publiquen copiosos i luxosos números extraordinaris dedicats a aquesta cada dia més important branca de les arts aplicades. Aquestes mateixes grans revistes d'art sovint publiquen treballs de divulgació cartellista. Cal esmentar per fi els llibres i àlbums, tots ells luxosos i perfectes, que sobre propaganda artística llancen al mercat certes cases editorials europees i americanes. Totes aquestes publicacions dedicades al reclam artístic es refereixen al cartellisme, a l'anunci artístic universals: no n'hi deu haver una sola que s'hagi limitat a la divulgació del reclam artístic nacional. Això vol dir, doncs, que els editors de tals publicacions han d'estimar i agrair l'aportació dels artistes de tot el món; i no cal dubtar que aquesta mena de publicacions seran tant més estimades com més variades es presentin. I així és, en efecte: nosaltres, els artistes catalans, preferim aquelles publicacions que ens

fan conèixer gran varietat d'estils, de signatures, de nacionalitats artístiques; les preferim a d'altres publicacions d'informació més limitada. No ens acontentem de conèixer el millor cartellisme de França, d'Alemanya o d'Anglaterra, sinó que ens plauen preferentment el llibre, l'àlbum o la revista que, junt amb les obres mestres del cartellisme d'aquests grans pobles, ens fan conèixer els cartellismes holandès, suec, danès, norueg, rus, nordamericà, italià, txecoslovac, hongarès, polonès, finès, suís i altres. Sovint hi admirem un cartellista o un cartell eixit d'aquests secundaris nuclis cartellistes que sobrepassa l'art dels millors cartellistes de les nacions capdavanteres. La divulgació cartellística aconseguida per mitjà del llibre i de la premsa redunda no solament en benefici dels pobles que així es fan admirar i fan parlar, sinó àdhuc en benefici dels mateixos artistes, els quals, per conducte d'aquest vehicle divulgador, poden augmentar enllà de les pròpies fronteres llur clientela.

I bé, mai en cap d'aquestes publicacions dedicades al reclam artístic no hi hem vist reproduccions de cartells catalans, ni tan sols sota la denominació de "cartellisme espanyol". I aquest allunyament dels nostres cartellistes respecte de la Llotja mundial del cartellisme que representa la precitada divulgació és més de doldre si tenim en compte que molts dels nostres cartells són superiors a d'altres estrangers que corren el món admirablement reproduïts i elogiosament comentats en les planes d'aquest llibre, àlbums i revistes editats ací i allà.

Temps enrera es fundà a Barcelona una agrupació de cartellistes, la qual organitzà una bona exposició a la sala de *La Pinacoteca*. No sé si aquesta entitat encara subsisteix. Em temo que no, perquè jo n'era adherent i mai més no n'he sabut res. Si aquella agrupació de cartellistes encara existeix ella podria organitzar (amb subvencions o sense) aquest programa de nodrició i expansió del nostre cartellisme artístic. Si no existeix tal entitat, aleshores els nostres cercles artístics haurien de posar-se d'acord per tal de realitzar l'esmentat programa o alguna altra acció semblant; i això no solament perquè el nostre cartellisme s'ho mereix, sinó perquè és un art que cada dia que passa va esdevenint més important. Altrament, en lloc d'expansionar-se, el cartellisme català es trobarà suplantat per la invasió del cartellisme estranger. Ja tenim a Barcelona mateix bons cartellistes estrangers que de mica en mica van prenent la feina als nostres i acaparant-la per raó d'una major activitat. I no solament són els cartellistes estrangers els que vénen a competir a casa nostra, sinó àdhuc les cases editores de cartells, les quals ofereixen als nostres industrials cartells de mà artística i de mà impressora estrangeres.

Encara hi ha una altra raó que ens obliga a impulsar el nostre cartellisme, i és la següent: el cartellisme artístic va esdevenint tan difós, tan preponderant en la moderna vida del carrer que és ell que dona el to a les grans ciutats del nostre temps. En arribar a qualsevulla gran ciutat estrangera som immedia-

tament colpits pel cartellisme artístic que cada quinzena o cada mes canvia la faç de la ciutat. Som falaguerament colpits si el susdit cartellisme és vivaç, abundant, distingit, original i exultant. Som desagradablement colpits si el cartellisme artístic és barroer, llord, escàs, tímid o mancat d'originalitat.

Ara bé, si des del punt de vista cartellístic els nostres artistes es troben ben armats per a triomfar en tot el món i per a fer lluir les nostres ciutats, en canvi, des de tot altre punt de vista del reclam artístic es troben endarrerits a desdir. S'hi troben ells, s'hi troben els industrials i s'hi troben les publicacions que accepten l'anunci industrial i comercial i que en viuen. Només en les províncies més somnolents dels pobles rerassagats es troba tanta barbàrie i mal gust com el que es constata en els aparadors de les nostres botigues, en els anuncis dels nostres diaris i revistes, en els anuncis de cinemes i teatres, particularment en els anuncis que empastifen els telons de boca i les sales de descans dels nostres teatres—horror delirants, sabotatge dels pocs sentiments delicats que la vida moderna ha deixat en el si de la gent que acut a aquests llocs d'esbarjo. Res de més afrontós també que els anuncis que pengen dels balcons de les Rambles i altres llocs cèntrics de la ciutat; res de més comprometedor que els anuncis ambulants i els anuncis que desfiguren els quioscos destinats a la venda de periòdics. Tota aquesta torrentada d'anunci ignominiós hauria d'ésser substituïda per un reclamisme menys groller i hauria d'ésser per coacció inapellable que la transformació s'aconseguís. Però això ja no està a la mà dels cercles artístic ni dels artistes, i és improbable que els industrials s'adonin mai, per ells mateixos, que són els principals responsables de tanta i tan pública estupidesa. Aquesta calamitat dels anuncis tronats i grollers només podrà ésser socorreguda, tal vegada, pel novell organisme d'urbanització que al Municipi barceloní instaurà el conseller senyor Martí Esteve.

JOAN SACS

La Música

Els Concerts

Una vegada cada any, el mestre Pau Casals deixa escoltar a Barcelona el seu violoncel. L'únic recital que dóna aquí l'illustre artista, és dedicat exclusivament als inscrits al Patronat de l'Orquestra que ell fundà i representa un bell premi a la constància de la col·laboració, i ensems un estimul i una suggesti-

va invitació als que encara no l'han aportada, aquesta col·laboració tan necessària, car si bé és cert que l'obra d'aquesta agrupació orquestral sembla consolidada, no és un secret per a ningú que viu a costa de sacrificis que els filharmònics barcelonins no haurien de consentir, o, almenys, haurien d'ajudar amb tot interès a fer més suportables, agrupant-se amb més gran nombre encara entorn de l'entitat, i palesant així un desig, una necessitat de música, que hauria d'obligar a intensificar l'actuació de l'orquestra i ser-ne alhora una excellent coacció per acabar de decidir les corporacions públiques a concedir la protecció decorosa que ja no pot ésser regatejada.

La vetllada, doncs, que Pau Casals dedica als seus fidels és sempre una vetllada de festa excepcional. L'auditori hi acut amb il·lusió justificadíssima i l'artista, generós, hi prodiga els miracles de les seves creacions i ofereix uns programes superbs.

Interpretada per Pau Casals, la música té sempre un més gran poder de seducció, i totes les obres, siguin del caràcter que siguin, prenen una dignitat nova. El misteriós estat de gràcia que és la qualitat suprema d'aquest artista, d'aquest elegit, sembla comunicar-se eficaçment als seus oients, i tots viuen amb ell les rares evocacions que no es deixen definir, però que imposen el seu encís amb invencible domini. El recital que donà en aquella vetllada començà amb una inoblidable versió de la Sonata *en re major*, op. 102, núm. 2, de Beethoven. La gran serenitat que hi ha en aquesta obra, la fantasia refinada que s'hi desplega, fantasia sorprenent però sovint dissimulada amb la sobrietat de recursos i el to d'intimitat que domina en l'obra, foren admirablement expressades pel mestre Casals i el seu digníssim col·laborador, el pianista vienès Otto Schulhof, un artista de gran talent, que encara no coneixíem i que ens deixà les millors impressions.

Després de la Sonata de Beethoven, la Suite 6.ª, de Bach, per a violoncel sol, ens donà encara tota la mesura de la profunditat de sentiment i d'eficàcia expressiva que hi ha en les interpretacions del mestre Casals. Un pur encís, aquesta versió de Bach, que fou seguida per tot l'auditori amb veritable fervor i provocà el més vibrant esclat d'entusiasme. I quan podia semblar que l'artista havia exhaurit la seva eloqüència, la tercera part del programa, integrada per obres de ben divers caràcter, ens el féu admirar sota aspectes ben oposats i ens féu passar per les més inesperades impressions, de la melangia plena de noblesa del "Cant elegíac", de F. Schmitt, a la gràcia exquisida de la "Tonadilla", de Blas de la Serna o la "Malagueña", d'Albéniz, i a la insinuant vivacitat de la Sonata *en mi major*, de Valentini, obra d'unes dificultats d'execució diabòliques, que només poden ésser superades amb un domini prodigiós de la tècnica.

El Patronat de l'Orquestra Pau Casals guardarà els més bells records d'aquesta sessió, durant la qual l'insuperat violoncellista i el seu col·laborador reberen expressives demostracions d'afecte.

Un altre artista nostre que ha sabut guanyar temps ha un sòlid prestigi, el violinista Francesc Costa, reuní al Palau un auditori nombrós, èxit ja considerable en aquests temps que la deserció del públic sembla ésser cosa normal. Els dos recitals que aquest concertista donà amb el pianista Alexandre Vilalta foren interessantíssims. Cal, sobretot, fer remarcar la qualitat i acurada selecció dels programes, en els quals trobarem un nombre considerable d'obres noves o poc conegudes. En el del primer concert destacà particularment una Suite de Stravinsky (extreta del ballet "Pulcinella") que no tindrem gaire sovint ocasió d'escoltar, car exigeix una singular abnegació a l'artista que vulgui preparar-la. L'autor sembla que s'hagi complagut a acumular-hi els més descoratjadors problemes d'execució, i per més temptadora que sigui aquesta música, no seran legió els violinistes que puguin inscriure-la al seu repertori. Ens plau, però, poder dir que En Costa i En Vilalta la interpretaren encertadament i amb perfecta justesa d'expressió. El públic, i ens fem un goig de constatar-ho, la rebé amb un entusiasme tan franc, que els concertistes hagueren de decidir-se a repetir un fragment, la "Tarantella", en el segon concert.

Entre altres excel·lents versions, hem d'esmentar amb especial elogi les que els esmentats artistes ens oferiren d'un "Concerto" de Tartini i d'un de Vivaldi, admirablement triat entre les obres d'aquest refinat compositor, tan elegant en les seves expressions i dotat d'una meravellosa inventiva; d'una "Sonatina" de Haendel i d'una de Beethoven, la dedicada a Kreutzer, i d'una "Sonatina" de Huré, donada en primera audició, obra ben remarcable per la seva acurada construcció i per l'elegància, de pura filiació francesa, amb què l'autor s'hi expressa.

La participació d'En Vilalta en aquestes sessions fou ben important i merescué tots els elogis. El notable pianista es distingí sobretot en les obres de Stravinsky i de Beethoven i compartí molt justament l'èxit amb el seu company.

Hem d'esmentar ara amb molt especial complaença dues sessions de l'agrupació "Audicions Íntimes". La primera fou confiada al "Genzel Quartett", de Leipzig, i la segona al pianista Otto Schulhof. L'entitat filial de l'Associació de Música "da Camera" ha tingut un gran encert, que registrem amb goig, en organitzar aquestes sessions, amb les quals ens ha donat una nova i ben eloqüent prova de l'excel·lència de la seva orientació. El "Genzel Quartett" ens proporcionarà una de les vetllades de més viu interès de l'actual temporada. El programa no podia ésser més atractiu per la seva novetat i pel prestigi dels noms que hi figuraven: un Quartet de Bela Bartok, dues obres d'Ernest Bloch, també per a quartet de corda, "Paisatges" i "Nocturn", i un Quartet de Paul Hindemith.

Després de la sessió que Bela Bartok, vingué a oferir-nos a la mateixa associació de concerts, ha estat oportuníssima la inclusió del seu II Quartet, op. 17, en el programa del concert a què ara ens referim. Aquesta obra, però, contrasta violentament amb les que l'autor ens féu conèixer en el seu recital. Correspon ja a l'època en què el compositor s'havia afranquit de tota influència i havia avençat ja força en el camí de la seva especulació personalíssima. L'oient que per primera vegada s'hi posava en contacte, havia de trobar-la dura i havia de restar sovint desconcertat davant moltes ardidesses d'expressió exposades amb una cruesa sense atenuants. Amb tot, l'obra fou seguida amb atenció sostinguda, i volem creure que molts dels que l'escoltaven endevinaven que si les audicions d'aquest caràcter no fossin aquí tan escasses i ens desaveséssim d'escoltar sempre la música en la mateixa "actitud", no seria difícil descobrir la bellesa en una música que no per haver negligit convencions que ens costa molt de desarrelar, deixa de realitzar un ideal d'art.

Les obres d'Ernest Bloch, sobretot al costat d'aquest Quartet tan fort i tan personal de Bartok, si bé es fan escoltar amb complaença per les suggestives evocacions d'ambient que hi ha i per les sonoritats ben treballades que l'autor ha trobat, ens semblaren força menys substancioses. Cal dir, amb tot, que es tracta d'impressions, en les quals el músic no s'ha proposat cap construcció ambiciosa.

Quant al Quartet de Hindemith, és la composició que més profunda impressió ens deixà aquesta vetllada. Hindemith, que no fa gaire temps que es revelà, és avui una de les més sòlides i prestigioses valors de la nova escola alemanya. Aquí encara no ens havia arribat la seva música, però tot just començada l'execució del Quartet, poguérem sentir prou que ens trobàvem davant d'una força creadora de formidable empenta. Tots els elements de la realització musical s'equilibren en aquesta obra amb una ponderació meravellosa, i sens dubte aquest rar assoliment és el secret de la definitiva eficàcia amb què les idees del compositor se'ns imposen i ens fan acceptar sense violència ni esforç, ben naturalment i amb perfecta submissió, tot el que hi ha d'inèdit i de novíssim en la seva fascinadora producció. Tot actua en aquesta música amb una màxima eficiència; hi trobeu una magnífica riquesa de ritme, una imaginació extraordinàriament pròdiga, una intensa vibració emotiva, que no es desborda en cap excés incontrolat, però que no perd mai la tensió que la impulsa; tot plegat singularment vitalitzat i llançat a una acció activíssima i trepidant i contingut amb gràcia i sense cap tortura dins el marc noble d'una impecable forma.

L'èxit d'aquesta obra, ben significativa dins el modern repertori "da camera", fou complet. Diguem que hi contribuí força l'acurada interpretació que saberen donar-li els artistes del "Genzel Quartett", senyors Genzel, Slavik, Matz i Wawrowsky, els quals ja en les obres precedents havien mostrat prou llurs

excellents qualitats i bona preparació per executar reeixidament la música del dia.

El pianista Otto Schulhof ens oferí una suggestiva sessió de música vienesa, que començà amb la "Fantasia" en *do menor*, de Mozart, i la "Sonata" op. 10, número 3, de Beethoven; continuà amb la "Wanderer fantasia" i dues danses de Schubert, i acabà amb un "Vals" del propi concertista i amb el "Pizzicato-Polka" i el "Carnaval de Viena", de Johann Strauss. És possible que algun purità s'esgarriés d'haver escoltat aquesta "Pizzicato" i aquest "Carnaval" després de les altres obres que figuraven al programa, però per la nostra banda hem de confessar que les escoltàrem amb una gran complaença, sobretot executades amb l'elegància i la gràcia que caracteritzen el joc del notabilíssim pianista vienes. ¿Per què no hem de reconèixer que els valsos de Johann Strauss, tan evocadors i plens de fantasia, són excel·lents?

Otto Schulhof ens féu aplaudir unes interpretacions impecables de les altres obres, sobretot de la "Fantasia", de Schubert, que no havíem sentit mai executada tan bé i amb tan justa expressió.

BALTASAR SAMPER

El Cinema

NOTACIONS TEÒRIQUES.—*Hi ha un personatge de Gide—Nathanael, a Les nourritures terrestres—que sent una afecció vivíssima per les coses; per les coses humils. Azorín, omple pàgines i pàgines, parlant d'un vas damunt d'una taula, d'una cadira, d'un núvol.*

El cinema ha desvetllat entre nosaltres aquesta capacitat d'afecció per les coses humils i—apostòlicament—l'ha feta universal. Diríem que un nou franciscanisme ens omple els sentits, i ja tots som—batejats per la llum clara del projector—professors dins la nova religió de la caritat per les coses inanimades. Perquè en elles hi ha un bri—descobrible—de bellesa i de claredat.

Revisió de films

Les llums de la ciutat

Un film nou de Chaplin té sempre una alta significació d'esdeveniment dins de la història del cinema. L'envolta una expectació justificada.

Chaplin ha arribat a ésser un dels homes més significatius de l'univers. I, com que les preferències actuals no es projecten pas sobre l'heroi sinó sobre les multituds, heus ací perquè Chaplin—home eminentment mesotípic—pren la màxima significació aureolada. Chaplin és, efectivament, l'home del carrer; l'home que passa desapercebut. Es el pobre home, l'infeliç, la figura insignificant. Amb tot, un home cent per cent humà.

Situar, no judicar. Hom ha parlat de *le coeur ignoble* de Charlot; hom l'ha elevat al setè cel de la genialitat.

Chaplin cau exactament dins la fórmula anglosaxona de l'*humour* que podria ésser patrocinada per la figura de Dickens. Alegria barrejada de llàgrimes, reacció una mica cínica davant del sentimentalisme, art de fer viure amb els ulls plorosos encara de l'emoció darrera, aquesta fórmula humorística juga amb constants conegudes de la psicologia universal. "*También los hombres de pueblo —tienen su corazoncito*" deia un personatge de sarçuela. Així, l'humorista sap exactament quins ressorts són infalibles per a produir una tendresa gelatinosa al cor. D'ací que algú hagi titllat d'innoble aquesta lluita sobre segur del gran cineasta.

Evidentment Chaplin no fa més que situar-se dins una línia d'*humour* perfectament reconeguda com a lícita. El que podria retreure's és la seva manca de vigència actual. L'humorisme—diem-ne cèltic—que va de Dickens a Eça de Queiroz, ha deixat de cotitzar-se des del moment en què el sentimentalisme ha deixat de tenir una valoració estètica actual. L'imperatiu biològic de riulla es desenvolupa avui en una nova tendència humorística molt complexa que no podem aturar-nos a descriure, que té per exponents un Pitigrilli, un Ramon Gómez de la Serna, un Camí—un Francesc Trabal.

Així, doncs, la gran acusació que podria fer-se a Chaplin hauria d'ésser la de la seva descolocació; la seva clara situació vuitcentista i romàntica. Apressem-nos a dir que, dins aquesta posició, Chaplin ateny tothora la màxima genialitat. I fins i tot, que supera una sèrie d'anècdotes d'humor romàntic assenyalades com de primer ordre.

Referim-nos concretament a *Les llums de la ciutat*. Hom diria que Chaplin ha marcat un retrocés conscient en la seva darrera producció. No solament molts trucs i gestos ens recorden el Chaplin de l'època heroica, sinó fins i tot els vestits i el maquillatge. No sé ben bé a què pot obeir aquesta dèria. Jo crec que, contra el que es diu, Chaplin no és pas un tipus únic, sinó que hi ha una matisació diversa i personalíssima a cada film. I bé: allà on ha arribat a una genialitat màxima—*La fallera de l'or*, *El Circ*—la seva figura havia pres una humanitat flon-

ja i com desmaiada. A *Les llums de la ciutat*, en canvi, ha tornat a encatronar-se—i una mica—a deshumanitzar-se.

Chaplin cerca heroicament la superació dels tòpics més rebregats. Re-crea el pallasso trist—*El Circ*—o el visionari esperançat—*La fallera de l'or*—; a *Les llums de la ciutat* escomet el tema—greixós de sentimentalisme de fulletí—de l'amor d'una cegueta que ven flors. Chaplin juga amb la facilitat d'entendriement que les ànimes sensibles senten davant d'un tema com aquest. I, naturalment, arriba a un resultat definitiu.

Diguem que, per a atenuar l'angúnia sentimental el final és optimista, contraposant-se a aquell final d'*El Circ*, carregat d'un patetisme emocionant resolt amb una senzillesa insuperable.

Per acabar, *Les llums de la ciutat*, que no és pas el millor film de Chaplin, té moments encertadíssims. Quant a la famosa campanya contra el film sonor val a dir que una sèrie—potser la millor—de trucs còmics és, en aquest film, un producte de la sonorització de la banda, obra del mateix Chaplin.

"Romance"

Greta Garbo presenta un segon film parlat, en forma d'estampa vuitcentista. Diríem que "Romance" és l'antitesi viva del seu film anterior: *Anna Christie*. Allà tot era realitat; ací tot cavalca sobre línies de somni.

Pateix "Romance" de totes les malaventurances del tecnicisme teatral portat a l'ècran. Escassetat de primers plans, manca de mobilitat en la camera, longitud excessiva de les escenes parlades. "Romance" és un film que coneixerà ràpidament l'oblit.

I no certament per culpa de la protagonista. Greta Garbo és a *Romance* l'artista finament sensible, magníficament expressiva, de sempre. Greta Garbo—essència concentrada de feminitat—resta durant tota la projecció en un primer terme d'interès.

Es una fatal trajectòria en la direcció del film la que fa inútil tota la meravellousa voluntat de bellesa que porta al seu rol la famosa actriu escandinava.

Balaclava

Mr. Elvey, presenta un episodi de la guerra de Crimea. Diguem de la darre-ra guerra que tingué decoració d'opereta. Encara hi ha plomalls i casquets bri-

llants. Això pren dramatisme i guanya espectacle. Al film, però, la grandiositat bèl·lica reïx molt poques vegades. Pateix de pobresa de mitjans. Hom veu com la comparseria—malgrat extreure'n tot el suc de les comparseries teatrals—és insuficient. Com els regiments tenen quaranta homes i els esquadrans, vint-i-cinc cavalls. Hi ha alguna cosa ben vista, a part d'això. (Les escenes de multituds tenen totes els mateix defecte.) Però, tot plegat, Balaclava es ressent d'una direcció pobre, mancada de recursos materials i espirituals.

L'express blau

Ens trobem davant d'un film que, encara que presentat sota el signe de *Prometheus*, de Berlín, és de construcció i d'intenció soviètiques, sota la direcció de Ilja Trauberg.

Diríem que continua la trajectòria inoblidable, de Pudovkin a *Tempestad a Asia*. Potser més enèrgicament, encara. *L'express blau* planteja el tema revolucionari de l'estranger blanc, interventor i negociant dels països de races de color, sotmeses a esclavatge o fanatisme. Trauberg presenta l'europèu sostenint l'exèrcit nordista contra la campanya nacionalista dels sudistes a la Xina. L'acció transcorre en un tren; fineix per un atac ple de violència dels mobilitzats, dels *coolies* i dels proletaris que viatgen en els bruts i inhabitables departaments de tercera contra els confiats explotadors magníficament instal·lats als vagons-llits.

L'acció es descabdella amb una força dramàtica molt intensa. Es un nou atac a la civilització (com *Tempestad a Asia*, com *Ombres blanques*). I Trauberg el realitza amb una violència i amb una crueltat implacable. No perd una ocasió per a simbolitzar la força i la usurpació. Hi ha una sèrie de plans de baionetes que són d'un dramatisme inoblidable. Les mans juguen també un paper primordial en l'acció del film. Els paisatges plens de grisor i de nuesa; el moviment de la *camera* resolent perspectives plenes de novetat; les fotografies de la màquina de l'express, dels sostres dels vagons on es descabdella una lluita èpica, són d'una perfecció insuperada fins avui.

Els actors són, gairebé tots, xinesos. Mantenen una naturalitat, una precisió de gest, un control de moviment davant la *camera* que ens fa pensar amb angúnia en el gest *standard* de mant actor americà.

I la intenció del cineasta ix puixant de cada angle, de cada extremiment del film. Obra carregada de transcendència, cada nota, cada detall tenen una justificació ideològica, potent, que frapa l'espectador.

Crec que *L'express blau* és un dels millors films que s'han projectat fins avui.

GUILLEM DIAZ-PLAJA

Cultura física

Bases pedagògiques

L'educació física comprèn el conjunt d'exercicis, la pràctica raonada dels quals és susceptible de fer arribar l'home al més alt grau de perfeccionament físic que comporta la seva naturalesa.

Els elements d'aquest perfeccionament són nombrosos. Independentment de la salut hi ha les qualitats físiques: força muscular i resistència orgànica, harmonia en les formes i proporcions, traça, etc., hi ha també les qualitats morals que molt sovint són acompanyades amb manifestacions de puixança física: audàcia, sang-freda, resistència, tenacitat, esperit de disciplina i solidaritat, etc.

Amb tot, l'home no ha aconseguit el seu perfeccionament total quan poseeix la salut, la força i l'harmonia de formes. Li cal, a més, que aprengui a fer servir amb eficàcia totes aquestes qualitats en la vida quotidiana i doni així un més alt valor a l'energia que li permet de donar un màxim de rendiment de treball amb un mínim de fatiga.

L'educació física, doncs, no ha de dedicar-se exclusivament a assegurar el més perfecte desenvolupament de l'individu i a establir en ell el millor rendiment i l'equilibri de les grans funcions; li cal, també, i sobretot, ensenyar-li a disciplinar els moviments i a contraure les habituds musculars més perfectes a les aplicacions útils de la vida.

Aquesta és la concepció netament utilitària de la cultura física en la qual els procediments eixits d'una coneixença pràctica de l'home en moviment, s'encaminen vers el desenvolupament harmoniós i la millor explotació de totes les qualitats físiques i morals que constitueixen el perfeccionament real de la naturalesa humana.

Aquestes qualitats poden anomenar-se: salut, força, resistència, traça, tremp del caràcter, harmonia de formes.

La força pot definir-se dient: tota potència capaç de produir una certa quantitat de treball. La resistència depèn de la integritat i del millor desenvolupament de les funcions de nutrició, en relació amb la integritat i el desenvolupament de l'aparell neuro-muscular.

La traça es manifesta per la més econòmica utilització de forces i per la seva adaptació raonada al treball a executar. El tremp de caràcter suposa energia,

coratge, gust per l'esforç; d'on deriven, fermesa, audàcia i sang-freda, esperit d'iniciativa, de lluita, de responsabilitat, en un mot, les qualitats que constitueixen la virilitat. L'harmonia de formes pot ésser considerada com la resultant de les qualitats precedents.

La vida de treball no pot absorbir totes les preocupacions de l'home. Les hores d'expansió li són necessàries fisiològicament i física. En tot mètode d'educació física, hi ha un lloc pels esports individuals i col·lectius. Aquests exercicis no tenen per finalitat exclusiva el plaer, sinó que són factors importants en el perfeccionament físic, intel·lectual i moral.

Els esports individuals, exercicis artificials, en els quals la dificultat esdevé progressiva i pràcticament il·limitada, posen en joc, sobretot, les qualitats físiques superiors, velocitat, força o fons, que un entrenament especial permet de desenvolupar fins als límits extrems.

I encara, els esports individuals desenrotllen principalment la traça. L'atleta per reeixir, ha d'esforçar-se en la recerca constant d'un estil, això és, de l'adaptació, la més econòmica i més exacta possible de les seves forces al treball a produir.

Un obstacle greu que no sempre curen d'evitar els adolescents i joves, és el de l'especialització prematura o excessiva.

És difícil d'excel·lir simultàniament en diversos esports; l'entrenament indicat per un esport de velocitat, per exemple, no és el mateix que cal per a preparar-se degudament per un esport de força o de fons, i recíprocament. A més no es tria un esport perquè sí. Si es vol reeixir i arribar a ésser alguna cosa en la pràctica d'un esport, cal ésser-hi portat fatalment, pel propi temperament, per les pròpies aptituds físiques, que el predisposen a practicar un esport de preferència a qualsevol altre.

Què en resultarà? L'entrenament seguit per excel·lir en un esport pel qual hom se sent dotat, excitarà d'una manera o altra les qualitats que ja es posseïen en grau superior i negligirà totes les altres. Si els efectes d'aquest entrenament especialitzat no estan compensats per una educació física general ben aconduïda, s'arribarà a una mena de desequilibri susceptible de portar greus inconvenients des del punt de vista higiènic i estètic.

Els esports individuals constitueixen, doncs, un mètode indiscutible de perfeccionament físic encara que no convenient d'una manera absoluta més que a joves normalment desenrotllats.

Els esports col·lectius, com el futbol, el basquetbol, etc. difereixen dels esports individuals en què per excel·lir-hi, cal posseir les qualitats físiques i morals més diverses i en què l'obstacle a vèncer és menys d'ordre material que d'ordre moral, ja que resideix principalment en la voluntat que té l'equip d'adjudicar-se la victòria.

Els esports collectius poden ésser considerats com el coronament de l'educació física. Proporcionant al jove l'ocasió freqüent d'emprar al mateix temps tota la seva potència física i tots els recursos del seu esperit i de la seva voluntat per assegurar-se una victòria de la que no treurà més profit que salut i goig, constitueixen per a ell la millor escola de virilitat.

Però encara ací cal evitar un escull; la suma d'energies susceptible d'ésser despesa durant una sessió d'esport collectiu és considerable. Aquesta despesa no es pot suportar sense perill, més que per un organisme particularment robust. Però el plaer violent que acompanya aquesta forma superior de joc empeny l'adolescent a lliurar-s'hi aviat. Mal preparat, no havent encara reunit un capital de salut i robustesa suficient per a sacrificar-lo en despeses luxuàries, és despendrà prematurament i es privarà ell mateix del seu desenrotllament normal.

Heus ací, sumàriament exposats, els procediments generals del mètode francès d'educació física, publicat oficialment pel Ministeri de la Guerra. Jocs, lliçons d'educació física, esports individuals i collectius formen la gamma d'exercicis que exigeixen de l'educador per aplicar-los, ciència, prudència i experiència. Cal evitar de totes maneres de cometre greus errors fent-se ben bé càrrec del que es pot esperar de cadascun dels seus procediments i de les regles que han de presidir el seu ús.

L. I I. VIDAL I GUITART

Lletra de Mallorca

El dia 30 de desembre—vigília de l'aniversari, cada any solemnitzat, si moltes vegades, com l'any passat mateix, amb una morta consuetud destenyida i ritual—de la conquesta catalana de Mallorca—commemorà la *Societat Arqueològica Lulliana* el primer cinquantenari de la seva fundació. Aquesta societat benemèrita de la cultura mallorquina, filla de l'impuls renovador i medievalista del romanticisme arqueològic de mitjan segle passat, tingué el seu origen d'uns quants senyors que en 1880 s'aplegaren al redós del vell Col·legi setcentista de Nostra Senyora de la Sapiència—reducte del lullisme en l'època de les lluites i víctima del furor antilullista del famós bisbe Guerra—per fundar-hi un Museu Arqueològic Lullista, que fou inaugurat en 30 de gener de 1881, i que en 7 d'abril del mateix any constituïa ja la Societat Arqueològica Lulliana, amb Reglament propi, aprovat pel Govern Civil el 13, i el 19 pel Rdm. Sr. En Mateu Jaume, bisbe de Mallorca, el qual havia aprovat i encoratjat des del primer moment els

treballs preliminars i protegí sempre amb simpatia la naixent societat. Aquesta començà el seu Museu—que prengué cos ben aviat gràcies al zel i activitat dels fundadors, d'En Bartomeu Ferrà i Perelló sobretot, qui pot presentar tants de drets com qui més a ésser anomenat pare de l'Arqueològica—en els claustres de la Sapiència, on fou inaugurat el 23 de febrer del 1881. I allà el conservà fins que, accedint a la invitació del bisbe Dr. Campins en 1914, passà a formar part de l'Arqueològic Diocesà, fundat per aquest gran prelat, i del que ja no pogué veure, malauradament, la inauguració en 23 de febrer del 1916.

El Museu de l'Arqueològica és, sens dubte, la més important collecció d'art antic i d'arqueologia, formada a Mallorca, i seria per si sol orgull de la societat, la qual, a més, en plena formació del Museu iniciava la seva altra gran obra. Ens referim al primer número del *Bolletí*, aparegut en 10 de gener de 1885, que no ha deixat de sortir fins el dia d'avui en què sols una revista del ram, el *Bolletí de la Reial Acadèmia de la Història de Madrid* li guanya en anys. El *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana* és prou conegut arreu perquè calgui fer-ne la presentació. Les seves pàgines són, d'ençà que veuen la llum, l'arxiu de la presentació. Les seves pàgines són, d'ençà que veuen la llum, l'arxiu de la nostra història, i a elles ha d'acudir imprescindiblement tot investigador del nostre passat com a l'arsenal o dipòsit on trobar materials, pocs o molts, per a les seves recerques. L'índex dels seus vint-i-tres volums és la llista dels conreadors de la nostra història local del darrer mig segle.

Amb un historial així, i reclosa en la seva òrbita, l'Arqueològica no ha deixat de tenir els seus disgustos. Els mateixos fundadors, vers l'any 1885 ja en saber-hi i digueren qualque cosa. Més recentment, en 1917, i en ús d'un perfecte dret, la societat prengué l'acord de modificar-se el reglament perquè es regia. El nou reglament, aprovat en tota regla en 1921, tingué l'estranya virtut de suscitar sis anys després, en 1927, una ofensiva declarada de part de certs elements; ofensiva que, si bé contingunda, dura encara, i que la societat—que no ha interromput un moment, sinó que més aviat ha intensificada la seva vida normal—espera i confia superar definitivament en termini no llarg. Del que tal vegada poguessin tenir que veure, de prop o de lluny, amb l'ofensiva contra l'Arqueològica certes campanyes famoses sobre qüestions artístiques com la construcció de les escalinates del Mirador o els flamants finestrals de la Seu, n'hi hauria per fer tota una lletra, i saborosa, a la Revista.

* * *

El dia de Sant Josep tingué lloc la inauguració oficial de la làpida que, per iniciativa i a despeses del Rotary Club mallorquí fou posada a la impremta de Ca'n Guasp. Aquesta casa, fundada per Gabriel Guasp en 1587, és no menys

que la més antiga impremta d'Europa que es conserva en mans del mateix llinatge. Un seguit de peces memorables de la nostra bibliografia han sortit de les seves premses i és famosa la seva col·lecció de xilografies, suara començades a publicar una edició de la qual ja han aparegut els dos primers volums. De tot això plegat, el prestigi de l'ascendència setcentista, els llibres vells, els boixos, les tesis i proves de la vella Universitat Lulliana, l'antiga premsa a mà—que aquest dia funcionà de bell nou a presència dels invitats, tirant una estampa lulliana que es repartí per recordança—a una altra banda n'haurien fet un plat fort presentable al més legítim orgull nacional i al turisme de fora. Aquí no n'havíem fet el més petit cas, fora del cercle reduït dels erudits locals als quals certament tal glòria no era passada desapercebuda. L'acord de Rotary, doncs, fou un acte de justícia i una reparació. La làpida, obra artística que acredita al seu autor Guillem Forteza, és obrada en pedra ònix de l'illa, i duu aquesta inscripció: *Tribut del Rotary Club a l'Estampa de l'honorable Gabriel Guasp, fundada en MDLXXIX, la més antiga d'Europa, que sens interrupció subsisteix amb el mateix nom i família. MCMXXXI.*

* * *

Una interessant novetat en la vida cultural tranquil·la i migrada de la nostra terra va ésser la setmana, massa pendantescament i pretensiosa anomenada de la Saviesa, a Formentor, de la qual el públic català ja s'haurà format idea per les cròniques dels assistents. D'ara endavant, els savis de tot el món, si altra cosa no, sabran, com a resultat de la famosa setmana, que en un formós indret, a l'extrem d'aquesta illa mediterrània, hi ha un hotel confortable i propici a la cura del repòs i a la conversa transcendental.

El que tot el públic n'ha tret han estat les dues conferències donades a Palma en castellà pel comte filòsof Keyserling, per sentir al qual omplí el 21 i el 28 de març la sala de l'avui abandonat *Domus Artis*. Els temes foren: "Què és l'ànima d'una Nació", i "Importància del paper que pot jugar Espanya en el món", o cosa per l'estil. A propòsit d'aquestes sessions es parlà, i no s'ha concretat encara, de la fundació d'una entitat similar al Conferentia Club barceloní.

Pel mes que ve tenim anunciats esdeveniments que faran època en el nostre historial, i són les festes inaugurals de l'actuació del *Comitè Chopin*, constituït l'estiu passat en una sessió memorable en els claustres mateixos de la Cartoixa de Valldemossa. Ha de venir l'orquestra Pau Casals, l'Orfeó Català i una partida de celebritats estrangeres.

JOAN PONS

ELS LLIBRES

RIBA, Carles.—"Estances". - Edicions La Mirada.

No hi ha cap mena de poesia tan poc poètica com la poesia erudita. Tot allò que és après, tot allò que és repetit, no és poesia. La poesia és creació, expressió d'un temperament, d'un estat d'esperit. Però cap mena de poesia és tan insuportable com la dels esperits sense preparació, sense disciplines intel·lectuals. És sempre una poesia externa, de drapatges i de plomalls, amb més geologia, amb més història natural que poesia veritable. Cal, que el poeta sigui un esperit cultivat, però que no faci una exhibició de la seva cultura.

Aquest és el cas de Carles Riba. És difícil, ha estat dit, de posseir una erudició, una preparació més vasta que la seva. Un estudiós podrà rastrejar en els versos del poeta les més diverses i ben assimilades influències literàries; podrà admirar les sàvies dificultats tècniques, estimulants, que el poeta es posa per a vèncer-les; però el lector que el llegeix simplement com a lector de versos, sense una pruija analítica, no hi trobarà més que una pura emoció de poesia.

És en el propi món interior del poeta que ens fa penetrar la seva poesia i no en cap altra món. És una poesia, per tant, sense paisatge i sense drama. Una pura aspiració metafísica: lirisme pur—i mai el mot no serà emprat en el seu sentit subjectivista més apropiadament. Mai, però, el poeta no es deixa arrossegar per la música. No és la força del ritme que li fan néixer les idees ni el fregament de les rimes. És la idea qui imposa la llei. Per això les estances no tenen mai una música fàcil. No basta fiar-se del ritme del vers per trobar-les musicals. Poesia intel·lectualista més que sensual, cal no perdre de vista la puntuació, cal trobar l'accent ideològic, per adonar-se de la seva musicalitat.

És exigent, sobretot, Carles Riba a cremar tot element que no sigui purament poètic en els seus versos. Però la seva exigència no és en l'expressió, sinó en el pensament. Només el pensament que és en ell mateix poètic, que pot néixer ja naturalment imatjat, hi té entrada. Per això en la seva poesia no hi ha categoria de mots, com en els poetes neoclàssics i com en tots els poetes verbals. Tots els mots poden entrar-hi, encara que no hi entrin tots: que no són ells que donen categoria a les idees: són les idees que donen categoria als mots. Si suggereixen el llarg turment d'una complicada recerca, seria, però, molt difícil la seva substitució. Tan com la carn del vers, és l'esperit qui en patiria.

Primer que Riba, Lòpez-Picó ha trencat la tradició dels poetes catalans que va de Verdaguer a Maragall i que segueix avui amb Segarra i amb els seus múltiples epígons inferiors. Però Lòpez-Picó és sense precedents en la nostra lírica. Hi té deixebles, però no mestres. Carles Riba, en mig de la seva universalitat que li dóna ressons de Shakespeare, d'Hölderlin i, sobretot, del Dante; que li encomana esmunyedisses elegàncies mallarmenianes, reprèn una més forta i antiga tradició catalana: la de Jordi de Sant Jordi i la D'Auzias March: la tradició clàssica de la nostra literatura.—D. G.

ESCLASANS, A.—“Victor o la Rosa dels Vents”. - Biblioteca A tot Vent.

Manuel Brunet, en un dels interessants articles que ha escrit al *Mirador* a propòsit de la personalitat d'A. Esclasans, retreia l'opinió d'alguns sobrerealistes autèntics, segons els quals l'estil d'Esclasans està situat entre Oscar Wilde i D'Anunzio. Evidentment, però, Esclasans és més aprop, de D'Anunzio que de Wilde. Per acostar-se a Wilde—o al menys al millor Wilde—li falta humor, sentit de la ironia. Altrament, la prosa vibrant, de vegades marmòria, però també afectada, feixuga d'oripells, d'Esclasans, a la que s'assembla més és a la de l'escriptor sudamericà Vargas Vila. Potser Esclasans dirà que no ha llegit aquest autor, encara que Esclasans és un home que ho ha llegit tot. No hi fa res: en tot cas es tractaria d'una semblança de temperaments. Però més que per la prosa, Esclasans s'assembla a Vargas Vila—tot superant-lo—en la seva egolatria desmesurada. El pròleg d'Esclasans a *Victor o la Rosa dels Vents* és ben semblant als pròlegs exultants que Vargas Vila posava al davant d'algunes de les seves novel·les. Vargas Vila era també, per a ell mateix, com Esclasans, un geni perseguit i incomprès.

Deia també Manuel Brunet en un dels esmentats articles, reeifrnt-se a una recensió meua del llibre d'Esclasans, que “hauria preferit veure el crític de *La Publicitat* sense un partit pres contra el sobrerealisme i altres innovacions literàries”. No hi havia, en realitat, cap partit pres en el meu article. El que jo—això del jo s'encomana—volia afirmar, és que la novel·la d'Esclasans és un esforç per assimilar-se les fórmules literàries més noves i més extravagants, tot deixant buides de substància aquestes fórmules.

Jo sento una profunda admiració per a tots aquells escriptors que aconseguixen d'imposar una moda. Però no sento cap entusiasme per aquells que s'apressen, frívolament, de seguir-les totes. Hom dirà que, a desgrat de tot, Esclasans té personalitat. Però l'únic de personal que sé veure en el seu llibre és la música: una música de tabals.—DOMENEC GUANSÉ.

PLANES, Josep Maria.—“Les nits de Barcelona”. - Llibreria Catalònia.

Són tristes, són alegres les nits de Barcelona?... Tot depèn del temperament d'aquell que les contempli. Les descripcions que recentment n'han fet uns quants escriptors francesos de moda—Carco, Monterland, Morand—n'han donat una impressió tèrbola i trista. Les nits de Barcelona, amb els seus cabarets, els ha sem-

blat un producte corromput de la civilització mediterrània. Potser les coses han anat així perquè aquests escriptors no han copsat del cabaret més que la part més externa: el gest i el color. No han sabut endevinar en la barreja cosmopolita del cabaret i del music-hall, el que hi ha d'autènticament català: l'esperit alhora comercial i d'insubornable bonhomia que els informa.

Josep Maria Planes ha sabut veure'n precisament aquesta característica constant. Naturalment, per a conèixer-lo millor, té al seu favor, el fet d'haverhi pogut matar moltes més hores; però, sobretot, el d'haver-s'hi acostat sense partit pres. Així la seva visió és plàcida, amable, sense res de complicitat ni de terrible. De vegades hi apunta una mica de melangia per l'alegria fictícia d'aquests llocs, per la seva mesquinesa, per la seva elegància carrinclona... Però la reacció humorística constant de l'autor contra aquests motius vagues de tristesa o de lletjor depriment, fan que la lectura del llibre sigui sempre divertida. Així sota la seva aparença frívola, lleugera, aquest llibre és dintre l'actual literatura catalana, un dels que més caracteritzen els nostres dies: veritable document humà de les nits de Barcelona.

Un pròleg pintoresc de Sagarra i un colofò agut de Soldevila obren i clouen el llibre, respectivament. Uns elegants dibuixos acolorits d'Oleguer Junyent el decoren. Però d'aquest aspecte del llibre no és a mi, en tot cas, a qui toca parlar-ne.—D. G.

PASSARELL, Jaume, i ESCO, A. S.—"Vida, obres i anèctodes de Santiago Rusinyol".—Antoni López, llibreter.

Els autors diuen, en una nota preliminar, que han volgut fer una obra lleugera, però no insubstancial. Tot seguint ideològicament les directrius marcades per la que Carles Capdevila publicà als quaderns blaus, n'han ampliat les perspectives i n'han fet una de les biografies més completes—almenys fins al moment que redactem aquesta nota—que han estat escrites sobre Rossinyol. L'artista, l'escriptor, l'animador de la nostra renaixença romàntica, el faceciós i inesgotable conversador, hi és ben comprès i ben sentit.

Declaren també els autors, que el seu propòsit ha estat el de fer una exaltació de la personalitat de Rossinyol. Això vol dir que l'han presentat pels seus caires millors, que han preferit fer-nos admirar les qualitats a revelar-nos-en les febleses. És, fins avui, el mateix que han fet tots els que han escrit sobre Rossinyol, seduïts per la simpatia que emanava de la seva persona i agraïts a tot el que de bo Catalunya li deu.

A desgrat, però, d'aquesta actitud, no ha mancat als autors sentit crític i per això el retrat psicològic de Rossinyol els ha sortit, ultra molt animat, força fidel.—D. G.

TRADUCCIONS I ALTRES LLIBRES

ABRAAM BAR HIIA.—"Llibre revelador", J. Millàs Vallicrosa, trad.—Biblioteca Hebraico-Catalana. Barcelona. Ed. Alpha.

Aquesta obra inaugura una nova col·lecció que es publica sota el patronatge de la Fundació Bernat Metge. La iniciativa d'aquesta Biblioteca és oportuníssima i contribuirà a aquesta labor—que no ha d'excloure cap aspecte—de retrobament de tots els nostres valors històrics i culturals, i que ha de servir de fonament a l'esdevenidor puixant de la nostra cultura.

No sempre la lectura dels autors jueus medievals de Catalunya serà una cosa amena. Però la traducció de llurs obres, escrites en llengua hebraica, és interessant des de molts punts de vista. Els jueus de Catalunya foren factors d'una cultura que, en aquell temps, era l'únic refugi europeu de la ciència. L'abast enciclopèdic de llurs coneixements, posa aquests homes medievals al nivell—com a capacitat, sinó com a força creadora—dels homes del Renaixement.

Cada època i cada terra troben els homes adequats, que responen, en llur actuació, a les necessitats del moment. No és que, d'una manera automàtica, fatal i previsible una necessitat provoqui l'aparició de qui ha de satisfer-la, de tal manera que nosaltres puguem per endavant desglossar els dos elements: la necessitat i acompliment d'aquesta necessitat. Més aviat diríem que l'un i l'altre caracteritzen el moment en què apareixen, i el matisen en un sentit o un altre, segons quin sigui el valor de les idealitats i el sentit i l'abast de llur realització. I aquesta unitat de cada moment històric no pot ésser desglossada en els seus elements, sinó quan el moment ja és passat i s'enclou en una perspectiva històrica.

La necessitat que sentia el món occidental en els moments tèrbols de l'alta Edat Mitjana, era la conservació del patrimoni cultural dels temps clàssics, que perillava d'extingir-se en l'oblit i en la barbàrie. Una cultura sempre col·labora amb una altra cultura. Així, fou precisament la cultura aràbiga, que brillava aleshores amb una claror magnífica, la que servi de vehicle i de difusor de la cultura grega.

Els jueus tingueren un paper de poc lluïment, però de molt profit en el moviment ideològic d'aquelles èpoques. Ells foren mitjancers entre dues cultures: l'aràbiga i la carolíngia. Les obres clàssiques traduïdes a l'àrab, passaren, per mitjà de llurs noves versions al llatí, a les noves llengües romàniques. Els jueus de Catalunya, principalment, desplegaren una activitat remarcable per la seva qualitat i la seva anticipació històrica. Les obres originals que produïren són també notables per la varietat i el fons de coneixements que revelen.

Abraam Bar Hiià és el primer autor que la B. H. C. ens dona a conèixer. És un autor interessant, primerament, per la seva anterioritat històrica. En efecte, les seves obres són de principis del segle XII i precediren, per tant, el col·legi de traductors de Toledo. Després, per la seva extensa activitat científica: fou exègeta, bíblic, filòsof, matemàtic i una mica astròleg. En tercer lloc, per la seva intervenció en la traducció d'obres de l'àrab al llatí, sinó directament,

almenys com a col·laborador d'un dels primers traductors, cronològicament parlant: Plató de Tivoli.

El seu *Llibre Revelador* (Meguillat Hamegallé) conté una multitud de càlculs i proves astronòmiques i matemàtiques per fixar la vinguda del Messies. Apart d'això, que no ofereix per al lector modern, gairebé més que un interès humorístic (la data que fixa l'autor per a la vinguda del Messies havent estat, de molt, ultrapassada), l'obra és interessant en l'aspecte filosòfic. Perquè tenen relació amb el seu tema principal, Bar Hiia tracta els problemes de l'essència del temps, dels cinc mons de la llum que són damunt del firmament. Però no es limita a aquests, i parla també dels problemes de la constitució, unitat i perennitat de l'ànima i de la vida eterna, que resol dins d'una tendència neoplatònica.

El Dr. J. Millàs i Vallicrosa, catedràtic d'hebreu a la Universitat de Madrid, ha estat el traductor al català d'aquesta obra. L'ha precedida d'una orientadora notícia preliminar sobre la cultura hebraica medieval i sobre Bar Hiia, i de la traducció del magistral estudi del Prof. Juli Guttmann sobre el *Llibre Revelador*, publicat per la *Miquissé Nirdamín*, de Berlín. La traducció del Dr. Millàs és feta sobre el text hebreu establert pel Dr. Guttmann.—E. NICOL.

El *Pickwick* de Carles Dickens (Biblioteca A Tot Vent) ha trobat en la persona de Josep Carner un prodigiós intèrpret. La gràcia i la beutat de l'idioma s'ajunten com miraculosament en aquesta traducció, a la senzillesa i fins al casolanisme. Un hom no sap quan Josep Carner és més poeta: si quan treballa les seves estrofes, o quan treballa més obscurament, però no menys tenaçment, en traduccions com la del *Pickwick*, que són un dels exercicis més eficients a què pot ésser sotmès el català literari, per a donar elasticitat a les solucions que, encara en moltes mans, semblen esquerpes o difícils.

Daphne Adeane, de Maurice Baring (Edicions Proa), és un dels llibres més bells que ha produït modernament la literatura anglesa. La seva beutat no prové solament de les gràcies de l'estil—elegant, però sobri—, sinó essencialment de la beutat dels caràcters. Gairebé tots els personatges de la novella tenen una ànima poètica, noblement poètica. L'hi té, però, sobretot, la protagonista, aquesta Daphne Adeane, l'evocació de la qual, a través del vel de la mort, dóna a l'obra un especial encís torbador. Poques vegades la influència dels mort damunt dels vivents, ha estat descrita d'una manera més suggestiva.

La prosa pura de Carme Monturiol i Puig, és una urna prou cristal·lina per a guardar l'esperit d'aquesta bella creació literària, sense entelar-ne la beutat.

La mateixa editorial ha publicat una col·lecció de narracions d'A. Txèkhov. La primera de totes, *Els músics*, dóna títol al volum. La tragèdia dels camperols russos, d'abans de la guerra, gemega impressionant en aquestes històries, però sense estridències ni gesticulacions. En el que l'autor calla, hi ha sovint més amarguesa, més dolor, que en el que explica. Sort—diriem—que els personatges no s'adonen ben bé de les dissorts que viuen. Aquesta inconsciència és potser la forma que la pietat de l'autor pren per als seus personatges.

Francesc Paierols ha traduït aquestes narracions directament del rus, amb la consciència i l'esforç que li són unànimament reconeguts.

El senyor rector d'Ozeron (Biblioteca Horitzons) és una d'aquestes novel·les poemàtiques de Francis James, amaraes de poesia religiosa i de sentiments idíl·

lics. El més important del llibre, però, el que enlluerna i passa a primer terme, és el paisatge. Sovint el paisatge—i la retòrica—hi anul·len l'home.

Josep F. Ràfols ha recreat la prosa treballada i preciosista de Francis James—prosa de poeta verbal—, amb un instint líric de l'idioma. Aquest instint, aquesta gràcia, fan ben perdonables—les fan passar inapercebudes—les petites impureses idiomàtiques.

La Col·lecció popular Barcino ha publicat el *Guillem Tell*, de Schiller, traduït a un català molt noble per Dolors Hostalrich. És oportuna la divulgació d'aquesta obra. Potser encomanarà als fabricants autòctons de drames, sarçueles i altres moixigangues patriòtiques, una mica d'elevació i d'idealisme.

La Pecadora, de Lluís Capdevila (Col·lecció Balaguer), és, a desgrat del títol, un aplec d'impressions d'un home de ciutat—intel·lectual o artista—que passa uns dies d'oci en contacte directe amb la natura. L'autor hi reacciona molt diversament: a estones s'hi sent sentimental i poeta, a estones sarcàstic i desencantat. La seva prosa és àgil i fluida. Assenyala, en relació a altres llibres seus, un evident avenç en catalanitat i correcció. Bon signe dels temps! Els inadaptats o es renovent o desapareixen.

Fanny, en edició popular, és publicada per la Biblioteca Univers. És la seva tercera edició. Això vol dir que el públic comença a fer justícia a aquesta novella deliciosa, la protagonista de la qual és la figura femenina més característicament d'avui, més plena de les inquietuds del segle, que ha produït l'actual literatura catalana.—D. G.

Dels llibres recensionats

36

El món és més jove que jo
i es riu verge per cada fina
fuga blanca del mar en flor
i nu com la llum—¿cap a quina
impaciència divina?
Que ets obscur de somnis, ocell
de l'hivern, i el teu cant que vell!
Ah, dormir!, quan Déu es desperta
i els àngels, amb joia més certa,
són tots per les coses i Ell.

CARLES RIBA

DOCUMENTS

Projecte d'Estatut de la Universitat de Barcelona

“Els professors que sotscriuen, designats pels honorables senyors President de la Generalitat i ministre d'Instrucció pública del Govern de la República Espanyola per a preparar l'Estatut de la Universitat de Barcelona, han pres com a norma d'orientació, i han copiat en gran part, el projecte del Segon Congrés Universitari Català, de l'any 1919, portant-hi algunes esmenes que consideren obligades per les noves circumstàncies d'ambient i de costums en què la vida universitària haurà de desenrotllar-se.

Amb relació amb aquell projecte, fruit de la collaboració de nombrosos professors i estudiants, el projecte actual conté algunes modificacions essencials. Una d'elles, purament formal, però no sense transcendència, és la de continuar adoptant el nom de “Universitat de Barcelona” en lloc del de “Universitat catalana”, a fi que mai aquest darrer pugui ésser impediment, ni tan sols verbal, a què els beneficis de l'ensenyament universitari siguin estesos amb totes les seves prerrogatives a altres indrets de Catalunya.

Unes altres esmenes tenen per objecte portar a la Universitat l'influx del nostre poble, representat per un Consell on tinguin participació les entitats mitjançant una Associació que, donant a la classe escolar la representació que li pertoca, pugui ésser un primer avenç per a treure-li el caràcter anònim i multitudinari amb què fins ací s'havia vist precisada a manifestar les seves aspiracions.

Encara que està en l'esperit dels professors que sotscriuen, no ha estat inclosa en l'articulat una afirmació que respon a una necessitat cada dia més sentida: la de que, tan aviat com sigui promulgat el nou Estatut de la Universitat de Barcelona, el seu Rector i les altres autoritats universitàries siguin eximits de l'obligació d'intervenir permanentment, en qualitat de tals, en el govern dels altres centres docents o en qualsevulla altra tasca estranya a l'interès de la mateixa Universitat. Per afectar a disposicions de caràcter més vast sobre organització general de l'ensenyament, i ésser en conseqüència tema d'una mesura

de Govern, aquella aspiració no figura en l'Estatut; però cal fer-la constar ací, perquè és de la major importància que aquelles autoritats puguin dedicar tot llur esforç a obtenir de la nova Universitat el màxim rendiment docent i científic. L'exempció que es proposa no ha d'ésser, naturalment, obstacle a què la Universitat o qualsevol dels seus components siguin excepcionalment cridats a intervenir en l'orientació científica o pedagògica d'altres centres espiritualment connexos amb ella.

Per dependre també de constitucions polítiques que estan en període de renovació, han estat suprimits del projecte els articles que figuraven en el del Congrés de 1919, referents a la representació de la Universitat en el Senat espanyol i en el Parlament de Catalunya. Però estima el Comissariat que aquella representació, o una altra d'equivalent, no ha d'ésser minvada ni en quantitat ni en intensitat, tant pel prestigi de la Universitat mateixa com pel benefici que sempre ha de reportar al país la seva influència en les altes esferes de la vida pública.

El règim becarí establert fa alguns anys en la nostra Universitat ha estat una prova que aquesta es preocupa tant com pot dels qui amb limitats recursos de fortuna demostren vocació i aptituds per als estudis superiors. Un dels més preclars fundadors de les nostres beques fou ell mateix una prova gloriosa i vivent que no és precisament l'estudiant mancat de recursos que té barrat el camí de les aules. Però el Comissariat ha volgut establir d'una manera explícita, consignant-lo en l'Estatut, aquest desig de què sigui emprada la intel·ligència del pobre, portant-la fins als graus més enlairats del saber.

El títol III del projecte de 1919, referent a la catalanitat de la Universitat de Barcelona, ha passat a ésser el II del projecte actual. Dels articles que conté, el primer (art. 32 del projecte de 1919 i 6 de l'actual), que defineix el sentit d'aquesta catalanitat, ha estat conservat tal com era; els altres dos (33 i 34 de l'antic projecte; 7 i 8 de l'actual) han estat modificats en el sentit d'una admissió més clara i ampla de la llengua castellana. Hem cregut que l'ambient de cordialitat i de llibertat per a Catalunya, que ara existeix a Espanya (i que no existia, desgraciadament, l'any 1919) ens obligava a fer aquesta modificació. Creiem també que els articles esmentats deien ja prou, tal com eren en el projecte antic, i diuen molt més tal com queden ara, com ha d'ésser entesa la catalanitat de la nostra Universitat, i quant gran és el desig de convivència i de cordialitat que els professors catalans senten envers llurs dignes col·legues vinguts d'altres terres d'Espanya. Per a ells tota la nostra efusió i tota la nostra simpatia. Llur bella parla, vehicle de produccions literàries immortals, i que en deixar d'ésser per a nosaltres estigma de submissió reprèn tots els drets a la nostra admiració i al nostre respecte, no podria ésser bandejada de la Universitat de Barcelona. Sols exigim que sigui respectada i honorada la nostra, amb totes les preeminències que corresponen a la llengua secular d'un poble lliure dintre del seu propi territori.

El projecte adjunt ha estat elaborat en moments d'interinitat política. Per això en formular-lo, hem procurat que fos igualment viable dintre de qualsevol règim estatal que hagi d'imperar a Catalunya.

Hi hem posat tota la nostra amor a la Universitat d'avui i tota la nostra esperança en la Universitat de demà. Hem de confessar, però, que el seu articulat

no és més que l'expressió conjunta de la manera de sentir dels professors que el proposen. Part d'aquests es creien obligats a consultar, abans d'enllestir el projecte, els elements universitaris; l'opinió de la majoria, però, va manifestar-se en el sentit que les consultes estarien fora de les atribucions que ens confereix la comanda que ens ha estat feta. I tots plegats, i al mateix temps, vàrem demostrar el propòsit de demanar al Govern de la Generalitat de Catalunya i al de la República Espanyola, en presentar-los aquest projecte, que el considerin amb el mer caràcter de ponència que té i que el subjectin a una ampla informació entre els elements universitaris, professors i estudiants, i entre totes les persones i entitats que s'interessin per la Universitat de Barcelona. Aquesta és la petició que fa unànimement el Comissariat, que posa totes les seves esperances en un perfeccionament d'aquest projecte gràcies a la col·laboració entusiàstica de tots els qui estimin la nostra Universitat.

Barcelona, 26 de maig de 1931.

Enric Soler, Eduard Fontserè, August Pi i Sunyer, Jayme Serra, Ramon Casamada, Josep Xirau.

TITOL I

A) *Personalitat i autonomia de la Universitat*

Article primer. La Universitat és una persona jurídica, tenint com a tal tots els drets reconeguts per les lleis.

Art. 2. La Universitat és autònoma en l'ordre científic i en el docent: acorda els seus plans d'ensenyament i elegeix els seus mètodes de treball; es nomena les seves autoritats acadèmiques i el seu personal docent.

Art. 3. La Universitat és també autònoma en l'ordre administratiu i subaltern i até tot el referent a la pròpia administració amb la col·laboració d'aquelles Entitats que subvinguin a les seves despeses, segons prevé l'Estatut.

B) *Del patrimoni de la Universitat*

Art. 4. La Universitat tindrà com a patrimoni:

Primer: Els seus ingressos naturals, com drets de matrícules, títols, etc.

Segon: Els béns que adquireixi amb la plenitud de facultats pròpia de tota persona jurídica.

Tercer: Un cupus econòmic permanent que li hauran de lliurar cada any els Poders públics, el qual no podrà ésser mai inferior a la suma de les quantitats que, per tots conceptes, l'Estat hagués esmerçat per al sosteniment de la Universitat durant tot l'any immediatament anterior a la promulgació del present Estatut.

Quart: La Biblioteca universitària, així com tot el material científic avui existent a la Universitat.

Art. 5. L'alineació de béns arrels, així com la dels que constitueixin el capital de les Fundacions universitàries, no podrà ésser feta sinó per acord del Claustre general i amb l'aprovació del Consell de la Universitat.

TITOL II

CATALANITAT DE LA UNIVERSITAT

Art. 6. La Universitat ha d'ésser abans de tot un òrgan propulsor de la cultura catalana. Aquesta catalanitat, més que en singularitzar-se, ha de consistir en aportar l'esforç i l'esperit del poble català al patrimoni espiritual de la Humanitat.

Art. 7. La llengua pròpia de la Universitat de Barcelona és la catalana, però la castellana, per ésser així mateix llengua de l'Estat espanyol, serà també considerada llengua de la Universitat.

Art. 8. Podran, malgrat el que hi ha disposat en l'article anterior, donar-se ensenyament en les altres llengües, sempre que la Junta Universitària ho consideri convenient.

TITOL III

MISSIÓ SOCIAL DE LA UNIVERSITAT

Art. 9. La Universitat de Barcelona no serà una Universitat de classe, ni la pobresa podrà constituir obstacle perquè a ella hi arribin tots aquells que puguin haver profit del seu ensenyament.

La Universitat, per a complir degudament la missió social que li pertoca, ha de facilitar l'accés a les carreres universitàries a tots aquells que hi tinguin aptituds i vocació. Per això ampliarà i perfeccionarà les institucions becàries, i podrà establir aquells acords amb corporacions populars, organitzacions obreres, societats, etc., que cregui conduents a què els estudis superiors no quedin solament a l'abast de les classes benestants.

TITOL IV

AUTORITATS ACADEMIQUES I GOVERN DE LA UNIVERSITAT
I DE LES FACULTATSA) *El Rector*

Art. 10. La representació de la Universitat en tots els ordres, llevat el polític, l'ostenta el Rector.

Art. 11. El Rector serà elegit pel Claustre general de la Universitat.

Art. 12. El càrrec de Rector durarà cinc anys i és reelegible consecutivament una sola vegada.

Art. 13. El Rector presidirà la Junta universitària, el Consell de la Universitat i el Claustre general, i executarà tots els acords.

B) *La Junta universitària*

Art. 14. El govern de la Universitat resideix en la Junta universitària.

Art. 15. Aquesta Junta la formaran el Rector, el Vice-rector, els Degans, els Professors delegats per les Facultats i un delegats dels estudiants per cada Facultat o Escola superior assimilada, en la forma que prescriu l'article 30 de l'Estatut.

La Junta designarà el seu secretari d'entre els seus membres professors.

Art. 16. Els Professors delegats, als quals fa referència l'article anterior, seran un per la Facultat. Llur càrrec durarà quatre anys, renovant-se per meitat cada dos.

Art. 17. Serà especial atribució d'aquesta Junta la gestió econòmica i administrativa de la Universitat, la formació de llurs pressupostos anuals i el nomenament del personal administratiu i subaltern.

Art. 18. Formarà i presentarà el Claustre els reglaments complementaris de l'Estatut, vigilant per llur compliment i podent proposar modificacions al dit Estatut.

Art. 19. Entendrà també la Junta en totes aquelles matèries d'ordre disciplinari i pedagògic que no fossin reservades al Claustre o a les Facultats.

Art. 20. El pressupost universitari, una vegada format per la Junta, serà comunicat a les diverses Facultats perquè puguin proposar-hi modificacions, i serà després discutit en el Claustre general, que es reunirà amb aquest fi especial precisament en el mes de desembre.

Art. 21. La Junta universitària podrà, en casos especials, nomenar Comissions, de les quals podran formar part persones que no siguin membres seus, perquè formulin ponències que serveixin de base a la Junta en les seves discussions o en les que podrà delegar determinades facultats.

C) *El Consell de la Universitat*

Art. 22. El Consell de la Universitat estarà format per les persones següents:

- a) els membres professors de la Junta universitària;
- b) representants de les Acadèmies i societats sàvies de Barcelona i de les associacions professionals, de graduats i d'antics alumnes de la Universitat, en el nombre que acordi el Claustre general;
- c) Representants de les Corporacions públiques que subvinguin al sosteniment de la Universitat, també en el nombre que acordi el Claustre general;
- d) els protectors de la Universitat i fundadors d'institucions universitàries a qui concedeixi aquest dret el Claustre general.

El nombre de membres del Consell que en conjunt correspondrà a les categories b), c) i d) no serà inferior als dos terços del nombre de professors de la categoria a).

Art. 23. Serà secretari del Consell el qui ho sigui de la Junta universitària.

Art. 24. Seran atribucions del Consell de la Universitat:

- a) aprovar anualment els pressupostos i els comptes, previ informe favorable dels claustres interessats;
- b) acceptar els donatius i fundacions fets a favor de la Universitat, prèvia proposta de la Junta universitària;
- c) crear noves Facultats o Escoles, o incorporar-les a la Universitat;
- d) les altres funcions que li atorguin l'Estatut i els reglaments.

D) *El Claustre general*

Art. 25. El componen el Rector, tots els Professors ordinaris i aquells extraordinaris que tinguin vot als Claustres de la Facultat, als que s'afegiran tres representants pels Lectors, i els delegats dels estudiants que formin part dels Claustres de les Facultats, segons l'article 30 del present Estatut. Podran assistir també a les seves reunions amb veu, però sense vot, els altres Professors extraordinaris.

Art. 26. El Claustre general serà convocat i presidit pel Rector, i tindrà per Secretari el de la Junta universitària.

Art. 27. El Claustre general serà convocat necessàriament almenys dues vegades a l'any, perquè la Junta universitària doni compte de la seva gestió, per entendre en matèria de les seves atribucions, per a la discussió del pressupost i dels comptes, i sempre que ho reclami un nombre dels seus membres, amb veu i vot, no inferior a la quarta part.

Art. 28. Seran atribucions del Claustre general:

Primer: L'elecció del Rector, del Vice-rector i del secretari general de la Universitat.

Segon: Informar sobre les modificacions de l'Estatut proposades per la Junta universitària.

Tercer: Aprovar els reglaments universitaris.

Quart: Resoldre els conflictes originats per disconformitats entre la Junta universitària i les Facultats.

Cinquè: Resoldre en últim terme les qüestions referents al nomenament i separació del personal docent de la Universitat.

Sisè: Totes aquelles altres matèries d'interès general per a la Universitat que no estiguin altrament previstes.

E) El govern de les Facultats

Art. 29. Les Facultats són autònomes en ço que respecta a l'ensenyament i al govern propi. Sols estan subjectes a l'alta inspecció de la Junta universitària.

Art. 30. Per a regir les Facultats es reuniran en Claustre els Professors ordinaris, els extraordinaris, els Lectors i dos delegats dels estudiants de la Facultat, un dels quals serà també delegat dels estudiants en la Junta universitària.

Sols tindran vot els Professors ordinaris i un nombre d'extraordinaris i Lectors, que no excedeixi al de la tercera part d'ordinaris. Dintre d'aquest nombre, correspondran els dos terços als professors extraordinaris, i als Lectors l'altre terç. També tindran vot els dos delegats dels estudiants.

Art. 31. Serà especial atribució de les Facultats fixar l'organització de llurs estudis i proposar la designació de llur personal docent, d'acord amb l'Estatut.

Art. 32. A les reunions del Claustre de la Facultat en que s'hagin de tractar de les qüestions assenyalades en l'article anterior, podran assistir-hi amb veu i vot un representant dels graduats de la respectiva Facultat i dos representants de les principals corporacions científiques de Catalunya connexes amb la Facultat i designades, a proposta d'aquesta, pel Claustre general.

Art. 33. Cada Facultat serà presidida i representada per un Degà.

Art. 34. El Degà s'elegirà cada cinc anys pel Claustre respectiu, el qual designarà també el Professor que l'hagi de substituir com a Vice-degà, i el Secretari de la Facultat.

TITOL V

EL PERSONAL DOCENT: NOMENAMENT I SEPARACIÓ

A) Les diferents classes del personal docent

Art. 35. El personal docent de la Universitat comprèn:

Primer: Els Professors ordinaris o Catedràtics.

Segon: Els Professors honoraris.

Tercer: Els Professors extraordinaris.

Quart: Els Lectors.

Cinquè: Els ajudants de Càtedres, Seminaris o Laboratoris.

Sisè: Aquelles persones que hagin rebut de les Facultats una especial missió docent.

Art. 36. Els Professors ordinaris seran nomenats en nombre limitat que fixaran els reglaments complementaris de l'Estatut. Tot altre personal docent universitari serà en nombre il·limitat, segons les necessitats de l'ensenyament.

Art. 37. Els reglaments complementaris fixaran tot el relatiu a honors, drets i retribucions de les diferents classes del personal docent.

Art. 38. Els Professors ordinaris seran titulars d'una determinada matèria, tindran a llur càrrec un curs sistemàtic de matèries de caràcter superior, hauran de donar, al menys, un curs especial dintre de cada any acadèmic i podran tenir a llur càrrec la direcció de Seminaris o Laboratoris.

Art. 39. Els Professors extraordinaris tindran a llur càrrec cursos sistemàtics de matèries elementals, collaboraran amb els ordinaris en els de matèries superiors, i els substituiran fins en la direcció de Seminaris o Laboratoris quan les càtedres ordinaries no estiguin proveïdes o en casos de malaltia o d'absències llargues, i podran donar també cursos especials.

Art. 40. Els Lectors o Professors agregats seran Doctors als quals la Universitat concedirà, mitjançant les garanties de suficiència establertes per l'Estatut, el dret d'explicar-hi determinades matèries, siguin o no contingudes en els quadros oficials d'ensenyament de les respectives Facultats.

Els cursos donats pels Lectors podran ésser reconeguts com d'iguals efectes acadèmics que els donats pels Professors ordinaris i extraordinaris, per un acord del Claustre respectiu.

Art. 41. Els Ajudants de Càtedres, Seminaris o Laboratoris tindran a llur càrrec la seva part pràctica i tots aquells treballs que els encarreguin els titulars.

Art. 42. Per a determinades missions docents, les Facultats, amb aprovació de la Junta universitària, podran cridar lliurement totes aquelles persones, espanyoles o estrangeres, que puguin contribuir a llurs tasques. En cada cas s'estipularan les condicions de l'encàrrec.

En aquest article queden compresos els docents de llengües vives o mortes.

Art. 43. Les persones que se'n hagin fet dignes per llurs mèrits científics, podran ésser nomenades Professors honoraris i gaudiran d'iguals honors que els efectius, i tindran el dret d'explicar cursos.

B) *Nomenament del personal docent*

Art. 44. Tot el personal docent serà proposat per la Facultat respectiva i nomenat per acord del Claustre general quan es tracti de Professors o de Lectors, i de la Junta universitària en els altres casos.

Art. 45. Les Facultats fonamentaran les propostes amb l'enumeració dels mèrits del proposat i, especialment, amb la dels treballs fets en la matèria pròpia de l'ensenyament que hagués d'estar al seu càrrec.

Art. 46. Els Professors ordinaris es nomenaran per vocació directa:

a) d'una persona eminent extrauniversitària que pels seus mèrits extraordinaris se n'hagi fet digne.

b) d'un Professor ordinari, o de categoria equivalent, d'una altra Universitat.

c) d'un Professor extraordinari amb un mínim de cinc anys d'exercici.

Cap d'aquests tres procediments tindrà preferència sobre els altres; se seguirà, en cada cas, el que pugui portar a la Universitat la persona més apta.

Art. 47. Els Professors extraordinaris es nomenaran:

a) per vocació directa de persones de reconeguda competència.

b) per concurs amb oposició supletòria entre els aspirants al càrrec.

Art. 48. Si els aspirants a Professors extraordinaris presentessin al concurs prous elements de judici, no serà necessària l'oposició supletòria.

En altre cas, segons el criteri del Tribunal encarregat de judicar el concurs, se sotmetrà els aspirants a les proves que es creguin oportunes.

Art. 49. Els concursos seran judicats per un Tribunal compost per cinc especialistes en la matèria objecte de la Càtedra. La Facultat en designarà quatre, dos dels quals no formin part de la Universitat de Barcelona; tots quatre elegiran el cinquè, i els cinc determinaran quin d'ells hagi de presidir el Tribunal així format.

Els nomenaments podran recaure en Professors d'altres Universitats espanyoles o en especialistes estrangers.

Art. 50. Quan la Facultat ho consideri convenient per a determinats ensenyaments, podrà cridar un especialista estranger o bé convocar un concurs entre les persones millor preparades per anar a estudiar la matèria en qüestió on sigui i durant el temps que determini la Facultat.

Art. 51. El que triomfi en el concurs esmentat en l'article anterior, després del temps d'estudi fixat i prèvies les proves d'aprofitament adequades, en particular treballs originals i certificats dels Professors amb qui hagi estudiat, ocuparà la Càtedra interinament durant dos anys, després dels quals, en cas d'èxit, podrà ésser nomenat Professor extraordinari efectiu.

Art. 52. Tant del nomenament dels vocals del tribunal a què fan referència els articles anteriors, com de llur decisió, podran protestar-ne amb el degut fonament davant de la Junta universitària, amb dret d'apel·lació al Claustre general, no solament els mateixos concursants, sinó també els altres elements extrauniversitaris que els reglaments determinin.

Art. 53. Els Lectors obtindran el dret d'explicar per un any, després de l'aprovació d'un treball d'habilitació i de presentar els altres mèrits que posseïxin, i la Facultat podrà exigir en cada cas altres proves de suficiència. La *venia docendi* concedida als Lectors, es podrà prorrogar en començar cada any acadèmic.

Art. 54. Els Professors honoraris seran proposats pel Claustre de les respectives Facultats, amb la deguda fonamentació, i nomenats pel Claustre general universitari.

Art. 55. La designació del personal docent esmentat en els apartats 5 i 6 de l'article 35, la faran les Facultats de la manera adequada en cada cas, sotmetent la proposta a la decisió de la Junta universitària, i resolent el Claustre general, cas de no estar aquell d'acord amb la proposició de la Facultat.

C) *Separació del personal docent*

Art. 56. El càrrec de Professor ordinari serà inamovable. El de Professor extraordinari ho serà també després de cinc anys d'exercicis amb èxit, reconegut pel Claustre general, a proposta de la respectiva Facultat.

Art. 57. Els Professors seran separats sols en cas d'incapacitat física o intel·lectual o per incompliment dels deures del càrrec.

Art. 58. La separació, quan procedeixi, la decidirà el Claustre general en votació secreta, previs els tràmits fixats en els reglaments complementaris i sempre després d'escoltar l'interessat.

Art. 59. Si la separació té per causa la incapacitat física o intel·lectual, el Professor separat conservarà tots els honors del càrrec i el sou íntegre.

Art. 60. Tot Professor serà jubilat obligatòriament a l'edat de setanta anys, conservant, però, el sou íntegre i els càrrecs honorífics, i seguirà formant part del Claustre amb veu i vot i podrà explicar cursos lliures. També serà possible la jubilació voluntària en les mateixes condicions, als Professors que hagin complert seixanta anys i en portin vint-i-cinc de serveis efectius en l'ensenyament públic.

Art. 61. Els altres càrrecs seran sempre per temps limitat, el qual temps, quan en el nomenament no es fixi, s'entendrà d'un any, i es podrà prorrogar a proposta de la Facultat.

Art. 62. En cas d'incapacitació o d'incompliment dels deures del càrrec, podrà ésser pronunciada en tot moment la separació d'aquests altres càrrecs per la Junta universitària, a proposta de la Facultat respectiva.

TÍTOL VI

DE L'ORGANITZACIÓ DELS ESTUDIS, TÍTOLS I CARRERES

Art. 63. Cada Facultat organitzarà autonòmicament els seus estudis.

Art. 64. Aquesta organització es revisarà cada cinc anys, i s'hi podran introduir modificacions que no l'afectin essencialment, cada any abans de començar el curs acadèmic.

Art. 65. En cada cas la Facultat determinarà, a petició dels Professors respectius, els ensenyaments de què aquells s'hagin d'encarregar.

Art. 66. Les modificacions de l'organització dels estudis passaran a coneixement de la Junta universitària, la qual, cas de trobar-hi contradicció amb l'Estatut o amb l'organització general de la Universitat, les sotmetrà al Claustre.

Art. 67. Cada Facultat comptarà amb un mínim de cursos i de matèries on s'hauran d'haver matriculat els alumnes abans de demanar cada grau, i determinarà les condicions per a la seva obtenció.

Art. 68. La Universitat atorgarà llicències d'exercici de les carreres per a les quals s'obtingui en ella preparació, i títols de Doctor en especialitats científiques.

Art. 69. Els títols de Doctor tenen caràcter purament universitari i en la seva atorgació sols intervindran les Facultats.

Art. 70. Aquestes podran concedir títols de *Doctor honoris causa* a aquelles persones que per llurs mèrits se n'hagin fet mereixedores. El nomenament serà acordat pel Claustre general a proposta de la Facultat.

Art. 71. Pel caràcter professional de les llicències d'exercici, podran intervenir en llur atorgació representant de les Corporacions professionals, d'acord amb els reglaments complementaris.

Art. 72. En els Tribunals que hagin de jutjar les proves de suficiència per a l'obtenció dels diversos graus, podran entrar-hi indistintament els Professors ordinaris i els extraordinaris. En casos especials, entre els quals es comptaran sempre aquells en què l'ensenyament dels Lectors hagi estat reconegut d'iguals efectes acadèmics que el dels Professors, d'acord amb l'article 40 del present Estatut, els lectors tindran també entrada en els tribunals.

Art. 73. Les Facultats podran crear nous graus que acreditin suficiència en noves especialitats.

Art. 74. La Universitat tindrà estudis de llengües vives i tots aquells altres que, fins i tot no encaixant dintre una Facultat determinada, sigui convenient crear.

TÍTOL VII

DE LES FACULTATS

Art. 75. La Universitat comprèn les següents Facultats:

- 1.r Filosofia (seccions de Filosofia, Lletres i Història),
- 2.n Ciències (seccions de Físico-matemàtiques, Químiques i Naturals).
- 3.r Dret i Ciències econòmiques i socials,
- 4.t Medicina,
- 5.è Farmàcia,

integrades pels Professors ordinaris i els altres elements fixats per l'Estatut i governant-se segons hi és proscrit.

Art. 76. Podran crear-se noves Facultats o incorporar-se a la Universitat Escoles o Instituts superiors, segons les normes de l'article 24.

Art. 77. Sempre que, en organitzar les Facultats llurs estudis d'acord amb les regles establertes en el títol VI, calgués la creació de nous ensenyaments, s'elevàrà la proposta a la Junta universitària, i en cas de desacord, la qüestió passarà al Claustre.

Art. 78. Quan un Seminari, Laboratori o Institut qualsevol d'ensenyament universitari hagi de formar-se amb elements de dues o més Facultats o presti

serveis que els interessin, podrà, a judici de la Junta universitària, quedar adscrit al govern i administració d'una de les dites Facultats, o formar-se amb ell una institució mixta que serà regida i administrada per una comissió composta dels Degans respectius o altres Professors delegats per les Facultats, presidits pel Rector.

Art. 79. Per a totes les qüestions que interessin alhora diverses Facultats, podran funcionar Juntes mixtes de llurs Professors, sota la presidència del Rector.

TITOL VII

DEL CLAUSTRE EXTRAORDINARI

Art. 80. El formen tots els Professors ordinaris i extraordinaris, els Lectors i els Doctors matriculats. Serà presidit pel Rector i actuarà de Secretari el de la Junta universitària.

Art. 81. Sols podran matricular-se en el successiu com a Doctors del Claustre extraordinari els que ho siguin per la Universitat de Barcelona, i aquells que, essent-ho d'altres universitats, portin almenys cinc anys de residència a Catalunya.

Art. 82. Correspon al Claustre extraordinari:

1er. Presentar a les respectives Facultats o al Claustre general les seves iniciatives en benefici de l'ensenyament.

2n. Fomentar les obres post-universitàries i l'augment dels recursos docents i del prestigi de la Universitat.

TITOL IX

LES ASSOCIACIONS DE CARACTER UNIVERSITARI

A) *Les associacions d'estudiants*

Art. 83. Existirà una associació general d'estudiants de la Universitat de Barcelona, de la qual solament seran membres els que tinguin la condició esmentada. Serà obligatòria la inscripció com a membres de l'Associació i l'abonament de la quota anual en el moment d'inscriure's a la Universitat. S'entendrà que són estudiants, als efectes d'aquest article, tots els que estiguin inscrits a la Universitat per tal de rebre-hi ensenyament en la forma que els reglaments determinin.

Art. 84. L'Associació general d'estudiants es donarà ella mateixa el reglament.

Art. 85. La Junta universitària podrà concedir a l'Associació general d'estudiants domicili en els edificis universitaris.

Art. 86. L'Associació general d'estudiants serà la representant de la classe escolar davant les autoritats acadèmiques i designarà els delegats dels estudiants en els organismes universitaris.

El reglament de l'Associació fixarà les condicions d'edat i de temps d'escolaritat que hagin de reunir aquests delegats.

Art. 87. Ultra l'Associació de què parlen els articles anteriors, la Junta universitària podrà reconèixer les altres associacions d'estudiants, que li comuniquin llur estatut, les quals seran escoltades com a representants del sector escolar al qual pertanyin, i llurs presidents seran invitats a les solemnitats i actes públics que celebri la Universitat.

B) *Les associacions professionals, de graduats de la Universitat i d'antics alumnes*

Art. 88. La Junta universitària, i en darrera instància, el Claustre general, podran reconèixer com associacions de caràcter universitari les associacions professionals de carreres universitàries, les de graduats de la Universitat de Barcelona i les d'antics alumnes que li comuniquin llurs estatuts.

Art. 89. Aquestes associacions seran escoltades com a representants dels interessos purament universitaris que els pertocuin, amb exclusió de tota qüestió d'interessos professionals o de classe.

Art. 90. El Claustre general acordarà quines d'aquestes associacions poden designar els representants en el Consell de la Universitat a què es refereix l'apartat b) de l'article 22 d'aquest Estatut.

Els presidents de les associacions reconegudes seran invitats a totes les solemnitats i actes públics de la Universitat.

ARTICLES COMPLEMENTARIS

Art. 91. Tot canvi en el present Estatut requerirà l'equiescència de dues terceres parts del Claustre general i l'aprovació del Govern.

Art. 92. La Junta universitària redactarà, i el Claustre general aprovarà tots aquells reglaments complementaris que calgui per al bon funcionament de la Universitat, i desenrotllar els principis establerts en l'Estatut.

Art. 93. Aquests reglaments regularan especialment les següents matèries:

- 1.r Règim interior de la Universitat.
- 2.n Secretaria general.
- 3.r Disciplina escolar.
- 4.t Drets de matrícula i títols.

5.è Validesa d'estudis fets en altres universitats espanyoles i estrangeres i tota mena d'estudis fets fora de la Universitat.

6.è Viatges d'estudis, beques i fundacions, pensions a l'estranger i intercanvi universitari.

7.è Organització de la Biblioteca universitària, que dependrà exclusivament de la Universitat.

8.è Sous, gratificacions i drets passius, així com els altres honors i drets dels Professors i de la resta del personal docent, administratiu i subaltern.

Art. 94. Els dubtes que puguin sorgir entre la Universitat i els Poders públics en la interpretació i aplicació de l'Estatut, seran resolts per la Suprema representació del Poder judicial.

ARTICLES TRANSITORIS

Art. 95. Tot allò referent als drets adquirits i excedències voluntàries, es resoldrà d'acord amb els Poders públics.

Art. 96. Els actuals Catedràtics numeraris de la Universitat literària de Barcelona, passaran a la categoria de Professors ordinaris de la Universitat de Barcelona.

Art. 97. Els actuals Auxiliars numeraris, dels quals l'escalafó està tancat per a la seva extinció, passaran a la categoria de Professors extraordinaris.

Art. 98. Els Auxiliars temporals s'entendrà que són Ajudants de Càtedres, Seminaris o Laboratoris, com els esmentats en el títol V del present Estatut.

Art. 99. Si algun dels actuals Professors de la Universitat de Barcelona no estés conforme amb aquest Estatut, fins al punt de preferir la seva separació, podrà demanar-ho dins el termini de sis mesos a comptar del dia de la promulgació de l'esmentat Estatut, en el qual cas li seran guardades totes les prerrogatives dels excedents forçosos en espera de col·locació, i continuarà gaudint, mentre duri la seva excedència, la totalitat del sou que li correspongués en servei actiu.

Art. 100. Passat de sis mesos, s'entendrà que tot el Professorat que no hagi fet ús del dret que s'acaba d'esmentar, accepta íntegrament la situació que estableix el present Estatut.

PERIODICS I REVISTES

La mort de Santiago Rossinyol

No ha passat encara un any des de la mort de Narcís Oller que ja ens veiem obligats a recollir en aquest lloc de la revista el plany de Catalunya per la mort d'un altre fill il·lustre. L'afecte que tothom—literats, artistes, polítics, gent del poble—sentien envers Rossinyol s'ha palesat, un cop més, en aquest homenatge pòstum. Un chor de lloances s'ha elevat al volt del seu traspàs. Escoltem-ne algunes veus.

Dues semblances

Del conjunt de semblances aparegudes, n'extreiem dues de caràcter general: la que en féu Rovira i Virgili i la de Puig i Ferrer.

Sota el títol "Rossinyol", escrivia Rovira i Virgili a *La Nau*, el dia 13 mateix:

"Aquest català catalaníssim que ha mort a Aranjuez, en mig dels jardins que ell tan estimà, és potser l'home que millor sintetitza el període de la vida de Catalunya que s'estén des de l'Exposició del 1888 a l'adveniment de la segona República. Santiago Rossinyol ha tingut el mèrit de representar en tots els moments de la seva existència i en tots els caires de la seva obra, un conjunt de qualitats ètniques i de sentiments profunds del nostre poble. Pel temperament i per la idealitat, Rossinyol era ben nostre, ben racial, ben "raçat", com diria el nostre amic M. Rossell i Vilà.

Assenyadament romàntic i discretament liberal, conreador de les arts i de les lletres, saineter i dramaturg, pintor i costumista, somniador i realista, ironista i cordial, actiu i complatiu, amb una mentalitat i una sentimentalitat migpartides entre la llibertat anarquitzant i el burgesisme de casa bona... Tot això, més o menys contradictori, era Santiago Rossinyol.

Tenia Rossinyol una gran virtut individual: el treball. Tenia una gran qualitat social:

la simpatia. Tots els qui el coneixien, admiraven aquestes condicions seves. Tractar Rossinyol era estimar-lo. Aquell migriure d'una ironia una mica amarga, però bondadosa, li guanyava els cors. La ironia d'aquest migriure li venia dels llavis i la bondat li venia dels ulls.

Poques imatges com la de Santiago Rossinyol han quedat gravades a la imaginació de la nostra gent. El cos de bona alçada, l'expressió noble, la barba fluvial, emblanquant-se a mesura que els anys passaven, l'ample barret tou, i la pipa o el gros tabac als llavis... La primitiva figura "modernista" i bohèmia del Rossinyol jove, no es modificà gaire en fer-se vell.

Al començ de la producció artística i literària de Rossinyol, els intellectuals l'admiraven i el públic li mostrava una certa indiferència. Més endavant, en el segon període, caracteritzat especialment pels seus drames, el públic l'admirava i els intellectuals el blasmaven i fins el menyspreaven. En el tercer i últim període de la seva vida, la intel·lectualitat i la gent del poble l'admiraven alhora, encara que per motius poc o molt diferents. *L'auca del senyor Esteve* significa el punt més alt d'aquesta convergència admirativa i el màxim nivell del gran talent múltiple de Rossinyol.

En la seva obra de pintor i d'home de teatre hi ha una part mediocre; però les obres excel·lents no són escasses, i n'hi ha algunes d'excel·lents que li donen ple dret a la glòria. En morir Rossinyol, tota la seva llarga vida, plena de treball i de facècies, es fa present en la memòria dels catalans, que ploraran la desaparició d'aquest patriarca de la nostra terra, resum d'una època i símbol d'un sector del nostre poble, d'aquest català que ha viscut pintant i escrivint i ha mort respirant l'aroma dels jardins llunyans que l'havien encisat.

Puig i Ferrer, per la seva banda, escrivia a *L'Opinió* (dia 15):

"La impressió que ens fa ara Rossinyol, la mateixa que ens faia d'ençà que havia entrat a la vellesa, és la d'un home d'una vitalitat enorme. Sols aquesta extraordinària vitalitat biològica fa possible l'existència dels grans treballadors intel·lectuals com Balzac, Víctor Hugo, Dickens, Miquel Àngel, Dostoïevski. Per la capacitat de treball Rossinyol era de la família d'aquests. I també per alguna altra cosa.

D'aquesta capacitat en són testimoni la seva norantena d'obres literàries i els centenars de quadros que pintà. I encara tingué temps per viure amb una intensitat i amplitud des acostumada entre els nostres homes, siguin artistes, polítics o simples ciutadans. Aquí on la vida més aviat es caracteritza per una estretor de límits, ell donà l'exemple d'una amplitud gairebé il·limitada.

Amb la seva existència tant com amb les seves obres—em refereixo particularment a les literàries—, ell ofereix l'espectacle d'un gallardíssim i joíós franc-tirador que tira constantment contra els prejudicis morals, estètics i de tota mena. La seva arma és l'Humor—el bon humor podríem dir en el seu cas, perquè Rossinyol no és mai agre—, i els seus projectils en el mateix instant que fereixen, esclaten en un estrèpit de rialles. Els mateixos ferits no se senten del mal que els hi han fet perquè riuen, amb la mà al costat, de la seva pròpia ferida. La rialla no els deixa percebre el dolor. El franc-tirador ha impregnat d'un opi joíós les seves dretureres sagetes.

Tot això fet instintivament, en un deixar-se anar de la seva manera temperamental. Car en Rossinyol, artista nat, home llièrrim per excel·lència, naturalesa en llibertat fins al llibertinatge, més que no pas art i premeditació hi ha idiosincràsia. I això ha estat la seva

força enorme com escriptor popular. Però això serà també la seva feblesa davant de la crítica. Sinó que la primera serà més forta que la segona, perquè en el cas de Rossinyol, la naturalesa era tan bona, el do de Déu tant de primer ordre, que li seran perdonades les disbauxes que en va fer—sols els rics poden ésser esplèndidament pròdigs—, i que determinaren les seves fallides com artista.

Fallides, però, ben compensades per allò que en podríem dir el triomf total del seu gran temperament, no ja tan sols d'artista, sinó d'home, de català i de barceloní.

És curiós de seguir la trajectòria de l'obra d'un gran home i d'aturar-nos a meditar per quins camins ha arribat a la seva darrera etapa. De vegades, aquesta darrera etapa és una contradicció dels seus primers passos. L'home que començà com un místic, acaba com un sensual. Tal el cas d'un Maeterlink, que Rossinyol adorà i imità en la seva joventut, del qual segurament devia somriure, com de tantes altres coses, ara en la seva vellesa. Qui ha començat com un realista, acaba com un idealista envoltat de somnis. I més sovint al contrari.

Rossinyol començà com un sentimental. Però el sentimentalisme en la seva obra no té gaire importància. És la part feble, externa, una coloració vinguda de fora, aportada per l'època i la joventut de l'autor. Ja en els seus primers escrits, apunta la ironia—el realisme—que més endavant redimirà Rossinyol de la dolçor sentimental. (Hi tornarà a caure, però serà per consideracions al públic, aquest públic del qual fou sempre una mica massa esclau, esclavitud pròpia dels homes de teatre).

Més que el sentimentalisme passen damunt la joventut de Rossinyol les preocupacions estètiques. Rossinyol jove és un "modernista", un decadentista. Diguem-ho millor, un estrangerat. Més precís, un afrancesat. Ni més ni menys que els avantguardistes d'ara. La veritat artística només existeix a un lloc, en els cenacles de París. Si Rossinyol no hagués sortit d'aquesta etapa, avui poc parlarien d'ell, ni amb motiu de la seva mort. Fou quan el bohemí, quan l'esteta parisenc comença a sentir-se català i barceloní que s'inicià la seva alliberació, que la seva ascensió començà. Però d'aquells temps d'estetisme li quedà una dèria, una "marotte" que és com una tara d'algunes de les seves millors obres. Tara essencial, bàsica, perquè prové d'una visió falsa de la realitat. Em refereixo al pseudo-conflicte entre l'art i la vida tantes vegades aprofitat per Rossinyol com a tema de les seves obres. Aquells pobres artistes que sempre tenien raó contra el menestral, contra el pare contra tothom, que tants de mals somnis van fer néixer en munió de joves catalans. Passem. Havia d'ésser el mateix Rossinyol superat, el Rossinyol deslliurat, finalment de prejudicis estètics, que ens havia de donar la clau de la conciliació entre l'art i la vida que havia d'esventar el fantasma d'un conflicte que ell mateix havia contribuït a crear.

El Rossinyol gran és el de la maduresa. La seva ascensió es produeix amb l'alliberació dels seus prejudicis artístics. És quan Rossinyol s'oblida de les dèries que importà de París, quan s'adona que és un català com una casa i un barceloní de soca-arrel que comença la seva grandesa. Perquè troba la seva llibertat i la seva personalitat veritable.

A l'alliberació, a la conquesta de si mateix, hi va pels camins de l'humor i de la rialla. Podem dir que la rialla ens ha salvat el nostre Rossinyol, que ella l'ha fet autènticament i prègonament "nostre". La rialla no s'entén de romanços. És plenament universal, com totes les substàncies humanes, com el dolor veritable, però menys que res no admet disfresses ni modes literàries estrangeres. Per a fer-nos riure a nosaltres els catalans cal la rialla catalana, que no és la rialla francesa o anglesa. Per això, entre altres coses, signifiquem quelcom com a poble.

Rossinyol tingué aviat aquesta intuïció. En aquest punt el seu instint no li fallà mai. Era en les obres que podríem dir "transcendentals", quan erròniament es preocupava de

posar problemes, que tenia les caigudes que tots sabem. Però en les obres còmiques i humorístiques, o en les parts còmiques de les seves obres—que ell no es podia estar de fer entrar l'humor a tot el que escrivia com un humorista imprescindible que era—la mà no li tremolava mai i els seus cops eren segurs.

Car ell no tenia problemes. El seu únic problema, que va resoldre per fi magistralment, fou de posar d'acord la seva vida i la seva obra. En haver fet això el seu triomf fou total. La seva missió sembla haver estat de viure una vida ampla i joiosa—potser més ampla que intensa, com la seva obra, naturalment—; de donar lliure expansió a la seva vitalitat enorme que irradiava simpatia i joia per tots quatre costats. Quan la seva obra fou un producte directe del seu temperament joios i maliciós però sense agror ni perfídia, aquella esdevingué popular, viva, àgil, entremaliada i fresca com era el mateix Rossinyol home. Una gran vitalitat, una gran llibertat i una gran lucidesa constituïen el fons d'aquest català representatiu que havent començat com un somniaire acabà essent un alegre realista. Ho comprenia tot. Fins a darrera hora la seva passió fou la vida, viure pel gust de viure, per damunt de tota mena de prejudicis. Aquest amor a la vida tota l'obra de Rossinyol el respira, se'n nodreix i ell l'aguanta i l'aguantarà, en les millors de les seves produccions mentre hi hagi catalans que respirin damunt la terra.

Rossinyol, aficionat

D'un article de Millàs Raurell on són examinats els diversos aspectes de la personalitat de Rossinyol com a autor dramàtic (*La Rambla*, 15 juny):

"En considerar el seu teatre, així com la totalitat de les seves obres artístiques, ens adonem que, per damunt de tot, l'il·lustre català era un gran aficionat. De l'aficionat tenia les característiques inconfusibles: la joia—una joia tota grassa i popular—que trobava en la creació; la inclinació a "carregar" els tipus; l'espontaneïtat, sovint no controlada (la qual li serví els seus encerts còmics); l'adhesió als grans corrents de la seva època que expansionà sobretot en les obres dramàtiques i en les seves pintures. Val a dir, però, que si el fons i la forma de l'obra de Rossinyol, la seva tria personal (aquesta tria que es veu obligat a fer tot artista, conscientment o inconscientment, per a crear-se una personalitat) eren saturades d'una senzilla voluntat d'esplaiar-se, sovint havia sabut donar, en fragments i tipus, llampecs de la poesia més autèntica i de l'expressió humana més profunda.

Rossinyol, influent i no influït

Domènec Guansé, en un article titulat "Rossinyol i Catalunya" (*La Rambla*, 15 juny), posa de manifest tot allò que Catalunya deu a Rossinyol, tot remarcant la seva catalanitat incommovible:

"Rossinyol, que políticament ha estat el menys nacionalista dels escriptors catalans, que no ha figurat mai en cap manifestació política, és dels escriptors que han fet una obra

més típicament catalana, un dels escriptors de la seva època en el qual no rastreja cap influència castellana, aquesta influència vistent en dramaturgs com Guimerà; vistent en sagnetistes com Emili Vilanova. Rossinyol, no; Rossinyol és sempre ell mateix. Amb el seu humor, sense crimònia, amb la seva bonhomia inefable, amb el seu seny i la seva mesura, encara que sota aparences bohèmies i desordenades, és sempre un intèrpret de l'esperit català. I no solament no és influït, sinó que influeix. Els Quintero, Benavente, Martínez Sierra, són vistentment influïts per l'humor sentimental de Rossinyol. Amb *L'alegria que passa*, que és una de les obres més característiques de Rossinyol, i potser la clau del seu esperit, els Quintero en feren el seu *Amor que passa*, i Martínez Sierra i Usandizaga les seves *Golondrines*."

Rossinyol, escriptor primari, escèptic i romàntic

D'un article de Maurici Serrahima sobre Rossinyol escriptor, al *Matí* (14 juny):

Rossinyol era, abans que altra cosa, un escriptor primari. No és ben bé un blasme. Uso aquest mot que em sembla que és mal dit però fa entendre el que vull dir. La seva actitud no era conseqüència d'una ideologia, d'una formació, sinó simplement d'un temperament. Rossinyol es deixava anar cap al cantó que més fàcilment li rajava. En aquesta actitud, és clar que una pila de coses havien d'entrebancar les seves qualitats d'artista veritable, que requereixen tant d'esforç per a sortir pures. Pertanyia a l'escola sorneguera del català que no vol que ningú l'entabani. Per això prenia una posició escèptica no sols davant la vida, sinó davan les seves pròpies obres. I així com l'escepticisme extern mata la simpatia, l'intern destrueix l'amor que és necessari per la creació. Rossinyol escriví una novella que podia ésser l'obra cabdal de Renaixement: aquesta és *L'auca del Senyor Esteve*. Però en féu sols l'esquelet, i quan hagué creat aquest brancam l'escepticisme li gelà la brotada. L'escepticisme, i la manca de posar-hi el coll que n'és la conseqüència. Nasqué un arbre sense fulles ni flors i—potser alguna floreta si que hi és—sols viu en ell l'anècdota. I no té fruit. La creació d'uns personatges tan formidables no tingué transcendència; l'autor no els posà amor, i no tingueren vida: restaren uns tifelles. Per això anaren a parar al teatre.

Allí triomfaren. Però ja eren morts, com a creacions orgàniques i vives. Restà el protagonista—com el Tartarí de Tarascó—isolat de l'obra, donant nom a un tipus concret, però sense vida pròpia. *El senyor Esteve* s'acosta, com a tipus representatiu, al personatge de Daudet: no és el que hauria pogut ésser: un Pickwik, un Txitxikov, o un tipus més universal encara.

Al teatre foren els majors èxits de Rossinyol. És natural que així fos, perquè a més de primari—que vol dir simplista en la visió i efectista en la forma, coses que per al teatre tenen gran vàlua—, i del seu humor parodiador sorneguer que a la nostra terra sempre ha tingut èxit, té una altra condició: és romàntic. Romàntic per escepticisme, com els més autèntics: romàntic perquè subverteix el valor dels mots, perquè fa de la regla l'excepció.

i sosté que els dolents són bons, i els bons dolents, i que els deixebles poden ensenyar els mestres, i ho diu com si això fos la regla, la lliçó de la vida. *El Mistic*, és, en aquest sentit, una obra típica. Aquestes coses que entren d'un sol cop s'aplaudeixen sempre. I ell s'hi abandonava. Com s'abandonà al desig de donar aquella sensació d'agror, de violent contrast amarg, del qual no s'escapà gairebé ningú de la passada generació d'escriptors.

Però l'artista hi era a dintre. Quan un home té la popularitat d'En Rossinyol pot voler dir a voltes que té, a sota, un valor. Ell era artista. És per mi inoblidable el record de certes pàgines d'ell llegides en la meua adolescència. Recordo ara la intensa poesia dels *Records d'estudi*, i la figureta del pobre cavall del recader sacrificat una tarda de diumenge a la plaça de braus. Catalunya ha perdut aquest artista. I qui sap si dessota d'aquest, un altre molt major que no troba el camí per sortir del seu cos magnífic de poeta popular.

La joventut pictòrica de Rossinyol

Josep F. Ràfols valorava (*El Matí*, 14 juny), la pintura de Rossinyol en aquests termes:

"Fa poques setmanes Ignasi Mallol, el paisatgista, ens ponderava ardidament l'obra de Rossinyol. Havia redescobert la joventut pictòrica de qui després s'endormiscà en la calma melangiosa, tot perdent, com artista. D'aquelles teles antigues de Santiago Rossinyol volia el nostre amic aplegar-ne un bon conjunt i exposar-les en públic. Donaria una sorpresa a molts dels nostres joves gustadors de la pintura i qui sap si al mateix autor. Això darrer ja no és possible. Rossinyol ha deixat aquest món abans que l'homenatge s'hagi portat a terme. L'exposició, ara més que mai, serà necessària que es realitzi. A nosaltres, amb tot, no pot donar-nos cap sorpresa. No és que aquella pallidesa del seu rostre, arribada ara a la meta—aquella pallidesa del seu rostre que descobriem darrera la fumarella del permanent tabac sota les voltes de Girona—, ens faci virar de criteri. Ja des de molt temps sentíem per Santiago Rossinyol com a pintor, recordant-nos de la seva fase juvenívola, una ferma admiració. Vingut de París amb Ramon Casas, exposades que varen ésser les teles de tots dos a la Sala Parés, criticades aquestes obres per Caselles des de les pàgines de la revista *L'Avenç*, els dos artistes s'anaren manifestant amb peculiars característiques. Casas és més aviat l'ambient que no pas la forma, malgrat el dibuix fàcil; i, en canvi, Rossinyol és el contorn més decidit i la palpitació més càlida de la massa pictòrica, per més que la suggestió literària, aleshores més viva que mai, hi actués en sentit deformatiu. El Greco hi té part, vist literàriament; potser com a Madrid al mateix temps era estimat d'Azorin i de Baroja; Ibsen va desviar l'impuls (de bell antuvi sols pictòric) en alguna llegidora vora el foc que es conserva al Cau Ferrat; el record d'Erik Satie pogué complicar el tema de la pianista de Santiago Rossinyol que hi ha al nostre Museu, i encara que uns quants anys més endavant el factor literari ha deixat mort i enterrat el sentiment plàstic no oblidem que la pictòrica matèria i la pictòrica emoció foren consubstancials un dia dels paisatges d'humil tema del pedruscall i de l'herbam de Montjuïc, o dels jardins misteriosos de Montmartre i d'uns retrats ben dignes."

Guimerà, Iglésies, Rossinyol

De *La Veu de Catalunya*, article de fons, sense signatura (14 juny):

Durant el primer quart de segle, els noms de Guimerà, Iglésies i Rossinyol, ompliren amb la glòria de la seva ressonància tota l'escena catalana. Guimerà era el geni, Iglésies el sentiment, Rossinyol l'enginy. En un sentit general, Guimerà era la tragèdia, Iglésies el drama, Rossinyol la comèdia. Hi ha, en totes les obres de Rossinyol, una barreja agredolça i optimista de tendresa i humorisme. Hi ha una visió humana dels aspectes més anecdòtics de la vida. Hi ha aquella profunda humanitat de "L'alegria que passa", aquella tendresa melangiosa de "La mare", aquell barcelonisme incoercible de "L'auca del senyor Esteve".

Dels tres grans autors dramàtics de la nostra escena en el primer quart de segle, Santiago Rossinyol era el darrer supervivent. L'Angel Guimerà, el més vell dels tres, morí el primer, en plena dictadura. L'Ignasi Iglésies, el més jove, el seguí poc després. Ara desapareix Santiago Rossinyol.

Si ha estat el darrer supervivent dels tres grans comediògrafs de la nostra escena, que ha aplaudit la nostra generació, ha estat el primer en desaparèixer dels tres artistes que en aquest quart de segle anaven sempre junts a les exposicions: Rossinyol, Cases i Clarassó.

Rossinyol, home de simpatia

De Rafel Benet, a *La Veu de Catalunya* (14 juny), en un article on assenyala les característiques de l'home i del pintor:

"Quina simpatia tan gran en la història d'aquest home que acabem de perdre! La seva mateixa figura participava d'aquesta màgia de la simpatia: les barbes de Rossinyol, anys ha blanques, eren les barbes d'un dels pocs sants laics de la terra.

Qui no havia vist Rossinyol en algunes de les nostres festes patrícies? Heroi dels nostres homenatges o figura cabdal homenatjada, sabia sempre somriure i sabia posar aquells quatre granets de pebre i de bonhomia característics d'aquells que ni un sol moment han caigut en el pecat mortal de la pedanteria.

El somriure de Rossinyol és immortal i, sobretot, exemplar ací on la gravetat de l'histrió malversa tantes actituds i és causa del marciment de tantes obres d'home.

Rossinyol fou una de les valors més pures de la nostra fi de segle. Fou un treballador infatigable a malgrat de creure's un peresós. Llavors del banquet-homenatge que li fou dedicat fa alguns anys a Sitges, deia que ell no havia treballat mai; que solament s'havia entretingut. Entre "pernod" i "boutade", aquella gran gent de la nostra fi de segle tenien cura de treure de llur actitud l'aire doctoral. La bonhomia llur els deslliurà de tot mal; els deslliurà, sobretot, del mal insuportable de la pedanteria.

Rossinyol i els del seu grup, Ramon Cases, Miquel Utrillo, i l'escultor Clarassó, saberen ésser, abans que tot homes suportables. Sentiren entre ells els deures de l'amistat; es sentiren com a germans autèntics.

La ràbia al cos, que és una de les característiques dels artistes i intellectuals de la nostra generació, saberen, generalment, dissimular-la com a senyors veritables. Per això aquells homes exemplars de la nostra fi de segle sabien, en el fons i en la forma, estimar-se de debò. Més que en la justícia han cregut en la Gràcia; més que en la Veritat—cosa inassolible—cregueren en la Relativitat, cosa, certament, menys impossible entre el llinatge humà.

I aquesta mena d'homes que han passat pel món amb un somriure sense afectació, han fet molta més feina del que ells mateixos puguin imaginar-se.

Rossinyol deixa una obra de pintor i de literat, extensíssima. El temps tindrà cura de judicar-la. Però ningú avui no podrà negar la valor d'aquella *Alegria que passa*, que té la melancolia d'un cartell d'un Steinlen i el "charme" d'un cartell de Grasset. Ningú no podrà negar la valor revolucionària d'aquelles impressions *Desde el molino*, publicades a *La Vanguardia*, dels dibuixos plens de melancolia suburbial publicats en aquells Albums inoblidables de la mateixa *Vanguardia*. Ningú no podrà negar la valor revolucionària d'aquell esperit de París, que Rossinyol, Cases i Miquel Utrillo traslladaren al cor d'aquella Barcelona menestral i estevística d'aleshores.

Aquells homes de la nostra fi de segle, amb tot i llur esperit revolucionari, saberen estimar les coses sensibles d'ací. Fou Santiago Rossinyol el que, arribat del seu *Montmartre* modernista i bohemí, sabia valorar la pintura del nostre gran delicat, l'olotí Joaquim Vayreda.

Potser no hem sabut estimar prou bé aquella nostra etapa "modernista" posada avui, naturalment, a la reserva. Totes les guspies del mot llibertat eixiren d'aquella penya reformadora. D'aquella penya que sabé portar el to europeu de l'hora a casa nostra.

Els modernistes foren companys i els continuadors de l'obra de *L'Avenç*, d'aquell grup en el qual convisqueren homes d'una valor sòlida, al costat d'altres purament inquiets i anarquitzants.

Foren ells, els modernistes, els organitzadors de les festes literàries i artístiques de Sitges, els descobridors d'El Creco, els editors i redactors de la revista *Quatre Gats*, que més tard s'anomenà *Pèl i Ploma*, i que més ençà—prenent un posat seriós—s'anomenà *Forma*. Revistes d'art, que fins avui no han estat superades en valor a casa nostra.

Jo estimo aquest Rossinyol fi de segle, el de les pintures de Montmartre i dels jardins de secà de Montjuïc. El Rossinyol de la paleta gris; el Rossinyol finament romàntic.

Darrerament en els seus jardins d'Espanya—pel qual tema la seva pintura esdevingué popular—perdà l'antiga finor retiniana. Jo no sabria fer l'elogi del Rossinyol pintor dels darrers temps, però encara aquest Rossinyol no deixà d'ésser artista. El Rossinyol dels darrers temps, amb tot i els malabarismes pictòrics, amb tot i els desafinaments colorístics, no deixà d'ésser un sol moment artista. La senyoria dels temes i la poesia llur el salvaren

d'esdevenir vulgar, amb tot i els perills que feien imminent la vulgaritat. En qualsevol temperament menys dotat la caiguda hauria estat mortal: Rossinyol sabé ésser, d'una manera natural, artista fins a la fi.

Rossinyol, agitador espiritual i apolític

La Publicitat del dia 14 acompanyava les columnes que dedicava a comentar la vida i obra de Rossinyol amb un article del qual extraïem aquests passatges:

"Air a la matinada moria a Aranjuez el gran pintor, el gran literat, el gran artista Santiago Rossinyol. Fa un mes, pocs dies abans d'empendre el viatge, ens deia: Me'n vaig a pintar a Aranjuez. Suposo que la República m'hi deixarà entrar amb el cotxe, tal com m'hi deixaven entrar abans; si no m'ho permetessin, me'n tornaria, perquè no puc caminar, i per anar allà on vull posar el cavallet hi ha una bona tirada, i no tinc esma per fer-la a peu. La República no podia ésser ingrata amb l'artista: Rossinyol ha mort a la vora d'un dels jardins que tant havia amat, quan el poble d'Aranjuez li preparava un homenatge popular.

Tots el que el coneixien, sabien que la seva vida s'aguantava per un voler de Déu, però malgrat de saber-ho, la notícia de la seva mort ha causat veritable estupor, perquè ningú no la sospitava tan pròxima. Després de la greu malaltia que resistí l'hivern passat, havia reprès la seva vida habitual, i se n'havia anat a pintar a Aranjuez, com tantes altres vegades, amb el cos decaigut, però animat d'aquella alegria que s'anomena esfumant paulatinament dels seus ulls, nimbats per la blancor dels cabells i de la barba. Aquella vitalitat meravellosa que no el deixava engorronir-se enlloc i li donava alè per una producció artística i literària gairebé fabulosa, ha resistit bravamant fins a la mort. Aquesta vitalitat, que el feia adaptable a tots els medis i li inspirava aquella verba picant i amable, l'ha fet un dels homes més populars de Catalunya i d'Espanya. A tot arreu tenia coneixences i amistats. Lleó Daudet li havia amanyagat la barba ufanosa, que li recordava la del seu pare, amb el qual havia tingut amistat l'artista català.

Amb Rossinyol perdem un dels agitadors espirituals més singulars de la Catalunya moderna. Ell presidí tot el moviment artístic català de finals i començament de segle; durant vint anys el seu nom fou el símbol d'aquell trasbals batejat amb el nom de modernisme. Ell fou un dels introductors de l'impressionisme pictòric, del simbolisme literari, del sentimentalisme realista i decadent, de l'humorisme de l'agredolç, de la bohèmia de Montmartre, de la poesia de cabaret i absenta, de la facècia de taller elevada a festa d'art i el rehabilitador del Greco.

La intensitat de la seva vida només és comparable a la seva fecunditat productora. Viatja, pinta, escriu llibres, estrena drames i comèdies amb èxits detonants, organitza festes literàries, refinades al marge del moviment floral esc oficial, congrega públics selectíssims a la sala de l'Ateneu, arma xales fastuoses, crea un museu que és una glòria per a Catalunya, revifa un poblet que dorm blanc i humil a la platja ponentina; durant una temporada

és morfinòman, beu i fuma enormement, i, malgrat de tot, desplega una activitat constant fins a l'hora de la mort.

L'única cosa que no el temptà mai fou la política. Seguí el moviment de Catalunya, sense abandonar, però, el paper d'espectador interessat, i per això de vegades el seu comentari prengué el to satíric que esqueia al seu temperament d'humorista. Aquesta independència política que mantingué en tots els moments de la seva vida li permeté de tractar-se amb els homes de tots els camps i ésser estimat igualment per uns i altres.

Si mai no milità en cap partit ni donà el seu esforç a una organització política determinada, la seva acció catalanitzadora no cessà ni un instant. Aquest sentiment, que traspuava de totes les seves obres, especialment de la seva creació cabdal *L'auca del senyor Esteve*, tribut ferventíssim a la Barcelona vuitcentista, poema de la tenacitat i del seny que han fet la grandesa barcelonina, i la simpatia irresistible que irradiava la seva persona d'un prestigi físic inigualable, li han valgut la popularitat immensa que l'acompanyava a Catalunya, que avui el plora com l'home que condensà un moment característic de la nostra renaixença moderna, i el nom del qual venerarà entre els dels immortals que fan més resplendent la nostra història."

La premsa italiana i la República*

...La victòria és tal no pas per la quantitat dels electors i dels llocs conquistats pels republicans en les eleccions municipals, sinó simplement per respecte al camp on fou aconseguida: les grans i mitjanes ciutats, amb Madrid al cap, les quals monopolitzen tota la vida política espanyola. Però el cert és en definitiva que els monàrquics tragueren 22.150 regidors mentre que els republicans sols en tragueren 5.875.

...Un altre fet... és la inicial disjunció dels partits fins ara units en la campanya electoral republicana, i una accentuada tendència a la divisió de les províncies catalanes per una banda, amb el centre a Barcelona, i, d'altra banda les províncies basques amb el centre a Bilbao. Cal seguir amb atenció aquesta tendència. No podem dir que s'aturi en l'autonomia o que avanci cap el separatisme. Almenys ara com ara, el moviment català sembla més seriós i pregon que el basc. Però tant l'un com el altre demostren que, un cop desapareguda una autoritat superior que estigui per damunt dels partits, es creen al través del mateix moviment dels partits profundes divisions, no solament entre els grups polítics, sinó àdhuc entre les regions, la qual cosa complica les funcions de la nació i amenaça la seva fortuna.

(*Il Giornale d'Italia*, 17 abril.)

...El que avui interessa és de seguir els esdeveniments que s'escolin en el País transformat sobtadament de monarquia en república, i, potser, d'Estat unitari en Estat federal.

* Entre el material del número anterior que no pogué ésser publicat per manca de espai, hi havia aquests retalls de premsa italiana.

L'experiència dels segles ensenya a desconfiar de les primeres manifestacions revolucionàries. Els primers moments dels règims nous són sempre idíl·lics... no triguem a presentar-se les complicacions, més probables en aquell País, on la intensitat de la lluita política està, històricament, en raó inversa de la saó política de les masses.

Coneixem Espanya com un poble generós torbat per més d'un segle de greus dissensions i incapaç de trobar qualsevulla fórmula d'estabilitat. Monarquia i república, democràcia i dictadura han tingut a Espanya una significació igualment provisional: d'això prové el caràcter verament dramàtic de la història d'aquella nació sense pau.

...El drama de l'Espanya moderna, si bé es considera, resideix realment en la incapacitat demostrada per la Monarquia de desenvolupar-se segons les exigències dels temps, mentre que els experiments republicans han conduït sempre, fins ara mateix, al desordre i a l'anarquia, i han preparat el terreny a les dictadures militars personalistes, i, en conseqüència, de poca durada.

... ..

Observem entretant que les primeres manifestacions de la nova vida republicana espanyola són tals que fan témer la impossibilitat de mantenir la unitat nacional.

A Catalunya, república significa separatisme o no significa res... No negarem que una Federació espanyola pugui ésser vital i pròspera; però això és el que cal demostrar...

...Un altre punt que solament l'esdevenidor aclarirà és el de la capacitat del nou règim per assegurar una fesomia pròpia i original, que no sigui aquella dictadura (sic) uniformement per la Massoneria a les diverses formacions republicanes disseminades pel món. L'autonomia no s'ha d'aturar en les paraules, sinó que ha d'arribar a traduir-se en obres...

(*Corriere della Sera*, 16 abril.)

...D'altra banda Macià, a desgrat dels seus sentiments separatistes no podia deixar de considerar els interessos de Catalunya... el seu comerç està en la major part de les terres espanyoles. Ara s'ha esdevingut que diverses regions, davant la insistència de les reivindicacions autonomistes de Barcelona, han iniciat un vertader boicot de les mercaderies i dels comerciants catalans... Tot això ha facilitat la concòrdia. Avui ja no existeix l'Estat autònom de Catalunya, però sí un Govern de la Generalitat de Catalunya. El nou títol no sona malament i salva el prestigi del Govern de Madrid.

Però la substància del problema perdura íntegrament...

(*Corriere della Sera*, 19 abril. Carta d'un corresponsal a Barcelona.

...Amb la caiguda de la Monarquia perilla indubtablement la unitat. Els separatismes estan momentàniament continguts amb fórmules elàstiques i compromeses; caldrà, però, preveure'n l'aguditzament gradual, i quan es reuneixin les Corts constituents en pervindrà molt ferment i confusió. El separatisme és, potser, el màxim problema del nou règim espanyol.

(*Augustea*, 30 abril.)

Molt probablement... espera als propis espanyols un cert ensurt després de la joia dels primers jorns; i ací rau, al meu entendre, el més greu perill. És possible que els fonamentals problemes del país mantinguin la incògnita, àdhuc dintre el règim republicà; pot ésser també que es produexi quelcom de precipitat. I, bé: i aleshores? Què fer, si ni tan sols no es pot fer la república? És certament perillós d'esmicolar així les il·lusions d'un poble contra la duríssima realitat... Aleshores podria començar la vera revolució, si no es confirma oportunament, però, l'irònic pronòstic d'Unamuno que parla del retorn del rei Alfons, *el libertador*.

(Crònica de Scaramuccia en *L'Illustration Italiana*, 26 abril.)

INDEX

dels treballs publicats en el

VOLUM XIII

(Gener - juny 1931)

- ALMELA I VIVES (F.) *Lletra de València* (crònica), 73, 264.
La proclamació de la República a València,
445.
- BAGUÉ (ENRIC) *El cas de Bernat Boades*, 296.
- BARRI (TOMAS) *Rèplica a Esclasans*, 150.
- BERTRANA (PRUDENCI) *El Teatre* (crònica), 59, 250.
- BOHIGUES (PERE) *L'esperit universitari i la literatura*, 6.
- CAPDEVILA (CARLES) *Santiago Rossinyol*, 489.
- CHESTERTON, (G. K.) *L'Home que fou dijous* (novella), 131, 224,
322, 520.
- DÍAZ-PLAJA (GUILLEM) *El Cinema* (crònica), 360, 544.
- ESCLASANS, (A.) *El camí que cal seguir* (Polèmica), 41.
Les meves tres millors poesies (enquesta), 125.
La tragèdia intel·lectual i el fracàs dels polítics
(polèmica), 337.
Ritmes a Francesc Macià, 461.
- FARRAN I MAYORAL, (J.) *Cultura* (crònica), 159.
- FERRÁ (MIQUEL) *Les meves tres millors poesies* (enquesta), 219.
- GARCÉS (TOMAS) *Les meves tres millors poesies* (enquesta), 517.
- GIBERTI (JOSEP) *Les excavacions alemanyes de Naxos*, 21.

- GUANSÉ (DOMENEC) *La moralitat i la crítica (polèmica)*, 40.
Els llibres, 81, 127, 268, 366, 553.
- HERNANDEZ MORA (JOAN) . . . *La proclamació de la República a Menorca*, 456.
Els llibres, 80.
- LLADÓ I FIGUERES (J. M.) . . . *Polèmica entorn dels estudiants (polèmica)*, 4.
- MASERES (ALFONS) *La història i la llegenda de Julià l'Apòstata*, 506.
- MASSÓ I TORRENTS (JAUME). . . *Tres catalans de França (Perpratr, Vidal, Talrich)*, 308.
- MANENT (MARIÀ) *Les meves tres millors poesies (enquesta)*, 319.
- MORAGUES (JERONI) *El Cinema (crònica)*, 67, 171, 258.
- NAVALES (M.) *Sobre la crisi del llibre (polèmica)*, 532.
- NICOL (EDUARD) *El teatre (crònica)*, 61.
Els llibres, 81, 371, 557,
- PERUCHO (ARTUR) *Notes sobre l'antiga Universitat de València*, 117.
- PONS (JOAN) *La proclamació de la República a Mallorca*, 452.
Lletra de Mallorca (crònica), 550.
- RAHOLA (CARLES) *Ferran VII a Girona*, 209.
Notes sobre la proclamació de la República a Girona, 493.
- REVENTÓS (MANUEL) *Economia (crònica)*, 50, 243.
- ROMEVA (PAU) *Vegeu Chesterton, G. K.*
Els Llibres, 77.
- ROSSELL I VILAR (M.) *L'"Homo antiquus" de J. Ortega i Gasset*, 97.
- SACS (JOAN) *Les Arts plàstiques (crònica)*, 53, 163, 246, 351, 537.
Llibres d'Art, 273, 373.
- SAGARRA (J. M.) *A Francesc Macià*, 463.
El Cant del Poble, 465.
- SAMPER (BALTASAR) *La Música (crònica)*, 63, 166, 253, 354, 540.
- SALAS (XAVIER) I BAGUÉ (ENRIC) *El cas de Bernat Boades*, 296.
- SALVA (MARIA A.) *Les meves tres millors poesies (enquesta)*, 33.
- SOLDEVILA (FERRAN) *En la mort de Josep Joffre i Plas, mariscal de França*, 1.
La transcendència del moment polític, 194.

- SOLDEVILA (FERRAN) *Història de la proclamació de la República a Catalunya*, 385.
Els llibres, 181, 372.
- VIDAL I GUITART (L. I I.) . . . *Cultura física*, 70, 174, 262, 363, 548.
- VILA (J. M.) *El problema del blat a Espanya*, 26.
La concòrdia (rèplica al senyor Jimènez Caballero) (polèmica), 527.
- VINYES (RAMON) *La polèmica sobre el cas Poe-Chivers* (polèmica), 146.

